

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
ULUSLAR ARASI TİCARET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ULUSLAR ARASI TİCARETTE SÜBVANSİYON
ve
KARŞI ÖNLEMLER**

Yüksek Lisans Tezi

**Ulya Yosun YÜCE
0850Y72202**

İstanbul, 2011

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
ULUSLAR ARASI TİCARET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ULUSLAR ARASI TİCARETTE SÜBVANSİYON
ve
KARŞI ÖNLEMLER**

Yüksek Lisans Tezi

**Ulya Yosun YÜCE
0850Y72202**

Danışman: Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

İstanbul, 2011

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek Lisans Öğrencisi Ulya Yosun Yüce'nin "Uluslar arası Ticarete Sübvansiyon ve Karşı Önlemler" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışman : **Prof. Dr. Erdoğan ALKİN**

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

ONAYLI

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulunun / / tarih ve kararı ile onaylanmıştır.

Prof.Dr.Yusuf Tuna
Müdür

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ÖZET

GATT 1947'ye taraf olan Ülkeler, GATT Uruguay Round Ticaret Müzakereleri sonucunda kaleme alınmış olan Nihâî Senet'i imzalamakla, çok taraflı DTÖ anlaşmalarının tümünün tarafı durumuna gelmişlerdir. Bu anlaşmalardan birisi olan Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması; damping ve sübvansiyonun tespiti, dampinge veya sübvansiyona konu ithalatın üretim dalı üzerinde neden olduğu zarar ve bu zararın telafisi amacıyla yapılacak işlemler ile alınacak önlemler hakkında üye ülkelerin uyması gereken kuralları hükme bağlamaktadır. Bu çalışma, anılan Anlaşmada yer alan hükümler ve belirleyici kaideler çerçevesinde; Sübvansiyonlu İthalata maruz kalan Yerli Sanayilerin izlemesi gereken yol ve Sübvansiyonlu İthalata İlişkin Karşı Önlemler ile ilgili tüm süreçlerin incelenmesi amacıyla kaleme alınmıştır. Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler ile ilgili Türkiye'deki mevzuatın da incelendiği çalışma kapsamında DTÖ istatistiksel verileri ve Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerinden de yararlanılmıştır.

ABSTRACT

Countries which parties at the GATT 1947, signed The Final Act which was prepared after the GATT Uruguay Round Trade Negotiations. They have become parties of all multilateral agreements as a result of signing the Final Act. One of this agreements is Subsidy and Countervailing Measures Agreement. The Agreement makes rules about determination of subsidies and damages caused by subsidized imports on the production branch, the transactions in order to compensate to this damages, countervailing measures, and implementation of countervailing measures and other specific subjects about the Subsidy and Countervailing Measures. The agreement also makes the arrangements about the rules of what Member countries must comply. This study written for examining all the process of the way must follow by the Countries which have been damaged by the Subsidized imports and the countervailing measures for subsidies by the provisions of the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures and the framework of the decisive bases. In the scope of the study, also the legislation related to subsidies and countervailing measures in Turkey is examined and supported with the examples. WTO and Foreign Trade Undersecretariat statistical datas about the Subsidy and Countervailing Measures are used in the study.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

Özet (Abstract)	iii
Tablo Listesi	ix
Şekil Listesi	x
Kısaltmalar	xi
GİRİŞ	1
1. ULUSLAR ARASI TİCARETTE DEVLET YARDIMLARI	3
1.1. Devlet Yardımları	3
1.2. Dünya Ticaret Örgütü	4
1.2.1. Dünya Ticaret Örgütünün Amaçları	5
1.2.2. Dünya Ticaret Örgütünün İlkeleri	7
1.2.3 DTÖ Çerçevesinde Devlet Yardımları	9
1.3. OECD	10
1.3.1. OECD'nin Amaçları	10
1.3.2. OECD ve Devlet Yardımları	11
1.4. EFTA ve AEA Anlaşmaları ve Devlet Yardımları	13
1.5. Avrupa Birliği	14
1.5.1. Roma Anlaşması ve AB'de Devlet Yardımları	14
1.5.2. AB'de Devlet Yardımları Çeşitleri.....	17
1.5.2.1. Veriliş Amaçlarına Göre Devlet Yardımları	17
1.5.2.2. Veriliş Usullerine Göre Devlet Yardımları	17
1.5.2.3. Nakit Devlet Yardımları	17
1.5.2.4. Nakit Olmayan Devlet Yardımları	18

2. ULUSLAR ARASI TİCARETTE KORUMACILIK	19
2.1. Korumacılık Kavramı	19
2.2. Korumacı Eğilimlerin Altında Yatan Sebepler	21
2.3. Korumacılık Yöntemleri	22
2.3.1. Gümrük Tarifeleri	22
2.3.2. Tarife Dışı Engeller	24
2.3.2.1. Kotalar	24
2.4. Koruma Önlemleri Anlaşması	25
2.5. Damping	26
2.5.1. Damping Kavramı	26
2.5.2. Dampingin Tarihçesi	28
2.5.3. Damping Çeşitleri	28
2.5.3.1 Sürekli Damping (Persistent Dumping)	28
2.5.3.2 Yıkıcı Damping (Predatory Dumping)	29
2.5.3.3 Arizi Damping (Sporadic Dumping)	29
2.5.4. Dampingli İhracatın Amaçları	29
2.5.5. Dampingin Etkileri	30
2.5.6. Damping İle İlgili Temel Kavramlar	31
2.5.7. Damping ve Sübvansiyon Arasındaki Farklar	33
2.5.8. Uluslar arası Kuruluşlar ve Kurallar Açısından Gelişimi	33
2.5.9. Damping'in Türkiye'deki Tarihçesi	35
2.5.10. Dampinge Karşı Antidamping Vergisi	36
2.5.10.1. Anti Damping Vergisinin Amacı	37
2.6. Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması	37
2.7. STÖ Anlaşması Açısından Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması	39
3. SÜBVANSİYON	40
3.1. Sübvansiyonun Tanımı	40
3.2. Sübvansiyon Unsurları	41
3.2.1. Sübvansiyon Unsurlarından Mali Yardımın Anlaşmaya göre Türleri	41

3.2.1.1. Doğrudan Fon Transferleri	41
3.2.1.2. Hükümet Gelirlerinden Vazgeçilmesi	42
3.2.1.3. Devlet Satınalmaları.....	42
3.2.1.4. Mali Yardımın Aracı Kullanarak Gerçekleştirilmesi	43
3.3. Sübvansiyon Çeşitleri	44
3.3.1. Yasaklanmış Sübvansiyonlar (Kırmızı Sübvansiyonlar).....	44
3.3.1.1. İhracat Sübvansiyonları	45
3.3.1.1.1. İhracat Sübvansiyonları Hakkında Açıklamalı Liste	45
3.3.1.1.2 Gelişmekte Olan Üye Ülkelere ait İmtiyazlı İhracat Sübvansiyonları Uygulamaları.....	47
3.3.1.2. İthal Mallar Yerine Yerli Malın Kullanımına Bağlı olan Sübvansiyonlar	50
3.3.1.2.1. İhracat Mallar Yerine Yerli Malın Kullanımına Bağlı Olan Sübvansiyonlarla İlgili Gelişmekte Olan Ülkelere Tanınan İmtiyazlar	51
3.3.2. Serbest Sübvansiyonlar (Yeşil Sübvansiyonlar)	51
3.3.3. Dava Edilebilir Sübvansiyonlar (Sarı Sübvansiyonlar).....	52
3.4. Ciddi Zarar Kavramı.....	53
3.5. Özgüllük Kavramı	54
3.6. Sübvansiyonların Ekonomik Etkileri	55
3.7. AHM’de Sübvansiyonlara İlişkin Özel Hükümler	57
3.7.1. Yasaklanmış Sübvansiyonlara İlişkin Anlaşmazlıklar	57
3.7.2. Dava Edilebilir Sübvansiyonlara İlişkin Anlaşmazlıklar	57
3.8. Türkiye’de İhracatçılara Yönelik Serbest Sübvansiyonlar	58
3.8.1. AR-GE Yardımı Desteği	58
3.8.2. Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği Yardımı	59
3.8.3. Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Yardımı	61
3.8.4. İstihdam Yardımı.....	63
3.8.5. Tasarım Desteği.....	64
3.8.6. Uluslararası Nitelikteki Yurtiçi İhtisas Fuarlarına Katılım Desteği	65
3.8.7. Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi	66
3.8.8. Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları	67

4. KARŞI ÖNLEMLER	69
4.1. Sübvansiyon Miktarının Tespit Edilmesi	70
4.2. Zarar Kavramı	72
4.2.1. Zarar Kavramının Tespitinde Kullanılan Ölçütler	74
4.3. Nedensellik Bağı	75
4.4. Karşı Önlem Soruşturmalarının Aşamaları	76
4.4.1. Başvuru Süreci.....	76
4.4.2. Başvuru Sürecinin Zorunlulukları	78
4.4.2.1. İlliyet Bağına İlişkin Kanıt Sunma Zorunluluğu	78
4.4.2.2. Başvuru Sahibine Ait Bilgiler	78
4.4.2.3. Yerli Sanayi Adına Başvuru Yapılması	81
4.4.2.4. Başvuruda Ürün İle İlgili Verilmesi Gereken Bilgiler	82
4.4.3. Soruşturmanın Açılması	89
4.4.4. Soruşturmada Taraf Olarak Tasvir Edilen Kurum/Kuruluşlar	90
4.4.5. Soruşturma Süreci	91
4.4.6. Geçici Önlem Uygulamaları.....	91
4.4.7. Soruşturma Sürecinde Zararın Belirlenmesi	92
4.4.8. Soruşturma Sürecinin Taahhütlere Bağlı Olarak Gümrük Resmi Uygulanmadan Durdurulabildiği Haller.....	94
4.5. Soruşturmanın Bitirilmesi ve Telafi Edici Vergi Uygulamaları	95
4.6. Dünya Ticaret Örgütü Üyesi Ülkeler Kapsamında Telafi Edici Vergi Uygulamalarının Analizi	98
4.7. Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemlere İlişkin Türkiye'deki Mevzuat	111
4.7.1. 2008/6 S. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ.....	111
4.7.2. Uygulama Usul ve Esasları	112
4.7.2.1. Alıcıya Sağlanan Fayda Miktarının Tespiti.....	112
4.7.2.2. Uygulama Usul ve Esaslarına Göre Belirli Sübvansiyon Tiplerinin Hesaplanması	113
4.7.2.2.1. Hibeler	114
4.7.2.2.2. Krediler.....	116
4.7.2.2.3. Kredi Garantisi	117
4.7.2.2.4. Mal ve Hizmetlerin Kamu Tarafından Tedariki	117

4.7.2.2.5. Kamunun Mal Alımları	118
4.7.2.2.6. Devletin Öz Sermaye Temin Etmesi	119
4.7.2.2.7. Devletin Verdiği Borcu Affetmesi	119
4.8. Telafi Edici Tedbir Uygulamalarına Bir Örnek: Türkiye'nin Hindistana	
Uygulamış Olduğu Telafi Edici Tedbir (Süreçlerin İncelenmesi).....	120
4.8.1. Başvuru ve Temsil Niteliği.....	120
4.8.2. Başvuru Konusu Eşya/Ürün İle İlgili Bilgiler	120
4.8.3. Sübvansiyon İddiası.....	120
4.8.4. İddianın Araştırılması Zarar ve İlliyet Bağı	121
4.8.5. Soru Formları ve Bilgilerin Toplanması Aşaması.....	122
4.8.6. Sübvansiyonlu İthalatın Hacmi,Paz. Payı ve Fiyatının Belirlenmesi.	123
4.8.7. Soruşturma Sonucu ve Telafi Edici Tedbir Uygulanması.....	124
5. SONUÇ.....	127
6. KAYNAKÇA	130

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları Kapsamındaki Tarım Ürünleri, İade ve Ödeme Miktarları Tablosu	67
Tablo 2. Numaralara Göre Sınıflandırılmış Sektörler	100
Tablo 3. Sektörlere Göre DTÖ Üyesi Ülkelere Uygulanan Telafi Edici Tedbirler (01/01/1995 – 30/06/2010) (Adet)	101
Tablo 4. Telafi Edici Tedbirlerin Uygulandığı İhracatçı Ülkeler (01/01/1995 – 30/06/2010) (Adet)	103
Tablo 5. Telafi Edici Tedbirleri Uygulayan Ülkeler (01/01/1995-30/06/2010) (Adet)	105
Tablo 6. Telafi Edici Tedbirlerin Hangi Ülke Tarafından Hangi Ülkeye Uygulandığını Gösterir Liste (01/01/1995 – 30/06/2010) (Adet)	107
Tablo 7. İhracatçı Ülkelere Uygulanan Telafi Edici Tedbirlerin Sektörlere Göre Dağılımı (01/01/1995 – 30/06/2010) (Adet)	108
Tablo 8. Tedbiri Uygulayan Ülkelere Göre Telafi Edici Tedbirlerin Sektörel Dağılımı (01/01/1995-30/06/2010) (Adet).....	109
Tablo 9. Türkiye'nin Hindistan'a Uyguladığı Telafi Edici Tedbir Oranları (%)	125
Tablo 10. Türkiye'ye Karşı Açılan/Uygulanan Telafi Edici Vergi Soruşturma ve Önlemleri	126

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Sübvansiyonların Ekonomik Etkileri	56
Şekil 2. Sektörlere Göre DTÖ Üyesi Ükelere Uygulanan Telafi Edici Tedbirler (01/01/1995 – 30/06/2010) (%).....	102
Şekil 3. Telafi Edici Tedbirlerin En Fazla Uygulandığı 10 DTÖ Üyesi Ülke (01/01/1995 – 30/06/2010) (Adet).....	104
Şekil 4. Telafi Edici Tedbirleri En Fazla Uygulayan 10 DTÖ Üyesi Ülke (01/01/1995-30/06/2010) (Adet).....	106
Şekil 5. Yıllara Göre Uygulanan Telafi Edici Tedbirlerin Dağılımı (01/01/1995-30/06/2010)	110

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
AB	: Avrupa Birliği
AHO	: Anlaşmazlıkların Halli Organı
AHM	: Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması
ATAD	: Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
DFİF	: Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EEC	: European Economic Community
EFTA	: European Free Trade Association
GATT	: General Agreement on Tariffs and Trade
İGEME	: İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development)
s.	: Sayfa
SCM	: Subsidy and Countervailing Measures
SDŞ	: Sektörel Dış Ticaret Şirketi
STÖ	: Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TEV	: Telafi Edici Vergi
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
WTO	: World Trade Organization
İHRÖHM	: İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuat

GİRİŞ

Günümüzde Ülkeler ulusal ekonomilerini dış etkilerden korumak amacıyla birçok önleme başvurmaktadırlar. Dünya Ticaret Üyesi Ülkeler korumacı politikalarını DTÖ Kuralları çerçevesinde düzenleme zorunluluğundadır. İhracatları korumacı önlemlere maruz kalan ülkelerde yine aynı zorunluluk çerçevesinde, Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmalarına taraf olmaları sebebiyle bu önlemleri kabullenmek zorundadırlar. Bu çalışmanın en önemli kaynağı olan Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması da Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşmasında yer alan mal ticaretine dair çok taraflı anlaşmalardandır.

Bu çalışma Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşmasının Hüküm ve Kaideleri çerçevesinde; Sübvansiyon Kavramını irdelemek, Hangi devlet yardımlarının Sübvansiyon olarak sayılabileceğini tespit etmek, Sübvansiyonlu İthalata maruz kalan Yerli Sanayilerin izlemesi gereken yollar, Sübvansiyonlu İhracat yaptıkları gerekçesiyle Haksız önlemlere maruz kalan İhracatçı Ülkelerin hukuki açıdan izlemesi gereken yollar ve sonuçta da Sübvansiyonlu İthalata İlişkin Karşı Önlemler ile ilgili tüm süreçlerin incelenmesi amacıyla kaleme alınmıştır.

Çalışmada, öncelikle ele alınan Devlet Yardımı konusunda Devlet Yardımı kavramı, devlet yardımlarının nitelikleri ile OECD, AB ve DTÖ çerçevesinde verilen devlet yardımları ele alınmıştır. Çalışmanın daha sonraki bölümünde ele alınan Korumacılık konusunda; Ülkelerin neden korumacılık önlemlerine ihtiyaç duydukları, Koruma Önlemleri Anlaşması, Korumacılık Çeşitleri (Tarifeler, Kotalar vb.) incelenmiş ve çeşitli boyutlardan mercek altına yatırılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde özellikle Damping ve Sübvansiyon kavramının DTÖ kapsamında çok yakın olarak irdelenmesi ve çoğu zaman araştırmaların beraber istatistiklere konu olmasından hareketle Damping kavramına da geniş yer ayrılmıştır.

Çalışmanın esasını teşkil eden Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Bölümlerinde; Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması hükümlerinden hareketle; Sübvansiyon Kavramı, Sübvansiyon Çeşitleri, Telafi Edici Tedbirler, Telafi Edici Tedbirlerin Gelişmekte Olan Ükelere olan farklı uygulamaları, çeşitli örneklerle zenginleştirilerek aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Türkiye'nin, STE Anlaşması kapsamında serbest sayılan sübvansiyon başlıklarında Ülke ihracatçılarında sağlamış oldukları devlet yardımları da geniş bir biçimde incelenmiş ve ilgililerinin yararlanması adına çalışmaya eklenmiştir.

Çalışmanın uygulama kısımlarında özellikle Sübvansiyonlu İthalat sonucunda zarar gördüklerini savunan Yerli Sanayicilerin yapacakları başvuruya ilişkin süreç aktarılmaya çalışılmış, başvuru döneminde ele alınacak konular geniş bir biçimde anlatılmıştır. DTÖ üyesi ülkelerde Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirlere İlişkin istatistiki veriler World Trade Organization (WTO) resmi web sitesinden yararlanılarak güncel bir biçimde çalışmaya eklenmiştir.

1. ULUSLAR ARASI TİCARETTE DEVLET YARDIMLARI

1.1. Devlet Yardımları

“Devlet yardımı” belirli teşebbüslere avantaj sağlayan ve pazarda rekabetin bozulmasına yol açan, bir mali ya da aynı destek çeşidi olarak tanımlanabilir. Devlet yardımları genel olarak bir işletmenin yeniden yapılandırılması, mali güçlük çeken işletmelerin desteklenmesi, işlem maliyetlerine destek verilmesi veya devletin bölgesel ya da sektörel problemlerle başa çıkması amacıyla verilmektedir.

Devletlerin ekonomi ve sanayi politikaları doğrultusunda devlet yardımları bir işletmeye, eğitim, AR-GE veya bütçe açığını azaltma amaçları gibi değişik sebeplerle verilebilmekte, ülkenin belli bir bölümünün kalkınması veyahut da işçi açığının giderilmesi sorunuyla mücadelede gerekli olabilmektedir. Devlet yardımlarına ilişkin düzenleyici kuralların temel amacı; pazardaki rekabet seviyesini yükseltmek ve üye devletlerin ulusal sanayilerini sübvansetmesi sonucu, ulusal olmayan sanayilere karşı oluşan rekabet dezavantajına yol açmasını ya da zarar vermesini önlemektir. Devlet tarafından teşebbüslere yardım verilmesinin Topluluk çıkarlarına bir tehdit arz ettiği söylenebilir. Bu kapsamda “devlet yardımlarının kontrolünün”, verilen bir yardımın, alıcının rakiplerine karşı nasıl potansiyel bir olumsuz etki getirdiği ile ilgilendiği; rekabet politikasının diğer alanlarında olduğu gibi, burada da nihai amacın rakiplerin değil, rekabetin korunması olduğu göz önünde tutulmalıdır.¹

Herhangi bir gerekçeyle verilen ve verilebilecek olan devlet yardımlarının, günümüz dünyasındaki liberal ticareti zedelemesi istenilmemektedir. Bunun için dünya ülkelerinden pek çoğunun bir araya gelerek oluşturdukları uluslararası organizasyonlar, devlet yardımlarının denetlenmesi, yasaklanması, bu yardımlara karşı önlemler alınması hususunda anlaşmalar ve kararlar yolu ile ortak bir anlayış oluşturmuşlar ve oluşturmaya devam etmektedirler.

¹ Abdulgani Güngördü “AB’de Devlet Yardımlarının Kontrolü” **Rekabet Dergisi**, Sayı: 27 (Temmuz, Ağustos, Eylül 2006), s. 3

Bu ortak anlayışın ürünü olarak, sübvansiyon, vergi indirimi gibi şekillerde ortaya çıkan devlet yardımı kavramının tanımlanarak çeşitlerinin belirtilmesi gerekmektedir. Devlet yardımlarına ilişkin çalışmalar yürüten üç büyük uluslar arası organizasyon bulunmaktadır. Bu organizasyonlar Dünya Ticaret Örgütü, OECD ve Avrupa Birliğidir.²

1.2. Dünya Ticaret Örgütü

1930'larda yaşanan ekonomik sıkıntıların ardından ekonominin giderek daha içselleşmesi sonucunda dünya ticaretinde işbirliğinden uzaklaşmış ve ülkeler kendi sanayilerini korumak ve dış ödemeler dengesi problemlerini çözebilmek için gümrüklerde uyguladıkları tarifeleri arttırma yoluna gitmiştir.

Ülkelerin kendi sanayilerini korumak adına getirdiği bu uygulamalar sonucunda dünya ticareti giderek zayıflamaya başlamış ve ticaret hacmi düşüş göstermeye başlamıştır. Bu durumun dünya ticareti üzerindeki olumsuz etkisini giderek arttırdığını ve önlem alınmazsa daha kötü sonuçların baş göstereceğini gören ülkelerin ortak girişimleri sonucunda 1947 yılında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) imzalanmıştır.

GATT dünya ticaretinin belli bir kurallar silsilesine oturtulmaya çalışılması sonucunda ortaya çıkan bir anlaşmadır.

Uluslar arası ticaretin serbestleştirilmesini, kolaylaştırılmasını ve bir düzen çerçevesinde işleyişini amaçlayan GATT, 1995 yılında kurumsal bir yapıya kavuşturularak WTO (World Trade Organization) Dünya Ticaret Örgütü'ne dönüştürülmüştür.³

² Mustafa Mehmet Özkarabüber, , “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımlarının Kontrolü”, **Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi**, Ankara, 2003 s. 4

³ Taylan Uysal “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımları” İKV Yayınları No: 187, İstanbul Ağustos 2005, s.9

1.2.1. Dünya Ticaret Örgütü'nün Amaçları

GATT'ın Dünya Ticaret Örgütüne dönüşümünden sonra oluşturulan sistem, uluslar arası ticarete serbestleşmenin teşviki ve ticaretin yaygınlaşmasına dayalıdır. Sistemin temelde hedeflediği; ihracatçı kuruluşların mal ve hizmet ürünleri için yabancı pazarlara liberal, güvenli ve öngörülebilir erişimlerinin sağlanmasıdır.

Dünya Ticaret Örgütü'nün amaçları, Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması'nın önsözünde açıklanmıştır. Bu amaçları, GATT'ın amaçları ile büyük benzerlik göstermektedir. Buna göre;

- Üyelerin, karşılaştırmalı üstünlük ilkesine dayalı serbest ticaretin dinamik ve statik yararlarından en üst düzeyde yararlanmasını sağlayarak, tüm Dünyada hayat standardını yükseltmek,
- Dünya ticaretinde ciddi bir liberalizasyon ve genişlemenin sağlanması, İstihdamı artırmak ve istikrarlı bir şekilde artan reel gelir ve reel talep hacmini yükseltmek,
- Mal ve hizmet ticaretini önleyen engelleri aşamalı olarak kaldırarak üyeler arasında mal ve hizmet ticaretini geliştirmek,
- Dünya kaynaklarının sürdürülebilir kalkınma hedefine en uygun şekilde dağıtımını sağlamak üzere, üretim ve çevre standartları ve sözleşmeleri oluşturmak, önlemler almak, çevreyi korumak,
- Farklı ekonomik düzeydeki ülkelerin ihtiyaç ve endişelerine cevap verecek şekilde mevcut kaynakları geliştirmek,
- Gelişme yolundaki ülkelerin ve özellikle azgelişmiş olanların artan dünya ticaretinden ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile orantılı bir pay almalarını sağlamak,

- Karşılıklı çıkar esasına dayalı ve gümrük tarifelerinde ve ticaretin karşılaştığı diğer engellerde önemli indirimler sağlamak ve uluslararası ticarete ayırıcı muameleyi ortadan kaldırmak amacıyla anlaşmalar yapmak,
- Uruguay Turu çok taraflı Ticaret Müzakereleri'nin sonuçlarını içeren, bütünleştirilmiş, uygulanabilir ve kalıcı bir çok taraflı ticaret sistemi geliştirmek ve çok taraflı ticaret sisteminin ana ilkelerini korumayı amaçlamak,
- Sübvansiyonlar, anti-damping, gümrük kıymeti ve ticarete teknik engeller konuları ile koruma önlemleri alanında çok taraflı ilke ve kuralların geliştirilmesi,
- GATT'da da varolan Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizmasının iyileştirilmesi,
- Ticaretle bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları ve Ticaretle bağlantılı Yatırım Önlemleri için yeni kurallar oluşturulması, Fikri mülkiyet haklarında asgari normlara uyulmasının sağlanması,
- Tarımda ihracat sübvansiyonları ve iç destek seviyesinin aşağı çekilmesi,⁴

Dünya Ticaret Örgütü yukarıda maddeler halinde sıralanan amaçları doğrultusunda hareket etmekte ve dünya ticaretinin daha serbest, daha katılımcı ve yayılımcı bir doğrultuda seyir etmesi hususunda çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar doğrultusunda bugüne kadar çok çeşitli müzakereler gerçekleştirilmiş ve çeşitli anlaşmalar imza altına alınmıştır.

⁴ DTM Anlaşmalar Genel Müdürlüğü, Çok Taraflı Ticari İlişkiler Dairesi, “**Dünya Ticaret Örgütü**”, (Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/15.pdf> (Erişim tarihi: 08.08.2010)

1.2.2. Dünya Ticaret Örgütü'nün İlkeleri

GATT 1947, genel ve özel nitelikteki amaçlara ulaşabilmek için başlıca 4 temel ilkeden hareket etmiştir. Aşağıda belirtilen bu ilkeler DTÖ tarafından GATT'dan devralınmıştır.⁵

a) En Çok Kayrılan Ülke İlkesi

Üye ülkeler arasındaki dış ticaret, ayrımcı olmayan bazda yapılmalıdır. Kural, her DTÖ üyesinin tüm taraflara aynı gümrük tarife oranının uygulanmasını ve ayrımcı işlemlerde bulunulmamasını öngörür.

Bu kurala göre üye ülkelerin biri eğer diğer bir ülkeye herhangi bir gümrük kolaylığı sağlarsa, Anlaşmaya taraf bütün ülkeler de bu ayrıcalıktan otomatik olarak yararlanırlar. Bu yararlanma içine dış ticaret ile ilgili her çeşit gümrük vergisi, vergi uygulaması ve gümrük formaliteleri girmektedir.

En çok kayrılan ülke kuralı ile ihracatçı ülkelerin çıkarları korunmaya çalışılmıştır. Çünkü DTÖ'ne üye bir ülke, ihracatçı ülkelere rakip başka bir ülkeye gümrük kolaylığı sağladığında, aynı indirimden diğer ihracatçı ülkelerde otomatik olarak yararlanacaklardır. Bu sebeple ilke ile, belli bir ülkeye üstünlük sağlanmamakta, Anlaşmaya taraf tüm ülkeler eşit işleme tabi tutulmakta, böylece uluslararası pazarlarda ihracatçılar eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaktadırlar.

b) Piyasa Mekanizmasına Bağlılık İlkesi

DTÖ üyesi ülkeler, sanayilerini sadece gümrük tarifeleri ile koruyacaklar ve bu amaçla diğer önlemlere başvurmuyacaklardır. Dolayısıyla ithal kotalarının yerli sanayinin korunması amacıyla kullanılması yasaklanmıştır. Miktar kısıtlamalarının istisnai olarak hangi şartlarda ve kimler tarafından kullanılabilmesi, ayrıca belirtilmiştir.

⁵ Prof. Dr. Kenan Çelik "Uluslar arası İktisat", İstanbul: Murathan Yayınevi, 4. b, s. 329

DTÖ'nün dayandığı bu temel ilke, tarifelerin diğer koruma araçlarına göre piyasa mekanizmasına daha uygun olmasıyla açıklanabilir. Çünkü gümrük vergileri, ekonomide serbest piyasa düzeninin işleyişini temelde aksatmaz. Vergi sonucunda gümrüğe tabi malın iç fiyatı tarife oranı kadar yükselir ama tüketici bu malı yüksek bir bedel karşılığında her zaman satın alabilir.

Kota uygulamasında ülkeye mal girişi kesin olarak kısıtlandığı için tüketici, çok yüksek fiyat ödemeye razı olsa bile, istediği malı bulamaz. Bu durum ekonomide karaborsa ve kaçakçılığı teşvik ederek toplumsal düzeni bozar. Kotalar, dış rekabeti tamamıyla ortadan kaldırır. Bu sebeple yerli üreticileri tekelciliğe yöneltir. Tarife uygulamasında az da olsa ülkeye ithal malı girer ve bu durum ithal ikamesi sanayi dallarını terbiye eder.

c) Ticaret Savaşına Karşı Çıkma İlkesi

Bu ilke, DTÖ üyelerinin ticarete zarar vermekten kaçınmalarına ve ortaya çıkabilecek sorunların danışmalar ile çözümlenmesine ilişkindir. Uluslararası ticarette, taraflar arasında koruma bazen koruma savaşına dönüşerek, dünya ticaretinin büyük ölçüde daralması sonucunu doğurabilmektedir. Bu alanda getirilen ilke, ticaret savaşı değil, karşılıklı görüşmeler yoluyla koruma savaşına son vermektir.

Üyeler arasında anlaşmazlık çıkması durumunda, DTÖ'nün bir arabulucu olarak görev yapması öngörülmektedir. Uluslararası ticaretten zarar gören veya zarar görme tehditi altına giren her üye ülke, kendisi önlem almadan önce DTÖ kurallarına uyulmasını sağlamak amacıyla örgüte başvurma hakkına sahiptir.

Üye ülkelere tanınan bu hak çerçevesinde; akdi imzalamış olan taraflar aralarında yaşanacak herhangi bir ticari uyuşmazlık karşısında Dünya Ticaret Örgütü'nün danışma, uzlaştırma ve görüş farklılıklarını giderme fonksiyonlarından yararlanabilirler.

d) Ticaret Kısıtlamalarını Giderek Azaltılması İlkesi

Bu ilke, üye ülkelerin ticareti serbestleştirmek amacıyla zaman zaman tarife indirimleri yapmalarını ve diğer ticareti kısıtlayıcı önlemleri azaltmak için kendi aralarında görüşmelerde bulunmalarını öngörmektedir. Bu konuda, Kennedy ve Tokyo görüşmeleri oldukça başarılı olmuş ve tarifeler büyük ölçüde azaltılmıştır.⁶

1.2.3. DTÖ Çerçevesinde Devlet Yardımları

Devletlerin ekonomiye müdahalesinin uluslar arası ticarete bozulmaya neden olan etkilerine karşı bir gözetim mekanizması oluşturulması yönündeki girişimlerin en geniş kapsamlısı olan ve uluslar arası ticaretin düzenlenmesinde etkin bir rol üstlenen GATT ile getirilen önemli prensipler olan üye ülkelerin dış ticaretlerinde gümrük vergileri dışında bir kısıtlama getirmemeleri ve bir ülkenin dış ticaretinde başka bir ülkeye tanıdığı ayrıcalığı tüm taraf ülkelere tanıması zorunluluğu bazı durumlarda sınırlandırılmaktadır. Bu durumlardan birisi de haksız ticaret yapan bir ülkeye karşı, bu haksızlığa uğrayan ülkenin anti-damping ve telafi edici vergiler yoluyla yerli sanayisini koruyucu önlemler alabilmesidir.

Haksız ticaretin ortaya çıkmasına en önemli neden ise devlet yardımı uygulamaları olmaktadır. Devlet yardımlarına ilişkin olarak GATT çerçevesinde “Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması” imzalanmıştır. Bu anlaşmadaki tanıma göre bir durumun devlet yardımı sayılabilmesi için, bir devlet veya herhangi bir kamu kuruluşu tarafından yapılan uygulamalarda aşağıdaki öğelerin bulunması gerekmektedir.

Devlet uygulamasının hibe, kredi ve hisse katılımı gibi doğrudan fon transferi içerdiği veya kredi garantisi gibi potansiyel olarak doğrudan fon ya da yükümlülük transferini içerdiği, Aksi takdirde tahakkuk etmiş olacak bir devlet gelirinin affedildiği veya tahsil edilmediği (vergi ertelemesi gibi mali teşvikler), Devletin genel altyapı hizmetlerinin dışında kalan hususlarda mal veya hizmet temin ettiği veya mal satın aldığı, Devletin bir fon mekanizmasına ödemeler yaptığı, garanti sağladığı veya bir özel kuruluşa

⁶ a.g.e. s. 330

yukarıdaki şıklarda belirtilen tipteki fonksiyonları yürütme görevi verdiği, Veya tüm bunların dışında GATT 1994'ün ihracat teşviklerinin kaldırılmasını öngören XVI'ncı maddesi anlamında herhangi bir şekilde gelir veya fiyat desteği verildiği Ve bütün bunların sonucunda bir yarar elde edildiği durum sağlanan mali katkı devlet yardımı (sübvansiyon) sayılmaktadır.⁷

1.3. OECD

Kısa adı OECD olan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development uluslararası bir ekonomi örgütüdür. 14 Aralık 1960 tarihinde imzalanan Paris Sözleşmesi hükümlerine dayanılarak 1961 yılında kurulan OECD etkileri tüm Avrupa'da hissedilen Savaşın izlerini silebilmek ve Avrupa'nın Marshall Planı (The Marshall Plan) çerçevesinde yeniden yapılandırılması amacıyla 1948 yılında kurulan Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (EEC) doğrudan mirasçısıdır. Üyelerinin büyük bir bölümü AB ve İÜT üyeleridir, çoğunluğu da gözlemci üyelerdir. OECD ülkeleri sanayileşip zengin olmuş ülkelerdir.⁸

1.3.1. OECD'nin Amaçları

Örgütün tüzüğe bağlanmış amaçları şunlardır:

- Finansal istikrarın eşzamanlı olarak korunduğu üye ülkelerde ve hem de özellikle gelişmekte olan ülkelere halkın yaşam standartının iyileştirilmesi, sürekli ve dengeli ekonomik gelişim sağlayan politikaya destek ve yardım, işsizliğin ortadan kaldırılması;
- Ekonomik genişleme politikasının uyandırılması ve sosyo-ekonomik eşgüdümlü gelişmenin desteklenmesi, Uluslararası yükümlülükler uygun olarak çok taraflı ve ülkeler arasında ayırım gözetmeyen dünya ticaretinin geliştirilmesine destek verilmesi.

⁷ Mustafa Mehmet Özkaraüber, , “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımlarının Kontrolü”, **Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi**, Ankara, 2003 s. 4

⁸ Erdinç Tutar ve Filiz Tutar, “**Turizm Ekonomi, Türkiye ve OECD**” Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2004. S. 38

OECD'ye üye veya bu örgüte üyelik talebinde bulunan ülkeler, sosyo-politik ve ekonomik yaşamda, Demokrasi, İnsan haklarına ve yurttaş özgürlüğüne bağlılık ilkelerini vazgeçilmez değerler olarak benimsemişlerdir:

Bu ilkeler, aynı zamanda, yukarıda belirtilen amaçların gerçekleştirilmesine de hizmet ederler. OECD, bir taraftan bu ilkelerin üye ülkelerde güçlendirilmesine katkı sağlarken, diğer taraftan da örgüte üye olmayan ülkelerde ilkelerinin tanıtımını yapmaktadır.⁹

1.3.2. OECD ve Devlet Yardımları

OECD rekabet politikası bağlamında bir (common understanding) ortak anlayış geliştirme ve bu anlayışı üyeler arasındaki işbirliği ile gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda devlet yardımları ve sübvansiyonlara dair politikalar gözlem altında tutularak üyelerin bilgilenebilmesi sağlanmaktadır. Bu sistemin amacı üye ülkelerin endüstriyel destek politikalarının kontrol edilmesi için esaslar belirlemektir. Bir ülkede uygulanan destekleme politikalarının bir başka ülke veya bölgeyi etkilediği durumlarda bu politikaları denetlemek için geçerli nedenler oluşmuş kabul edilir.

OECD bünyesindeki çalışmalar, devletler tarafından gönüllü sağlanan bilgilere dayandırılmakta, kuruluşun üye devletler üzerinde bir yaptırım gücü bulunmamaktadır. Bu bilgiler bağlamında da karşılaştırma yapmak, devletlerin çok çeşitli sübvansiyon uygulamalarına sahip olmaları nedeniyle güç olmaktadır.

Devlet yardımı kavramını büyük ölçüde karşılayan sübvansiyonları incelemede farklı yaklaşımlar kullanılabilir. Bunlardan biri, diğer firmalara oranla daha çok finansal destek alan, daha düşük oranlı vergi ödeyen, kamusal düzenlemelerin sonucunda daha çok yarar sağlayan bir firmanın devlet yardımı aldığına hükmedilmesidir. Bir diğeri, bir ülkedeki diğer firmalara oranla herhangi bir firmanın aldığı finansal transferleri yardım olarak niteler. Bu yaklaşımın Komisyon'un benimsediği yöntem olduğu belirtilmektedir. Kullanılan son yaklaşım ise, kıyaslama

⁹ Ekodialog – Özgün Ekonomi ve Makale Arşivi “**Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü**” (Çevrimiçi)http://www.ekodialog.com/ekonomi_kurumlari/iktisadi_kalkinma_orgutu.html (Erişim Tarihi: 24.08.2010)

fiyatlarına nazaran fiyatlardaki değişiklikleri yardım olarak değerlendirmektedir. Buna göre dünya çapında geçerli olacak kıyaslama fiyatlarının tespit edilmesiyle birlikte, yerel firmaların ödedikleri veya aldıkları fiyatların bu kıyaslama fiyatlarından farklı olması durumunda bir kayırlmadan ve bunun sonucunda sübvansiyonun varlığından söz edilebilir.¹⁰

Devlet yardımının pek çok Şekillerde ortaya çıkabileceği anlaşılmaktadır. KoŐullu veya koşulsuz doğrudan nakit transferler, borçlara verilen devlet garantisi, devlet tarafından düşük faiz ile borç verilmesi, özel yatırımcıların kabul etmeyeceği koşullarda yapılan sermaye katkıları, devlet tarafından güvence verilerek veya verilmeksizin özel bankaların belirli tiplerde kredileri vermek durumunda bırakılmaları, hükümetlerin piyasa fiyatının üzerinde mal veya hizmet tedarik etmeleri, hükümetçe mal veya hizmetlerin piyasa fiyatının altında arz edilmesi, kamu teŐebbüslerinin sermayelerine oranla gerekli getiriyi sağlayamamaları ve vergi muafiyeti, vergi ertelemesi, vergi indirimi gibi özel veya koŐullu vergi uygulamaları sübvansiyon, yani devlet yardımı sayılmaktadır.

Devlet yardımlarının tanımlanmasına yönelik olarak ortak bir anlayış oluŐurmaya yönelik bu çalıŐmaların haricinde OECD bünyesinde bazı ye devletlerin tarafı olduğu bir uzlaŐma bulunmaktadır. Bu uzlaŐma ile belirli niteliklerdeki ihracat kredileri ve kredi kefaletlerinin uygulanmasına limitler ve koşullar getirilmektedir. Türkiye, bu uzlaşmaya taraf değildir.¹¹

¹⁰ OECD, “**Competition Policy In Subsidies And State Aid**”, Series Roundtables On Competition Policy, Sayı 36, Paris, 2001. (evrimii) <http://www.oecd.org/dataoecd/31/1/2731940.pdf> (Erişim Tarihi: 28.08.2010)

¹¹ DPT zel İhtisas Komisyonları “**Türkiye – AT Mevzuat Uyumu Sürekli zel İhtisas Komisyonu Raporları**” Cilt 1: Devlet Yardımları Alt Komisyonu, Ankara, 1995 s. 9 (evrimii) <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyum/c1d.pdf> (Erişim Tarihi: 28.08.2010)

1.4. EFTA ve AEA Anlaşmaları ve Devlet Yardımları

EFTA, üye ülkeler arasında ticaretin serbestleştirilmesini amaçlayan uluslararası bir kuruluştur.¹² Birlik, ithalat vergilerinin ve kotalarının kaldırılması, gümrük vergisi ve kotaları ile aynı işleve sahip olabilecek önlemlerden kaçınılmasını amaçlamaktadır

Birliğin kurucu anlaşmasında devlet yardımları da ele alınmıştır. EFTA Anlaşması'nın 'Devlet Yardımları' başlığı altındaki maddelerinde;

- Üye devletlerin devlet yardımlarına ilişkin hak ve yükümlülüklerinin GATT 1994'ün XVI'ncı maddesine ve Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması maddelerine dayandırıldığı,
- Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması'nda öngörülen telafi edici tedbirlerin diğer üye ülkelere uygulanmayacağı,
- Uluslararası gelişmeleri de gözeterik bu konudaki disiplinlerin hizmetler sektörünü de kapsayacak şekilde uygulanması için çalışmalar yapılacağı

öngörülmektedir .

Bu başlık altındaki maddelerin uygulanmasında dikkate alınacak husus, sübvansiyonlar yoluyla ticarete engellemeler getirilmemesi veya haksız rekabete yol açılmaması olarak belirlenmiştir.

Yine sübvansiyonların yukarıda anılan çerçevede uygulanırken, ekonomi politikasının araçları olarak üye devletlerce kullanılabilecekleri hususu, tarafların izleyecekleri ekonomik ve mali politikaların Anlaşmanın hedeflerine uygun olması gerektiği vurgulanmaktadır.¹³

¹² **About EFTA**, (Çevrimiçi) <http://www.efta.int/about-efta.aspx> (Erişim Tarihi: 04.09.2010)

¹³ Y.E. Heper, "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Yatırımlarda Devlet Yardımları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, T.C. Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi, Ankara, s. 32

1.5. Avrupa Birliği (AB)

Avrupa Birliği ya da kısaca AB, yirmi yedi üye ÷lkeden oluşan ve toprakları büyük ölçüde Avrupa kıtasında bulunan siyasi ve ekonomik bir örgütlenmedir. 1992 yılında, Avrupa Birliği Antlaşması olarak da bilinen Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi sonucu, var olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na yeni görev ve sorumluluk alanları yüklenmesiyle kurulmuştur.

Yaklaşık 500 milyonluk nüfusuyla Avrupa Birliği, dünyanın nominal gayrisafi yurtiçi hasılasının %30'luk bölümünü oluşturur. Avrupa Birliği, devletlerarası ve çokuluslu bir oluşumdur. Birlik içinde kimi konularda devletlerarası anlaşma ve fikir birliği gerekir. Ancak belirli durumlarda uluslararası yönetim organları, üyelerin anlaşması olmaksızın da karara varabilir. Avrupa Birliği'nin temelleri 1951 yılında, altı ÷lkenin katılımıyla oluşturulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'na ve 1957 Roma Antlaşması'na dayanmaktadır.¹⁴

1.5.1. Roma Antlaşması ve AB'de Devlet Yardımları

Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan Roma Anlaşması 87. maddesi 1. fıkrasında Devlet yardımları şu şekilde düzenlenmiştir;

“İşbu antlaşmada aksine hüküm bulunmadıkça bir üye devlet tarafından veya devlet kaynakları vasıtasıyla herhangi bir şekilde yapılan ve belirli teşebbüsleri veya belirli malların üretimini kayırarak rekabeti bozan veya bozmakla tehdit eden her türlü yardım, üye devletler arasındaki ticareti etkilediği ölçüde ortak pazarla bağdaşmaz”.

İlgili maddede “devlet tarafından veya devlet kaynakları vasıtasıyla verilen” ve “her türlü yardım” denilerek oldukça geniş bir tanımlama yapılmıştır. Bu tanımın içine dahil olan durumlar Komisyon ve ATAD (Avrupa Topluluğu Adalet Divanı) kararlarına bırakılmıştır.

¹⁴ “Avrupa Birliği” Wikipedi (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_Birli%C4%9Fi Erişim Tarihi: 06.09.2010

Devlet yardımları AB ülkelerinde bir izin mekanizması içinde denetlenmektedir. Avrupa Birliği Komisyonunun bu alanda geniş yetkileri bulunmakta, bununla birlikte bu yetki keyfi olmayıp, ATAD'ın denetimine tabi olmaktadır.

Bu denetimin sonucunda ortaya çıkan Komisyon ve ATAD kararları ne tür katkıların devlet yardımı olarak değerlendirilebileceği konusunu aydınlatmaktadır.¹⁵ Bir uygulamanın, devlet yardımı olup olmadığının tespiti için yapılacak incelemede yol gösterici olacak 87/1 maddenin incelenmesi durumunda, devlet yardımlarının aşağıda belirtilen bazı belirleyici unsurları dikkati çekmektedir.

- Yardım, devlet ya da devlet kaynakları aracılığıyla olmalıdır. Bu ilke uyarınca, yardımı verenin devlet olması şart değildir. Özel kuruluşlarca da devlet kaynakları aracılığıyla verilen yardımlar devlet yardımı sayılacaktır. Devlet tarafından mali bir katkı sağlanmalıdır. Bu doğrudan ya da dolaylı yoldan olabilecektir. Yardımdan faydalanan tek bir firma olabileceği gibi, bir endüstrinin tamamı dolabilecektir.
- Yardım alan firma doğrudan ekonomik alanda faaliyette bulunmasa dahi, yardım almasıyla bağlantılı olabilecek her hangi bir ekonomik faaliyet içerisinde bulunmalıdır.

87'nci maddenin yukarıda verilen 1 inci fıkrasıyla yasaklanmış olan devlet yardımı uygulamalarının neler olduğu, bildirim yapılmasından sonra Komisyonca yapılan inceleme sonucunda tespit edilecektir. Bu inceleme aşağıda belirtilen kıstaslara göre yapılmakta ve 4 kriter testi olarak adlandırılmaktadır:

¹⁵ Mustafa Mehmet Özkaraüber, “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımlarının Kontrolü” Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi, Ankara 2003 s. 8

Yardımanın bir üye devlet tarafından veya devlet kaynakları vasıtasıyla verilmesi:

Bu ilkededen, yardımın devlet tarafından veya devlet kaynaklarından yardım yapan kuruluşlar tarafından yapılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Belli işletmeleri veya belli ürünleri kayırması:

Bu ifade seçicilik özelliğini oluşturmaktadır. Yardım hiç bir ayırım gözetmeden tüm işletmelere yönelik olmamalıdır. Belirli işletmelere ya da belirli malların üretimine yönelik olmalıdır. (sektör, veya bölge gibi). Bu prensip, devlet yardımları ile genel tedbirler arasındaki sınırı çizmektedir. Genel tedbirler genel ekonomik, mali veya sosyal politikalarındaki farklılıklardan kaynaklanmakta olup, tipik örnekleri kurumlar vergisi ve sosyal güvenlik sistemlerindeki sosyal güvenlik kesintileridir.

Rekabeti bozması veya bozma tehdidi yaratması:

Tehdit kıstası ile rekabete yönelen basit bir tehdit bile yeterli sayılmaktadır. Rekabetin bozulması sektörün yardım verilmesinden önce ve sonraki durumuna ilişkin veriler esas alınarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu maddede, ihmal edilebilir yardımlarla ilgili bir açıklık olmamasına rağmen, Komisyon de minimis yönetmeliğiyle belli miktarın altında kalan yardımların ihmal edilebilir nitelikte olduğunu karara bağlamıştır.

iv. Üye ülkeler arasındaki ticaretin etkilenmesi:

Bu ilke uyarınca, yardımdan faydalanan ürünler Topluluk üyesi ülkeler arasında ticarete konu olmalıdır.¹⁶

¹⁶ Bülent Ferik, “ AB Devlet Yardımları Politikası ve Türkiye’de Devlet Yardımı Uygulamaları” DTM Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü (Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/dtadmin/upload/ead/tanitimkoordinasyondb/abdevlet.doc> (Erişim Tarihi: 30.09.2010)

1.5.2. AB’de Devlet Yardımları Çeşitleri

Devlet Yardımları şekil açısından veriliş amaçlarına ve veriliş usullerine göre olmak üzere iki ayrı grupta incelenebilir. Aşağıda her iki grupta özetlenmeye çalışılmıştır.

1.5.2.1. Veriliş Amaçlarına Göre Devlet Yardımları

Özellikle AB söz konusu olduğunda devlet yardımlarının veriliş amaçları, geniş ölçüde devlet yardımlarının kontrolü çerçevesinde bir sınıflandırma aracı olmaktadır. AB’deki Devlet yardımlarına İlişkin Araştırma’da; AB ülkelerinin devlet yardımları ile çeşitli ekonomik sektörlerdeki Pazar yetersizliğini çözümlenmeyi, bölgesel veya AB’nin ekonomik politikasındaki hedefe varmayı, AB’nin oluşumundaki yapısal değişikliklerden doğan olumsuz etkileri azaltmayı amaçladıkları belirtilmektedir. Bu amaç doğrultusunda verilmekte olan devlet yardımları AB Kaynaklarında(yatay) amaçlara ilişkin olanlar, spesifik sektörlerle ilişkin olanlar ve bölgesel nitelikte olanlar şeklinde üç ana kategori altında değerlendirilmektedir. Esasen, bölgesel nitelikteki yardımlarında verildiği bölge dahilinde sektör farkı gözetilmeden yatay bir nitelik göze çarpmaktadır.

1.5.2.2.Veriliş Usullerine Göre Devlet Yardımları

Veriliş usullerine göre bir devlet yardımını iki alt başlık altında inceleyebiliriz.

1.5.2.3. Nakit Devlet Yardımları

Nakit Devlet yardımları, bütçeden veya devlet tarafından yönetilen fonlardan sağlanan ve belirli bir teşebbüse, sektöre veya bölgeye verilen parasal yardımlardır. Bu tip yardımların başlıca çeşitleri hibeler, primler, işverenin öz sermayelerine katkılar, piyasa fiyatının üzerindeki destekleme alımlarıdır. Bu tip yardımların özelliği yardım unsurunun, verilen yardımın kapital değerinde olmasıdır.

1.5.2.4. Nakit Olmayan Devlet Yardımları

Nakit olmayan devlet yardımları, finansal yönden teşebbüslere avantaj sağlayan ve genellikle maliyet unsurlarını azaltan veya ortadan kaldıran bir takım 'imtiyazlar'dır. Burada devlet bütçesinden bir transfer yapılmamakta, ancak devlet bütçesine gelecek birtakım gelirlerden vazgeçilmektedir. Bu tür devlet yardımlarının başlıcaları bedelsiz veya normal piyasa koşullarına oranla daha ucuza sağlanan mal veya hizmetler, vergi erteleme, vergi muafiyeti, vergi indirimi, sosyal sigorta primlerinde indirim, düşük faizli krediler ve kredi kefaletleridir.

AB'de sağlanan devlet yardımları konusu, tek başına bir tez konusu olabilecek kadar geniş bir konudur. Bu açıdan incelendiğinde, bu tezde sadece genel kapsamda değerlendirme yapılmış ve kaynaklar bu açıdan incelenmiştir.

2. ULUSLAR ARASI TİCARETTE KORUMACILIK

2.1. Korumacılık Kavramı

Korumacılık, bir ülkenin yerli üreticisinin (sanayi ve tarım) dış rekabet karşısında korunmasını savunan görüşlere dayanan dış ticaret politikasına verilen addır.¹⁷ Korumacılığın yani ülkelerin ulusal sanayilerini dış rekabete karşı korumalarının kökeninde yatan nedenin özü itibariyle, yapısal dengesizlik olduğu söylenebilir. Günümüzde olduğu gibi birbirine son derecede iç-bağımlı bir dünyada, ticari ilişkiler içinde olan ülkeler arasında, özellikle belli sanayiler bazında yapısal dengesizliğin olması gayet doğaldır. Bu dengesizlik arttıkça korumacılığın artacağını da söylemek bir kehanet olmayacaktır. Dengesizliğin dozu ve boyutu değiştikçe, korumacılık da nitelik değiştirecek, somut veya soyut olarak mutlaka varolacaktır. ‘Gönüllü İhracat sınırlamaları’ diye adlandırılan ticaret çarpıtıcı önlemlerin ilk kez ABD tarafından uygulamaya konulmuş olmasındaki çelişkinin kökeninde bu gerçek yatmaktadır.

Özetle söylemek gerekirse ticaret partnerleri arasında çeşitli sektörlerdeki verimlilik artış hızları (Teknolojik gelişmeye, Kaynakları etkin ve verimli kullanmaya, işgücünün nitelikli olmasına vb. birçok sebebe bağlı olarak) farklılık gösterdikçe ve yapısal uyum yönünden alınan önlemlerin sonuçlarının alınması uzun zamana yayıldıkça korumacı önlemler, ticari partnerler tarafından kısa dönemde karşılaşılan sorunların üstesinden gelmenin tek çıkar yolu olarak algılanmaya devam edilecektir.¹⁸

Korumacılık önlemleri genellikle ekonomik açıdan sıkıntılı olan, üretimde sıkıntıların yaşandığı, buna bağlı olarak işsizliğin yüksek oranlara çıktığı zamanlarda başvurulan yöntemlerdir. Korumacılık önlemlerini uygulayan ülkelerin sayısı çok fazla değilse ve bu ülkelerin küresel ticaretteki etki alanları az ise misilleme görmezler ve bu önlemlerin

¹⁷ Vikipedi, “**Korumacılık**”, (Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org/wiki/Korumac%C4%B1%C4%B1k> (Erişim Tarihi) 03.11.2010

¹⁸ Prof. Dr. Nazım Engin, “**Uluslar arası Ticarete Korumacı Eğilimler**”, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 1992 -4 , s. 51

kısa süreli ve geçici faydalarından yararlanabilirler. Lakin korumacı önlemlere başvuran ülkelerin sayısı fazlalaşır ve global ölçekte bir korumacılık eğilimi baş gösterirse dünya ticaretinde sıkıntı yaşanır ve herkes bu durumdan zarar görür. Esasında 1930 yılında yaşanan ekonomik buhranın temelinde yatan neden budur.

Serbest ticareti savunanlara göre Koruyuculuk iç kaynakların etkin dağılımını bozar. Çünkü rekabet fikrini baltalamaktadır ve üretimde ayrıcalıklar sağlayarak iş adamlarının yenilik peşinde koşmalarını engeller, onları tembelliğe ve durgunluğa sürükler. Korunacak sanayi dallarının seçimi de ekonomik nedenlere dayanmaz, özel çıkar grupları siyasi ağırlıklarını kullanarak hükümet kararları üzerinde etkili olurlar. Ayrıca bir sanayinin korunması ötekilerinin aleyhine olur ve onların da koruma istemelerine yol açar. Örneğin iplik sanayini koruyunca, dokuma sanayinde maliyetler yükselir ve yabancı üreticilerle rekabet edemeyince onlarda tariflerin arttırılmasını isterler. Yani, “koruma korumayı getirir”.¹⁹

İktisatçılar korumacı politikaların serbest ticaret ile kıyaslandığında, ülke ekonomisi açısından olumsuzluklar taşıdığı yönünde hemfikirdir. Buna göre, genel olarak serbest ticaretin ulusal refahı maksimize edeceği ve paretoetkin bir politika olduğu kabul edilmektedir.

Liberal bir ticaret politikasının izlenmesinin yaratacağı ticaret artışının ülke ekonomisi açısından sayısız faydaları olduğu görüşü hakimdir; Bunlar Piyasalarda mal çeşitliliğinin artması ile tüketicinin tatmin seviyesinin yükselmesi, tekeli durumların ortadan kalması, ülke içi fiyat seviyesinin dünya fiyatlarına çekilebilmesi, ortalama üretim maliyetlerindeki düşüşe bağlı olarak teknik açıdan daha etkin bir üretim yapısına kavuşulması, emek piyasalarındaki eksikliklerin azalarak istihdamda artış sağlanması ve sermayenin daha verimli ve rekabet edebilir sektörlerle yönelmesi ve kaynakların daha iyi tahsisi olarak sayılabilir.²⁰

¹⁹ Ruken Çiçek, “**Koruma Politikası Olarak Dış Ticarete Vergiler**”, T.C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Mesleki Uygulama Bitirme Ödevi, Bursa 2009, s. 6

²⁰ M.Sait Akman, “**Ticarete Korumacılığı Siyasi Ekonomisi: Liberal Bir Yaklaşım**” (Çevrimiçi) <http://www.ekodialog.com/Liberalizm/ticarete-korumacilik-siyasi-ekonomi.html> (Erişim Tarihi: 06.10.2010)

2.2. Korumacı Eğilimlerin Altında Yatan Sebepler

Korumacılık yöntemine başvuran ülkelerin, bu önlemleri almalarının sebebi, Ülkelerin koruma önlemleri almalarının en önemli sebepleri ulusal ekonomiyi koruma istemi olup diğer bir faktörde ülkeler ve sanayiler arasında görülen rekabet gücü farklılıklarının bulunmasıdır.

Farklılıkların giderilmesi için, yapısal dengesizliklerin kaldırılması gerekiyorsa da, bu dengesizlikler azalmamakta, aksine artmaktadır. Koruyucu politikalar, korunan endüstrilerde çalışanları dolaysız biçimde yararlandırır. Bu bakımdan üretici gruplar, mevcut gümrüklerin kaldırılmasına şiddetle karşı çıkar veya gönüllü ihracat kotaları ve diğer kısıtlamalarla bağlı oldukları endüstrilere karşı korumanın artırılmasını savunurlar. Ülkelerin koruma önlemleri almalarının nedenleri çeşitlidir. Bu koruma önlemleri alma nedenleri şöyle sıralanabilir;²¹

- Dış ticaret hadlerinin iyileştirilmesi ve bu yolla ülke refahının artırılması.
- Yurtiçindeki emeğin daha ucuz olan yabancı emeğin rekabetine karşı koruması
- İstihdamın artırılması ve ödemeler bilançosu açıklarının kapatılması
- Endüstrilerin korunması
- Ulusal güvenlik açısından önemli olan stratejik ulusal sanayilerin korunması
- Başka ülkelerin koruma oranlarını düşünmeye zorlamak
- Ulusal üreticileri damping'e karşı korumak
- Üye olunan toplulukların almış olduğu kararlar doğrultusunda ekonomik yaptırım uygulanması

durumlarında ülkeler koruma önlemlerine başvurumaktadırlar

²¹ Ruken Çiçek, “**Koruma Politikası Olarak Dış Ticarete Vergiler**”, T.C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Mesleki Uygulama Bitirme Ödevi, Bursa 2009, s. 10

2.3.Korumacılık Yöntemleri

Üretim faktörleri yeterli olmayan veya rekabet edebilir maliyetle üretim yapamayan ülkeler açık veya gizli korumacılık önlemlerine başvururlar. Miktar kısıtlamalarına gidip, ithalatlarına kota koyabilirler. Gümrük Vergilerini veya eş etkili vergilerin oranlarını arttırabilirler. Bu tarz korumacılığa Tarife İçi Engeller adı verilir.

Bir diğer taraftan ülkeler korumacılık önlemleri olarak kambiyo kısıtlamalarına gidebilirler. İthalat bedellerinin transferinde ürün veya ihracatçı ülke düzeyinde tercihli rejimler uygulama yoluna gidebilirler. Kur politikalarını değiştirerek, ithalatı pahalı, ihracatı daha ucuz hale getirmeye çalışabilirler. İthalatı idare engeller çıkarmak suretiyle kısıtlamaya çalışabilirler. (Standartları değiştirebilirler, Güvenlik gerekçesiyle çeşitli önlemler alabilirler)

Yukarıda sayılan bu koruma türlerine de tarife dışı engeller adı verilir.²²

2.3.1. Gümrük Tarifeleri

Gümrük tarifeleri, mallar bir ülkenin sınırlarından geçerken tahsil edilen vergi oranlarını göstermektedir. Tarifelerle ilgili vergiler spesifik ya da advalorem olabilir. Spesifik vergilerde malın miktarına göre vergi öngörülür. Halbuki advalorem vergilerde malın değerinin belirli bir yüzdesi vergi olarak alınmaktadır.

Gümrük tarifeleri, yurtdışından ithal edilen malların, yurtiçindeki benzerlerine oranla fiyatlarını yükselterek, yerli üreticiyi ithalattan doğacak olumsuz sonuçlardan korumayı hedeflemektedir. İthal malın gümrük tarifesinin yüksek tutulması, hem hazineye gelir sağlar hem de yerli üreticiyi korur.

Gümrük tarifelerinin mikroiktisadi etkileri 4 boyutludur. Bu boyutlar Tüketim, koruma, gelir ve yeniden dağılım etkileri boyutları olarak sayılmaktadır.

²² Şevket Özügergin, “Küresel Korumacılık Önlemleri ve Türkiye”, Gözlem Gazetesi, 05.12.2009 (Çevrimiçi) <http://www.gozlemgazetesi.com.tr/yazar/14823-kuresel-korumacilik-onlemleri-ve-turkiye.html> (Erişim Tarihi: 11.10.2010)

Tüketim etkisi: Söz konusu malın tüketim üzerindeki etkisi ile ilgilidir, büyük ya da küçük olabilir.

Koruma etkisi: Tarifenin yerli üretimi cesaretlendirme oranını değerlendirir.

Gelir etkisi: Tarife uygulandığında devletin ne kadarlık bir tarife geliri elde edeceğini tanımlar.

Yeniden dağıtım etkisi: Tarifenin tüketicilerden alıp yerli üreticilere dağıttığı gelir miktarını bir bakıma üretici arttırdığındaki değişimi gösterir.

Çoğu tarifeler değişik oranlarda bu dört unsuru da içerirler. Gerçekten bunlar tarifenin nihai hedefini olumsuz etkileyecek şekilde birbirlerini bertaraf edebilirler. Mesela gelir tarifesinin ithalatı kısıtlayacağı ve vergi gelirini arttıracacağı varsayılır. İthalatı azaltmak ya da tamamen durdurmak vergi tabanına, vergi uygulanan şeye zarar verir ve potansiyel gelirleri azaltır. Buna karşılık, koruyucu bir tarife geliri arttırmak yerine ithalatı azaltarak yerli endüstriyi korumak üzere tasarlanmıştır. Her Halükarda tarife, ithal edilen malın yurtiçi fiyatını attırır.

Eğer yüksek fiyat bütün tüketicinin ürünü satın almamasına yol açarsa, bu durumda tarife ne geliri arttıracak ne de yerli üreticileri herhangi bir piyasada koruyacaktır. Bir tarife ister yerli endüstriyi korumak, ister geliri arttırmak için tasarlanmış olsun, tarife ihmal edilebilir bir tüketim etkisine sahip olursa yani ürünün yurtiçi tüketimini büyük oranlarda azaltmazsa daha yararlı olacaktır. Bu sebeple tüketim etkisi bir ithalat vergisinin etkinliğinin değerlendirilmesinde hayli büyük bir öneme sahiptir.²³

²³ Ted Walther, “**Dünya Ekonomisi**” Çev: Ünal Çağlar, Alfa Yayınları, Ağustos 2002 s. 201

2.3.2. Tarife Dışı Engeller

Devletin dış ticaret akımlarına müdahalede kullandığı klasik araç tarifelerdir. Ancak zamanla müdahale araçlarının sayısı artmış ve çeşitlenmiştir. Bunlara tarife dışı ticaret politikası araçları denir. Bunların çoğu ithalatın kısılmasına yöneliktir. Ancak bir kısmı ise ihracatı canlandırmaya ve özendirilmeye yönelikte olabilmektedir.

2.3.2.1 Kotalar

GATT 47’de yer alan tarifeler dışındaki engelleyici düzenlemelerin ilki kotalar konusunda getirilen hükümlerdir. Kotalar ülkelerin belli dönemler için belli eşyaların ancak belli miktarda ithal edileceğine ilişkin koydukları miktar kısıtlamalarına verilen addır.²⁴ Kotalar fiziki anlamda (miktar sınırlaması) olabileceği gibi değer anlamında da olabilir. Kotalar sadece tek bir ülkeye, bir ülkeler grubuna veya tüm ülkelere karşı uygulanabilir. Öte yandan kota mutlak anlamda yani bir ülkeye bir maldan belirli bir miktarda veya değerde girişine izin verilmesi şeklinde olabileceği gibi tarife kotaları şeklinde de olabilir. Bu tür kota uygulamasında bir ülkeye bir maldan belirli bir miktarın veya değerın vergiden muaf veya düşük oranda bir vergiyle girmesine olanak tanınmakta bundan daha fazla miktar veya değerdeki malların girişi ise daha yüksek bir vergiye tabi tutulmaktadır. Örneğin Avrupa’da Japon otomobillerinin sınırlı olmasının nedeni büyük ölçüde kotalardır.

Tarifenin yarattığı etkiyle mutlak kotanın etkisi arasındaki temel fark şu şekilde açıklanabilir: Tarife ithalatı yapan ülkede fiyat mekanizmasının kaynak tahsisini gerçekleştirilmesine olanak tanımaktadır. Oysa kota mutlak anlamda bir sınır getirmekte ve yurtiçindeki fiyat yurtdışındaki fiyattan ne kadar yüksek olursa olsun daha fazla ithalat yapılamamaktadır. Uruguay Roundu olarak bilinen GATT toplantısı kotaların bir koruma aracı olarak kullanımının azaltılması konusunda başarılı sonuçların elde edildiği bir toplantı olmuştur.²⁵

²⁴ Hayrünnisa Çulha, “Dünya Ticaretinde Korumacı Politikalar ve Türkiye Dış Ticaretine Etkileri” (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara 2009 s. 43.

²⁵ Erdoğan Alkin, Kemal Yıldırım, Mustafa Özer, “İktisada Giriş”, Anadolu Üniversitesi Yayınları 7. b. Eskişehir, 2008, s. 443

2.4.Korunma Önlemleri Anlaşması

GATT 94'ün XIX. maddesi, üye ülkelere bir yerli sanayi dalına ciddi zarar veren beklenmedik ithalat artışlarına karşı korunma tedbirleri alma imkanı tanımaktadır.

Korunma Önlemleri Anlaşması GATT'ın bu temel prensibini dikkate alarak, yürürlükteki gönüllü ihracat kısıtlamaları ve benzeri yasaklayıcı tedbirlerin, Anlaşma ile uyumlu hale getirilmesini veya Dünya Ticaret Örgütü'nü Kuruluş Anlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonraki 4 yıl içinde kaldırılmasını öngörmektedir.²⁶

Geçici bir süre için izin verilen kısıtlamalar dört yıl süre için belirlenmişse de ciddi zararın devamının kanıtlanması durumunda sekiz yıla kadar uzamaktadır. 180 gün veya daha az bir süre için uygulanan korunma tedbirlerinin tekrar uygulanabilmesi için uygulamanın bitişinden itibaren 1 yıl geçmesi gerekmektedir. Bu tür durumlarda ek vergi uygulamaları veya miktar kısıtlamaları korunma tedbir araçları olmaktadır. Miktar kısıtlaması uygulanacağı zaman ise son iç yılın ortalama kota miktarının altına inilemez denilmekte ve bu şekilde esas tedarikçi ülkenin hakları korunmuş olmaktadır. GATT, bu uygulamaya dış ödeme açıklarının giderilmesi için izin vermekle birlikte bu koşullarda da uygulamanın fark gözetmeme ilkesine uymasını istemektedir.

GATT kotaların gelişmekte olan ülkeler tarafından da uygulanmasına izin verir. Bunun sebebi, gelişmekte olan ülkelerin kronik dış ödeme açıklarının kota uygulamayı zorunlu kılmasındandır. Yabancı Tedarikçi konumundaki ihracatçının yerel sanayi üzerinde ciddi bir zarara yol açan veya açmakla tehdit eden dumping yapmak gibi haksız ticari uygulamalar yapması durumunda, hükümetlerin anti-dumping vergisi uygulamalarına izin verilir.

²⁶ T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı “**Koruma Önlemleri Anlaşması**” (Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detay&yayinID=199&icerikID=298&dil=TR> (Erişim Tarihi: 18.10.2010)

Ülkelerin maruz kaldığı haksız uygulamalar şöyle özetlenebilir:

- İhracatçı firma, dumping uygulayarak ürününü ihraç ettiği ülkedeki iç piyasada daha düşük bir fiyata satmaktadır.
- İhracatçı firmanın hükümeti tarafından sübvansiyon uygulanması suretiyle düşük ihracat fiyatları uygulanabilmektedir.

Bu tür durumlarda, Anti-Dumping Uygulamaları Anlaşması (ADUA) gereğince dumpingli ürünlere anti-dumping vergisi uygulanabilmektedir. Sübvansiyon ve Telafi Edici Önlemler (STÖ) anlaşması gereğince de sübvansiyonlu ürünlere telafi edici vergi uygulanabilmektedir. Ancak ürünlerin dumpingli veya sübvansiyonlu olması söz konusu vergilerin uygulanması için yeterli değildir. Bu vergileri uygulayabilmek için, ithal edilen ürünün yerel sanayiye zarar verdiği tespit edilmeli ve ayrıca zarar vermesinin bir koşulu olarak yerel sanayinin en az % 25'ini karşılayan üreticilere zarar verdiği yapılan soruşturma sonucunda tespit edilmiş olmalıdır.²⁷

Tezin bu kısmında sıkça zikredilmesi sebebi ile Dumping ve Anti-dumping kavramının da ele alınmasında fayda görülmektedir.

2.5.Dumping

2.5.1. Dumping Kavramı

Dumping deyimi İngilizce “dump” sözcüğünden gelmektedir. Sözlük anlamı ise çöplük, yığıntı, bir yerleşim yerinin etrafındaki çöp dökme yeri, atmak boşaltmak, dökmek anlamlarına gelmektedir. Zaman içinde bu sözcük “dumping” şekline dönüşmüş ve iktisadi ve ticari bir terim haline gelmiştir.

²⁷ Dr. Binhan Oğuz, “Uluslar arası Ticarete Korumacılığın Kaldırılmasının İç ve Dış Piyasalarda Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri” , İstanbul Ticaret Odası Yayınları Yayın No: 2004-46 İstanbul, 2004

1944 yılında yayımlanmış olan “Türk Hukuk Lugatı” “damping” maddesine yer vermiş ve şu açıklamayı yapmıştır.²⁸

“Herhangi bir maddenin ecnebi memleketlerde (umumiyetle o memleketlerdeki benzer istihsali sarsma maksadıyla) maliyetten aşağı bir fiyatla satılmasıdır.”

Damping, bir ürünün normal değerinin altında bir fiyatla, diğer bir ifadeyle, ihracatçı ülkede tüketime konu aynı veya benzer bir ürünün karşılaştırılabilir fiyatından daha düşük bir fiyatla ihraç edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Damping temelde ulusal piyasa ile uluslararası piyasa arasında ortaya çıkan fiyat farklılaşmasıdır. Dolayısıyla yerli üreticinin fiyatına kıyasla düşük olan her ihraç fiyatı damping tanımının kapsamına girmemektedir.

Ekonomistler için damping ilk defa Jacob Viner tarafından önerildiği şekliyle ulusal pazarlar arasında fiyat farklılaştırılması olarak tanımlanmaktadır.²⁹ Diğer bir ifadeyle, damping, bir malın dış pazarda, iç pazardaki satış fiyatından daha düşük bir fiyatla satılması yoluyla ortaya çıkan fiyat farklılaşmasıdır.

Serbest rekabet ortamında bir ürünün fabrika çıkış aşamasındaki fiyatının tüm alıcılar için aynı düzeyde olması beklenirken, ürün kalitesi, markası, satış şartları, devlet yardımları gibi nedenler sonucu fiyat farklılaşması ortaya çıkabilmektedir. Ancak damping olarak tanımlanan fiyat farklılaşması, ihracatçının kendi iç pazarında sağladığı belli bir Pazar hakimiyeti sonucunda karşılaştırmalı üstünlüğü bulunmadan ihraç ettiği ürünün dış pazardaki talep esnekliğinin büyüklüğünden de faydalanarak, daha düşük fiyatla satması sonucu ortaya çıkmaktadır.

²⁸ Selahattin Tuncer, “Gümrükler ve Gümrük Vergileri (Teori ve Uygulama)” . İstanbul: 2001 s. 327

²⁹ Jacob Viner, “**Dumping: A problem in International Trade**”, Reprint, Augustus M.Kelley, New York, 1966, s.166

2.5.2. Dampingin Tarihçesi

Bugünkü anlamda dampingli ithalata karşı önlem almak amacıyla ilk kanun 1904 yılında Kanada da yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda, ithal ürün üzerinde ortaya çıkan fiyat farklılaştırılması kadar vergi alınacağı ifade edilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 1916 yılında yürürlüğe giren kanun (United States Anti-Dumping Act of 1916), daha sonraları hazırlanan ve dampinge karşı önlem alınmasına uluslararası bir düzeyde yasal zemin yaratan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) dampinge ilişkin VI ncı maddesine kaynak oluşturmuştur.

Dampinge karşı önlem alınması için ilk mevzuatları hazırlayan bu ülkeleri Yeni Zelanda, Avustralya ve Güney Afrika izlemiştir.

2.5.3. Damping Çeşitleri

İktisatçılar uygulamada çeşitli dumping tipleri tespit etmişlerdir. Dış ticaret konularında büyük üstat olarak nitelendirilen Yunan asıllı Amerikan İktisatçı Prof. M.Chacholiades üç çeşit dumping çeşidine vurgu yapmaktadır. Bunlar; Arada bir yapılan (**sporadic**) dumping, Yıkıcı (**predatory**) dumping ve Sürekli (**persistent**) dumpingdir.

2.5.3.1. Sürekli Damping (Persistent Dumping)

Bir üretici maliyet, tarife dışı engeller, talep elastikiyeti ve ulaşım güçlükleri nedeniyle iç piyasada tekel kurarak kârını maksimize edebilir. Bu takdirde aynı üretici dış piyasalara daha düşük fiyatlarla mal satarak ihracat ve dumping yapabilir. Böyle bir ortamda dumping doğal ve sürekli bir hal alır. Buna sürekli Damping (Persistent Dumping) adı verilir.

2.5.3.2. Yıkıcı Damping (Predatory Dumping)

Haksız bir rekabetin doğurduğu bir damping türüdür. Bu yüzden adına yıkıcı veya öldürücü damping denilmektedir. Bir üretici dış pazarlara düşük fiyatlarla ihracat yaparak o piyasaları denetim altına alır ve bir süre sonra yabancı üreticileri saf dışı bırakır. Bu politika kısa sürede başarı kazandıktan sonra yabancı üreticiler piyasadan çekilince, damping yapan firma piyasada tekelci durumuna geçip fiyatları yükseltir. Böylece kısa süre için zarara katlanan ihracatçı, uzun sürede kâr maksimizasyonunu gerçekleştirmiş olur. Yıkıcı dampingde, fiyat farklılaşması kısa bir süre için geçerlidir.

2.5.3.3. Arızı Damping (Sporadic Dumping)

Bazen damping geçici bir süre için yapılır. Bir firmada aşırı üretim nedeniyle geçici stok fazlılığı olabilir. Aşırı kapasite yahut iç piyasadaki beklenmeyen koşullar ve yanlış üretim planları böyle büyük stokların doğmasına neden olabilir. Bu takdirde üretici sırf stok eritmek amacıyla dış pazarlara yönelir ve düşük fiyatlarla yaptığı ihracat dampinge yol açar. Fakat stoklar eriyince bu durum düzeler ve normale döner. Bu nedenle arızı damping “dış pazara açılma” şeklinde de kabul edilir.³⁰

2.5.4. Dampingli İhracatın Amaçları

Damping çok çeşitli nedenlerle yapılabilmektedir. Hedeflerden biri, tam kapasite ile üretime devam ederken, stok veya üretim fazlasını ihraç etmek suretiyle menşe ülkede iç piyasa fiyatlarını sabit tutmak olabilmektedir. Yine amaç, ortalama maliyetin altında ancak, marjinal maliyetin biraz üzerinde bir fiyatla ihraç ederek kısa dönemli kârları azami seviyeye çıkarmak olabilmektedir.

³⁰ Selahattin Tuncer, “Gümrükler ve Gümrük Vergileri (Teori ve Uygulama)” İstanbul: 2001 s. 329

Bir başka amaç Karşı dampainge giderek kendi piyasasındaki dampaingli satış yapan ihracatçılara karşı onların ülkesinde karşı dampaing uygulamaktır. İktisatçıların ve iş çevrelerinin büyük tepkiyle karşıladığı bir diğer amaç, İthalatçı ülkedeki rakiplerin bertaraf edilmesi ve rakiplerine göre piyasanın kendi koşullarında paylaşımını kabul ettirmektir. Bunun haricinde Üretimsel faaliyetlerde tam ve koşulsuz istihdama gidebilmek, ürün fazlasını elden çıkarabilmek vb. nedenlerde bulunmaktadır.

2.5.5. Dampaingin Etkileri

Uluslar arası ticarete dampaing olarak ortaya çıkan fiyat farklılaşması dünya ticareti, ihracatçı ya da ithalatçı ülke ya da ülke grupları, üreticiler, tüketiciler vb. gruplar üzerinde değişik etkiler yaratmaktadır. Esasen dampaingli malı üreten üreticinin malın ihraç edildiği pazarda bulunan üreticilere karşı karşılaştırmalı bir üstünlüğü bulunmamaktadır.

Dampaing fiyatlı ürünün satışı ile ortaya konulan yapay bir karşılaştırmalı üstünlük, söz konusu ürünü satan ihracatçının haksız olarak bu pazardaki yerli üreticilerin paylarını alması sonucuna neden olabilecektir. Bu şekilde ortaya konulan karşılaştırmalı üstünlük, hedef pazardaki talebin kaynaklarını daha verimsiz kullanan üreticilerce karşılanması sonucunu doğurabilecektir. Bu nedenle, dampaingin dünya ticaretini olumsuz yönde etkilediği şeklinde genel bir inanış vardır.

İthalatçı ülkede dampaingli ürünü kullanan sanayicilerin ve tüketicilerin kullandıkları ya da tükettikleri ürünleri daha düşük bedeller karşılığı temin edebilmeleri mümkün olabilmektedir. Bu bakımdan, bu grup için dampaingin ilk aşamada olumlu sonuçlar verdiği söylenebilir. Buna karşın, dampaingli ithalata konu malın ithalatçı ülkede üretimini gerçekleştiren sanayi dalı ise bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir. Söz konusu üretim dalında çeşitli kayıplar ortaya çıkmakta, bu nedenle üreticiler piyasadan çekilmek durumunda kalabilmektedir. Üretim dalında görülen bu olumsuzluklar yatırımın kaybı, işsizlik gibi sonuçlara neden olabilmektedir.³¹

³¹ Serdar Akıncı, “Uruguay Round Nihai Senedinde yer alan VI. Maddenin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma” Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Uzmanlık Tezi, Ankara, Ocak 1994 s.4

Yerli üretim dalında görülen bu zarar, bir dönem sonra dampingin kullanıcı ve tüketici üzerindeki olumlu etkisinin de ortadan kalkması sonucunda ithalatçı ülke için net kayıplara neden olabilecektir. Bu olumsuzluklara ilave olarak fiyatların yeni kurulacak sanayiler için elverişli olmayan seviyelere gerilemesi sonucu yeni yatırımlar yapılamamaktadır. Damping uygulaması kanalıyla ihracatçı ülke, refahın bir bölümünü ithalatçı ülkeye aktarmaktadır. İhracatçı ülkede tüketiciler ise talep ettikleri bu ürüne, yabancı pazarlardan daha yüksek bir bedel ödemek durumunda kalmaktadırlar. Diğer taraftan yapılan dampingin öngörülen amaçlarına ulaşmaması halinde, söz konusu ihracatçının katlanmak durumunda kaldığı zararı da dikkate almak gereklidir. Bu açılarından bakıldığında, dampingin ihracatçı ülke aleyhine sonuçlara yol açtığı söylenebilir.

İthalatçı ülkeye dampainge konu ürünü normal fiyatlarla ihraç eden diğer ihracatçılar ise talebin damping fiyatlı ürüne yönelmesi nedeniyle bu ülkedeki pazarlarını kaybetme durumunda kalabilecektir.

2.5.6. Damping ile ilgili Temel Kavramlar

Damping ile ilgili Temel Kavramlar aşağıdaki gibidir;³²

a) Benzer Mal

Dampainge konu olan ürünle aynı özellikleri taşıyan bir ürün veya şikayete konu ürüne her yönüyle benzer bir ürün; böyle bir ürün mevcut değilse, her açıdan benzer olmamakla birlikte, söz konusu ürün özelliklerine yakın benzerlik gösteren özelliklere sahip bir başka ürün

b) Normal Değer

İhracatçı veya menşe ülkede tüketime konu olan aynı veya benzer mal için normal ticari işlemler sonucunda fiilen ödenmiş olan veya ödenmesi gereken karşılaştırılabilir fiyat (iç piyasa satış fiyatı), Veya aynı veya benzer malın üçüncü bir ülkeye satış fiyatı, Veya üretim maliyetine makul bir kar marjının eklenmesiyle tespit edilen fiyat (oluşturulmuş normal değer)

³² T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI. İthalat Genel Müdürlüğü, “**Damping ve Sübvansiyon Araştırma Dairesi. İthalatta Antidamping Uygulamaları**”. Mart 2009 Sunum Sf: 7-15

c) **İhraç Fiyatı**

İhraç amacıyla satılan bir mal için fiilen ödenmiş olan veya ödenmesi gereken fiyat

d) **Adil Karşılaştırma**

Fiyat karşılaştırmasını etkileyen farklılıklar :

- Ürünün fiziksel özellikleri
- İthalde alınan vergiler ve diğer iç vergiler,
- İndirimler, iadeler ve satılan ürün miktarı,
- Ticaretin aşaması,
- Taşıma, sigorta, yükleme, bindirme ve diğer giderler,
- Paketleme,
- Kredi,
- Satış sonrası giderler,
- Komisyon ve diğer giderler

e) **Damping Marjı:**

Normal değer in ihraç fiyatını aştığı miktarın CIF ihraç fiyatına oranıdır.

Normal değer - İhraç Fiyatı

$$\text{Damping Marjı} = \frac{\text{Normal değer} - \text{İhraç Fiyatı}}{\text{İhraç Fiyatı (CIF)}}$$

Damping Marjı hesaplamaya aşağıdaki örnek verilebilir.

Normal değer (fabrika çıkış)	120
İhraç fiyatı (fabrika çıkış)	113,25
İhraç fiyatı (CIF)	116

Toplam damping miktarı 6,75

DAMPİNG MARJİ:

$$\begin{aligned} \text{İhraç Fiyatı CIF (\%)} &= 6,75 / 116 \\ &= \mathbf{5,82\%} \end{aligned}$$

2.5.7. Damping ve Sübvansiyon Arasındaki Farklar

Sübvansiyon, devlet tarafından idare dışındaki üçüncü kişilere piyasada olağan görülen bir karşı edim olmaksızın sağlanan ve parayla ifade edilebilir bir menfaattir. Bu nedenle sübvansiyon veren devlet ile alan arasında bir değişim ilişkisi yoktur. Burada sağlanan menfaat hizmet, mal veya para biçiminde olabilir. Bir başka ifadeyle, merkezi veya mahalli idarelerce sağlanan devlet destekleri veya yardımları genel itibariyle sübvansiyon olarak tanımlanmaktadır. Damping ile sübvansiyon arasındaki en önemli fark; sübvansiyonlarda ihracat ile ülke iç piyasasındaki satışlar arasında fiyat farklılaştırması gerekli olmamasına rağmen, damping açısından bunun bir unsur oluşudur. Yani, devletin sağladığı bu tür yapay avantajlar sonucu düşük fiyatlı ihracat damping kavramına dahil olmamaktadır. Ayrıca sübvansiyon devlet tarafından gerçekleştirilen bir yardım iken, damping bir işletmenin ihracat amaçlı fiyat politikasıdır.³³

2.5.8. Uluslararası Kuruluşlar ve Kurallar Açısından Gelişimi

Haksız rekabete sebep olan dampingli ithalat ve dampingli ithalata karşı önlemler, uluslararası boyutta ilk kez 1947 yılında imzalanan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın VI ncı maddesinde ele alınmıştır. GATT'ın ilk dönemlerinde anti-damping fazlaca önem taşımayan bir mesele olarak görülmüştür. Bu Anlaşma 1948'de yürürlüğe girmiş olduğu halde, damping konusundaki anlamlı uygulamalara üye ülkeler tarafından 1958 yılından itibaren başlanmış olup, ayrı ve üzerinde detaylı kuralların belirlenmesi gereken uluslararası bir konu olarak da ilk kez 1964-1967 yılları arasındaki Kennedy Round'da gündeme gelmiştir.

Kennedy Round görüşmeleri sonrası 30.6.1967 tarihinde imzalanan Anti-Damping Kodu ile GATT'ın VI ncı Maddesini uygulama esasları ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

³³ Düztepe Şerafettin, “Dış Ticarete Haksız Rekabet ve Haksız Rekabete Karşı Korunma. Türkiye Uygulaması. Damping, Anti Damping, Sübvansiyon, Telafi edici Vergiler”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi, Bursa, 1993, sf. 49-52

GATT Anti-Damping Kodu'nun getirdiği en önemli sonuç, dampingli ithalatın ve bundan kaynaklanan zararın tespiti ve önlem alınmasında, taraf ülkelerin diledikleri gibi hareket edemeyecekleri konusunda anlaşmış olmalarıdır.

Kennedy Round'u takiben 1973-1979 yılları arasında yapılan Tokyo Round GATT Anti-Damping Kodu'nun kapsamının genişletilmesi ve yeni bir Sübvansiyon Kodu'nun kaleme alınması ile sonuçlanmıştır. Bununla birlikte, dünyada hızla boyutları genişleyen ticaretin sonucu olarak, damping ve sübvansiyon uygulamalarının hızla arttığı ve bu gerekçeyle alınan karşı tedbirlerin uluslararası ticareti olumsuz yönde etkilediği görülmüştür.

Bu çerçevede, artan sorunlara daha etkin çözümler bulmak amacıyla, GATT'ın öncülüğünde yapılan sekizinci Müzakere Turu olan GATT Uruguay Round Ticaret Müzakereleri 1986'da Uruguay'da başlamış ve Nisan 1994'te Fas'ta tamamlanmış, sonuçlarını ortaya koyan Nihai Senet de 1 Ocak 1995'te yürürlüğe girmiştir. GATT Uruguay Round Ticaret Müzakereleri sonucunda; ülkemizce de imzalanan Nihai Senet kapsamındaki Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Kuruluş Anlaşması Ek I'de yer alan "GATT 1994'ün VI ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma" (Anti-Damping Anlaşması) ile "Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması" (Sübvansiyonlar Anlaşması) formüle edilmiştir.

Anti-Damping Anlaşması ve Sübvansiyonlar Anlaşması önceki Kodların ana prensibini taşımaları yanında, yapılacak uygulamalarda taraflar arası şeffaflığa yer vermekte ve teknik çalışmalara daha belirgin bir çerçeve çizmektedirler. Söz konusu Anlaşmalar, damping ve sübvansiyonun tespiti, dampinge veya sübvansiyona konu ithalatın üretim dalı üzerinde neden olduğu zarar ve bu zararın telafisi amacıyla yapılacak işlemler ile alınacak önlemler hakkında üye ülkelerin uyması gereken kuralları hükme bağlamaktadır³⁴

³⁴ T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIğI. "Türkiye'nin Dampingli veya Sübvansiyonlu İthalata İlişkin Mevzuatı ve Uygulamaları" (Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ITH/DampingSubvansiyonDb/dampnot.pdf> (Erişim Tarihi: 29.10.2010)

2.5.9. Dampingin Türkiye'deki Tarihçesi

Ülkemizde de 1980 yılından sonra, ithalatta liberasyon politikasının benimsenmesi sonucu ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda, bu konuda ilk defa 1.10.1989 tarihinde 3577 sayılı Kanun, 89/14506 sayılı Karar ve Yönetmelik'ten oluşan ve konuya ilişkin idari ve teknik prosedürü düzenleyen İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuat yürürlüğe konulmuştur.

Anılan mevzuat, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) Tokyo Round müzakereleri sonucunda formüle edilen ve ülkemizin gözlemci statüsünü taşıdığı "GATT'ın VI ncı Maddesinin Yürütülmesine Dair Anlaşma" (Anti-Damping Kodu) ile taraf statüsünü taşıdığı "GATT VI, XVI ve XXIII'üncü Maddelerinin Tefsiri ve Uygulanması ile İlgili Anlaşma" (Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Vergiler Kodu) esasında düzenlenmiştir.

Bilindiği üzere, yürürlükte bulunan 3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun'un, GATT Uruguay Round Ticaret Müzakereleri sonucunda imzalanan ve ülkemizce 31.12.1994 tarihinden geçerli olmak üzere onaylanan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Kuruluş Anlaşması'nın ekindeki "GATT 1994'ün VI ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma" (Anti-Damping Anlaşması) ile "Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması"na (Sübvansiyonlar Anlaşması) işlerlik kazandıracak şekilde uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuatın Türkiye-AB Gümrük Birliği'ni düzenleyen 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının 12 nci maddesine göre ilgili AB mevzuatına da uyumlu hale getirilmesi ihtiyacı doğmuştur.

Bu çerçevede, belirtilen Anlaşmalardan kaynaklanan uluslararası yükümlülüklerimizin yerine getirilmesi için yeni uyumlu bir mevzuatın yürürlüğe konulması gerekmiş olup, bu amaçla hazırlanan Değişiklik Kanun Tasarısı, "4412 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" olarak TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve 25.10.1999 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 25.7.1999 tarihli ve 23766 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bu doğrultuda, 4412 sayılı Değişiklik Kanunu ve 3577 sayılı Kanuna istinaden hazırlanan, yeni İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar ile İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmenlik'in 25 10.1999 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 30.10.1999 tarihli ve 23861 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla birlikte mevzuat uyumu tamamlanmıştır.³⁵

2.5.10. Dampinge Karşı Vergi- Anti-damping Vergisi

Uluslar arası ticaretin geliştirilmesi yolunda atılan adımlardan biri de ekonomik kalkınma ve sanayileşme için özellikle yeni kurulan üretim dallarının dış rekabete karşı korunması doğrultusunda yapılan düzenlemelerdir. Bu doğrultuda, uluslar arası ticareti konu alan çeşitli anlaşmalarla ticaret serbestisinin sağlanması amacıyla ticari engellerin kaldırılması öngörülmekle birlikte, dış ticarete bazı haksız rekabet biçimlerini önlemek için kimi ayrıksı düzenlemelere de yer verilmiştir. Bu düzenlemelerden biri de dampingli ithalat ve dampingli ithalata karşı alınacak anti-damping önlemlerdir.³⁶

GATT örgütü dampingin gerçekleştiği bir ortamda, karşı tedbir olarak ekstra özel bir ithalat vergisi konulmasını uygun bulmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak GATT kurullarına göre, bir ülke diğer üye ülkelere karşı damping yaparsa, bundan zarar gören ülkenin anti-damping vergisi koyma hakkı doğmaktadır. Bu vergi, ithalat dolayısıyla zarara uğrayan yerli sanayiciyi korumaya yönelik tarife dışı bir vergi olmaktadır.

1957 yılında Roma'da imzalanan ve AET'yi yaratan antlaşmanın 91.maddesi damping uygulamasını önleyici tedbirleri öngörmüştür.

³⁵ a.g.e.

³⁶ Onur Elele, "Uluslararası Ticarete Damping ve Anti-damping", İstanbul, 2008. S. 3

Madde 91

Komisyon İntikal dönemi içinde, Ortak Pazar dahilinde damping yapıldığına bir üye devletin veya diğer herhangi bir ilgilinin başvurusu üzerine haberdar olduğu takdirde, dampingi yapana veya yapanlara bu hale son vermeleri için tavsiyelerde bulunur.

Bu hale son verilmediği takdirde Komisyon zarar gören devleti himaye tedbirleri almaya yetkili kılar. Tedbirlerin usul ve koşullarını Komisyon bizzat tespit eder.

2.5.10.1. Anti-Damping Vergisinin Amacı

Dampinge karşı verginin amacı devlete gelir sağlamak değildir. Burada amaç ekonomiktir. Yani dış ticarete haksız rekabetin önlenmesi ve zarar gören ülke ve firmanın maruz kaldığı zararın telafisidir. Anti-damping vergi bozulan ekonomik dengeyi sağlamaya yönelik bir mükellefiyettir.³⁷

2.6. Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması

GATT ve Dünya Ticaret Örgütü çerçevesinde getirilen düzenlemeler uluslar arası ticari ilişkiler için bir çerçeve oluşturmuş, bu ilişkileri daha kurallara bağlı bir yapıya kavuşturmuştur. Temel ortak prensiplere rağmen GATT sistemi ile Dünya Ticaret Örgütü yapılanması arasında önemli farklar bulunmaktadır. Anlaşmazlıkların Halli Mekanizmasında (uymazlıkların çözümü olarak da kullanılmaktadır) meydana gelen değişim bunlardan en önemlisidir. Zira yaşanan değişimler neticesi Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması uluslararası ticari sistemi hukuki anlamda daha bağlayıcı hale getirmiştir (AHM).³⁸

³⁷ Selahattin Tuncer, “Gümrükler ve Gümrük Vergileri (Teori ve Uygulama)” . İstanbul: 2001 s. 332

³⁸ Dr. M. Sait AKMAN ve Şahin YAMAN “Dünya Ticaret Örgütü Doha Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri ve Türkiye” , Tepav Yayınları, No: 39 Ankara, Aralık 2008 s. 295

1994 yılında tamamlanan Uruguay Round neticesinde imzalanan Nihai Sened (Final Act Embodying the Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations) kapsamında yer alan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Anlaşmaları, DTÖ üyeleri arasında, sözkonusu anlaşmalar çerçevesinde meydana gelebilecek ihtilafları bir çözüme kavuşturmak üzere, kendine özgü bir “Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması (Dispute Settlement Mechanism)” (AHM) içermektedir.

Sözkonusu mekanizma, anlaşmazlıkların halli için ilk etapta tarafların karşılıklı olarak çözüm bulmalarına yönelik bir “istişare usulü” öngörmektedir. Bu usul yoluyla bir uzlaşmaya varılmadığı takdirde, Panel oluşturulur ve Panelin kararı DTÖ’nün Anlaşmazlıkların Halli Organı (AHO) tarafından onaylanır. Eğer temyiz sürecine gidilmiş ise, temyiz kararı yine AHO tarafından onaylanır. Şikayet olunan taraf Panel ya da Temyiz Organı kararına uymazsa, AHO karşı tarafın, DTÖ Anlaşmaları çerçevesindeki tavizlerini ve diğer yükümlülüklerini askıya alma süretiyle misilleme yapmasına izin verir.

AHM’ye, DTÖ’nün kuruluşundan evvel yürürlükte bulunan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması’nın (GATT) XXII. ve XXIII. Maddelerinde de yer verilmiştir. Bunlar Uruguay Round neticesinde kabul edilen Nihai Sened ile GATT 1994 şeklinde kabul edilerek benimsenmiştir. Ancak buna ilave olarak, yine Uruguay Round neticesinde “Anlaşmazlıkların Çözümlemesi Konusundaki Kural ve Yöntemleri Tespit Eden Mutabakat Metni” (Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes-DSU) kabul edilmiştir.

DSU, Nihai Senedin ekinde yer alan tüm anlaşmalara uygulanacak olmakla birlikte, sözkonusu anlaşmalarda anlaşmazlıkların halline ilişkin özel hükümler varsa bunlar geçerli olacaktır. Uruguay Round ile getirilen bu değişiklikler ile AHM, daha kapsamlı bir yapıya kavuşturulmuştur.³⁹

³⁹ Mesut Aydın, “**Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması, Gelişme Yolundaki Ülkeler ve Türkiye**” DTM Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/mesut.doc> (Erişim Tarihi: 03.11.2010)

2.7. STÖ Anlaşması Açısından Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler açısından anlaşmazlıkların çözümü konusundaki düzenleme damping konusunda yapılan düzenlemeye kıyasla genel düzenlemelere daha paralel gözükmektedir. Zira, anılan Anlaşma'nın 30 uncu maddesi "İhtilafların Çözümlemesi Mutabakat Metni tarafından açıklandığı ve uygulandığı şekliyle GATT 1994'ün XXII, ve XXIII maddeleri hükümleri, burada aksine açık bir hüküm yoksa, bu Anlaşma çerçevesindeki istişareler ve ihtilaf çözümleri için geçerli olacaktır." hükmünü içermektedir. Bu hüküm dahi anılan iki Anlaşma ile aynı konuda farklı düzenleme getirildiğini bariz bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu farklılık sadece Anti- Damping Anlaşması'nın 17.6 maddesindeki özel düzenlemeden kaynaklanmamakta, bilakis Sübvansiyonlar Anlaşması'nda sübvansiyon ayırımlarına göre farklı çözüm yolu düzenlemesine gidilmesinden de kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, "Bakanlar, GATT 1994'ün VI ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşmaya veya Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşmasının V inci Bölümüne uygun olarak anlaşmazlıkların halli konusunda, dampinge karşı ve telafi edici vergi önlemlerinden doğan uyuşmazlıkların birbiri ile tutarlı bir biçimde çözümlenmesi gereğini kabul ederler." şeklinde bir açıklama da bulunmaktadır.

Anılan konunun daha iyi anlaşılabilmesini teminen, Sübvansiyonlar Anlaşması'nın, soruşturma öncesi istişareye gidilmesini, soruşturma safhasında yapılan işlemler ile sonucunun yargı konusu yapılmasını, yasak ve önlem alınabilen sübvansiyonlar için Anlaşmazlıkların Halli Mekanizmasının işletilmesini, yasak sübvansiyonlar için Daimi Uzmanlar Grubu (Permanent Group of Expert)'ndan yardım alınmasını, önlem alınamayan sübvansiyonlarla ilgili tartışma konusunun AHM'ye bağlayıcı hakemlik için taşınmasını, bu sübvansiyonların zarar vermesi durumunda STEK'ye başvurulmasını ve ayrıca bütün sübvansiyonlar için hakemlik gibi tamamlayıcı anlaşmazlık çözümleme yöntemi öngördüğünün belirtilmesinde fayda mülahaza edilmektedir.⁴⁰

Bu düzenlemelere ilişkin açıklamalar Tezimizin ilerleyen bölümlerinde verilmektedir.

⁴⁰ Hüseyin Öztürk " DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Sisteminin Damping Karşı Önlemler ile Telafi Edici Önlemler Bağlamında Genel Bir Değerlendirmesi" , (Çevrimiçi) <http://www.econturk.org/dtp12.htm> (Erişim Tarihi: 03.11.2010)

3. SÜBVANSİYON

3.1. Sübvansiyon'un Tanımı

Son yıllarda uluslar arası ticaret politikası çerçevesinde tarifelerin ve kotaların yerini, tarife ve kota dışı engeller almaya başlamıştır. Bu tarzda himayeciliğin, çeşitli şekillerde yaygınlaşmasına yeni merkantilizm veya yeni himayecilik denmektedir.

Tarife ve kota dışı engeller; istihdam ve sanayi sübvansiyonları, emniyet standartları, gönüllü ihrac kotaları, pazarlama anlaşmaları, hükümetlerin ticareti engelleme politikası, referans fiyatlar, damping vb.dir. Bunların içinde en çok dikkat çeken sübvansiyonlardır. Sübvansiyon devletin kişi ve kurumlara para, mal veya hizmet şeklinde yaptığı karşılıksız yardımları ifade eder.⁴¹

Hükümetler, yerli üreticilere ticaret durumlarını düzeltmek için sübvansiyonlar verebilir. Bu tip uygulamalar, yerli firmalara dolaylı bir himaye uygulamasıdır; yerli firmalar duruma göre ithal-/ikame ya da ihracat firmaları olabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus devletin yapmış olduğu yardımların, Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasında belirtilen “Fayda” unsurunu sağlayıp sağlamadığıdır. Devlet eğer normal rekabet koşulları içerisinde piyasa ekonomisine müdahalede bulunuyorsa bu işlem fayda sağlamadığı hususundan hareketle sübvansiyon olarak değerlendirilemez.

Sübvansiyonun amacı; daha etkin olan yabancı üreticilere karşı daha az etkin olarak çalışabilen yerli firmaları rekabet edebilir duruma getirmektir. Sübvansiyonlar yerli üretici firmaların mallarını gerçek maliyetlerinin altında satmalarını sağlar. Ülke hükümetleri belirli yerli sanayilerin gelişmesini istiyorsa onların gelişme ve genişletilmesini sağlamak için sübvansiyon verir.⁴²

⁴¹ Halil Seyidoğlu , “Uluslar arası İktisat Teori Politika ve Uygulama” 15. b. İstanbul, 2003 s. 17

⁴² Prof. Dr. Erol İyibozkurt, “Uluslar arası İktisat” Ezgi Kitabevi, Bursa 2001 s. 200

3.2. Sübvansiyon Unsurları

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasında Sübvansiyonun mevcut olduğunu gösterecek unsurlar şöyle aktarılmıştır. Anlaşmanın 1.1. sayılı hükmüne göre; Bir işlemin sübvansiyon olarak addedilebilmesi için birinci olarak Devlet tarafından yapılan bir mali yardımın olması, ikinci olarak da yapılan bu yardımın, yardımın yapıldığı unsura bir “Fayda” sağlaması gerekmektedir.

Başka bir deyişle , mali destek ve destek alanın fayda sağlaması birlikte bulunması gereken iki unsur olup, ancak bu ikisinin bir arada bulunması halinde bir sübvansiyondan söz edilebilir.

3.2.1. Sübvansiyon Unsurlarından Mali Yardımın Anlaşmaya göre Türleri

Sübvansiyonun en önemli unsuru Mali Yardım Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler anlaşmasında veriliş çeşitlerine göre türlere ayrılmıştır. Bu türler, Doğrudan Fon Transferleri, Hükümet Gelirlerinden Vazgeçilmesi, Devletin yaptığı Satın almalar şeklinde birinci elden Devlet yoluyla yapılan Sübvansiyonlar olabildiği gibi, ayrıca Devletin üçüncü kişi/kurum aracılığıyla yapmış olduğu sübvansiyonlarda olabilmektedir.⁴³

3.2.1.1. Doğrudan Fon Transferleri

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasınının 1.1. (a) (1) i. maddesinde; bahsedildiği üzere herhangi bir hükümet uygulaması fonların doğrudan transferini (örneğin, yardım, kredi ve öz sermaye akıtılması), fon veya borçların olası doğrudan transferini (örneğin, kredi teminatları) kapsıyorsa bu bu yardımlardan Fayda sağlanıyorsa bu yardım sübvansiyon olarak kabul edilmektedir.

⁴³ İlgili maddeler “Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasınının” bahsedilen maddelerinin tarafıma incelenip yorumlanması sonucu oluşturulmuştur.

3.2.1.2. Hükümet Gelirlerinden Vazgeçilmesi

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasının 1.1. (a) (1) ii. maddesinde bahsedildiği üzere; Devlet tarafından yapılan mali yardımlar sadece doğrudan fon transferleri ya da mali katkı şeklinde olmamakta, ayrıca devletin tahsil etmesi gereken vergi gelirlerinden vazgeçmesi şeklinde de olabilmektedir. Devletin vergi gelirleri veya benzeri gelirlerinden vazgeçmesi durumunda da yine yardımın sübvansiyon sayılabilmesi için “fayda” unsurunun sağlanması gerektiği de unutulmamalıdır.

3.2.1.3. Devlet Satın Alımları

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasının 1.1. (a) (1) iii. maddesinde bahsedildiği üzere; Devletlerin genel altyapı hizmetleri dışında yapmış olduğu mal alım ve satımlarının, işlemi gerçekleştirdiği karşı tarafa bir fayda sağlamış olması durumunda sübvansiyon gerçekleşmektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus; kaide olarak, serbest piyasadaki diğer oyuncular gibi devletin de bu tür alım-satım ilişkilerine girmesinde bir sakınca olmadığıdır. Ancak, devlet giriştiği bu işlemler çerçevesinde alması gereken karşılığı tam olarak almamak suretiyle ilişkinin karşı tarafında yer alan firmaya bir mali katkıda bulunabilir. Örneğin, devletin piyasada faaliyet gösteren bir şirket ile akdettiği bir satış sözleşmesi gereğince, bu şirkete sattığı mal veya hizmet karşılığında piyasa şartlarına oranla daha az karşılık alması söz konusu olabilir. Aynı şey, devletin alıcı durumunda olduğu bir satış sözleşmesi açısından da geçerli olabilir.

Devlet, belirli bir şirketten satın aldığı mal karşılığında piyasa şartlarına nazaran daha fazla ödemede bulunabilir.⁴⁴ Yani anlaşılacağı üzere yardımın sübvansiyon sayılabilmesi için normal piyasa koşullarındaki alım satım işlemlerinden farklı olarak işletmeye artı bir değer (fayda) sağlaması gerektiğidir.

⁴⁴ Dr. Müslüm Yılmaz “Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbir Soruşturması”, TOBB Yayınları, Yayın No: 2005/26 s. 24

3.2.1.4. Mali Yardımın Aracı Kullanılarak Gerçekleştirilmesi

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasının 1.1. (a) (1) iv. maddesinde bahsedildiği üzere; herhangi bir hükümet bir fon mekanizmasına ödeme yapıyorsa veya normal olarak hükümetin yetkisinde olan ve yukarıda bahsedilen hükümetin kendi yaptığı belirtilen tipte bir veya birden fazla işlevi yürütmek üzere özel bir organı görevlendiriyor veya yürütmesi için talimat veriyorsa ve uygulama normal olarak hükümetlerce izlenen uygulamadan gerçek anlamda farklı değilse burada da Hükümetin aracı kullanıp kullanmasına bakılmaksızın yardım sübvansiyon olarak kabul edilmektedir.

Söz konusu düzenleme, devletin yukarıda sıralanan ve mali katkı teşkil eden uygulamaları bir fon veya bir özel hukuk kişi veya kuruluşu aracılığıyla gerçekleştirdiği hallerde de sorumluluktan kurtulmasına izin vermemekte, böyle bir kanuna karşı hile yolunu kapatmaktadır. Buna göre, devletin malî katkı teşkil eden uygulamaları bir fon veya bir özel hukuk kişi veya kuruluşu aracılığıyla gerçekleştirdiği hallerde de malî katkı söz konusu olacaktır. Bazı durumlarda devlet, mali katkıyı doğrudan sağlamak yerine, belirli bir fona katkıda bulunmak suretiyle, doğrudan ödemedede bulunmaksızın, bazı firma veya sektörleri desteklemek yoluna başvurabilir. İşte, madde 1.1(a)(1) (iv) gereğince, bu tür uygulamalar da mali katkı sayılmaktadır. Bazı hallerde ise, devlet bu amaca birtakım özel hukuk kişi veya kuruluşları aracılığıyla ulaşmayı deneyebilir. Bu bağlamda özel hukuk kişi veya kuruluşundan (*private body*) kastedilen, hukuken devlet veya kamu kuruluşu kavramının dışında kalan her türlü kişi ve kuruluştur. Bu bentte yer alan düzenleme ile güdülen amaç, DTÖ üyesi devletlerin Anlaşma'dan kaynaklanan yükümlülüklerinden kaçınmalarını önlemek olduğundan, özel hukuk kişi veya kuruluşu kavramını geniş yorumlamak gereklidir. Bu düzenleme ile devletin, hukuken devlet kavramı çerçevesinde mütalâa edilmesi mümkün bulunmayan kuruluşlarla tesis edilen gayrî resmî ilişkiler aracılığıyla Anlaşma'nın öngördüğü disiplinin dışına çıkması engellenmektedir. Böylece devletin, örneğin kamuya yararlı bir dernek veya bir özel hukuk tüzel kişisi aracılığıyla sağlayacağı malî katkı da, hukuken bizatihi devletin kamu tüzel kişisi olarak sağladığı mali katkı ile eşdeğer sayılmaktadır.⁴⁵

⁴⁵ a.g.e. s.26

3.3. Sübvansiyon Çeşitleri

Sübvansiyonlar, Serbest Sübvansiyonlar, Yasaklanmış Sübvansiyonlar ve Dava Edilebilir Sübvansiyonlar başlığı altında 3 bölümde incelenmektedir.

Bir sübvansiyonun niteliği, o sübvansiyonun bu gruplardan hangisine dahil olması gerektiğini, dahil olduğu grup ise söz konusu sübvansiyona karşı önlem alınabilmesi için Anlaşmada belirlenen genel hükümler dışında ilave bazı unsurların kanıtlanmasının gerekip gerekmediğini belirlemektedir.

Öğreti ve uygulamada Anlaşma'da yer alan üç sübvansiyon türünü simgelemek üzere trafik ışıklarına benzetmede bulunulmuştur. Buna göre, yasak sübvansiyonlar kırmızı, önlem alınabilir sübvansiyonlar sarı, serbest sübvansiyonlar ise yeşil ışıkla simgelenmektedir.⁴⁶

3.3.1. Yasaklanmış Sübvansiyonlar (Kırmızı Sübvansiyonlar)

Kırmızı Sübvansiyonlar olarak da bilinen Yasaklanmış Sübvansiyonlar iki bölümde incelenmektedir.

- a) İhracat Sübvansiyonları
- b) İthal mallar yerine yerli malın kullanımına bağlı olan sübvansiyonlar

Yasaklanmış sübvansiyonlarla ilgili uyuşmazlıklar, yeni uyuşmazlıkların çözümü yöntemlerine tabidir. Sübvansiyonun yasak olduğu tespit edilirse hemen durdurulması istenmekte, belirli bir süre içinde sübvansiyon uygulamasına son verilmediği takdirde ise şikayetçi taraf telafi edici önlem alabilmektedir.⁴⁷

⁴⁶ William, K. WILCOX, “GATT-Based Protectionism and the Definition of a Subsidy”, Boston University International Law Journal, Spring 1998, Volume 16, s. 151-152.

⁴⁷ T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, “Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması” (Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detay&yayinid=198&icerikid=297&dil=tr> (Erişim Tarihi: 07.11.2010)

3.3.1.1. İhracat Sübvansiyonları

İthal- ikame sanayileri himaye yanında birçok ülke, ihracat hacmini arttırmak için sübvansiyon verirler. Bunlar; özel vergi muafiyetleri, uygun faiz oranlarında sermaye sağlamak şekillerini de kapsamaktadır. İhracat Sübvansiyonlarının amacı; yerli üreticilere maliyet avantajı sağlayarak yabancıların ödediği fiyatı düşürmek ve böylece ülkenin ihracatını teşvik etmektir. Sonuç olarak; yabancı ülke tüketicileri, yerli tüketicilere tercih edilmektedir; çünkü sübvansiyonlu ihracatın dış fiyatı ürünün yurtiçi fiyatından daha düşüktür.

İhracat Sübvansiyonunun uygulanması yurtiçi ekonomide iki dolaysız etki doğurur.

- a) Ticaret hadleri etkisi
- b) İhracat gelir etkisi

İlk olarak; sübvansiyon dış fiyatı yurtiçi fiyata göre düşürdüğünden ,ticaret hadleri ülkenin aleyhine döner. Ancak düşük dış fiyatlar ihracatı artırır. Eğer yabancı ülkelerin ihracat mallarına olan talep elastikiyetleri oldukça yüksekse, bu malların dış fiyatlarındaki bir miktar yüzde düşüş, ihracat miktarını o yüzdeden daha fazla bir yüzde ile arttıracığından ülkenin ihracat gelirleri artacaktır.

İhracat sübvansiyonları gizli ticaret engeli sayılabileceğinden serbest ticaret taraflarınca da istenmez reddedilirler. İhracat sübvansiyonlarının piyasa mekanizmasının kaynakları düşük verimli alanlardan yüksek verimli alanlara çekme gücünü engellediği kabul edilir. Gerçekten de sübvansiyonla düşük verimli üreticiler de tüketimde bulunabilirler. Yurtiçi ihracatçılara ve yabancı tüketicilere potansiyel yararlarına rağmen ihracat sübvansiyonları yurtiçi tüketicilerin refahını ters yönde etkiler. İlk olarak yurtiçi tüketiciler sübvansiyon edilen aynı mallar için yabancılara göre yüksek fiyat öderler. İkinci olarak yurtiçi tüketiciler vergi mükellefi olarak da yerli üreticilere verilen ihracat sübvansiyonlarının finansman maliyetlerinin en az bir kısmına katlanmak durumunda kalırlar.⁴⁸

⁴⁸ Prof. Dr. Erol İyiboçuk, “Uluslar arası İktisat” Ezgi Kitabevi, Bursa 2001 s. 204

3.3.1.1.1. İhracat Sübvansiyonları Hakkında Açıklamalı Liste

Ülkelerin ihracatlarını arttırmak için vermiş olduğu sübvansiyonlara ilişkin olarak Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasının 1 numaralı eki olan İhracat Sübvansiyonları Hakkında Açıklamalı Liste başlıklı ekte bu sübvansiyonlar açıkça belirtilmiştir. Ek 1’de yer alan İhracat sübvansiyonları şöyle sıralanmaktadır;⁴⁹

- İhracat performansı şartına bağlı olarak, hükümetlerce bir firma veya bir endüstriye doğrudan sübvansiyonlar sağlanması.
- Döviz tutma programları veya ihracat için ikramiye içeren benzer uygulamalar.
- Hükümetler veya hükümet kuruluşları tarafından doğrudan doğruya veya hükümetçe izin verilmiş programlar vasıtasıyla dolaylı olarak, yurtiçi tüketim için mal üretiminde kullanılmak üzere benzer nitelikte veya doğrudan doğruya rakip nitelikte ürünler veya hizmetler sağlanmasıyla ilgili şartlara göre daha elverişli şartlar üzerinden, ihraç edilen malların üretiminde kullanılmak üzere ithal veya yurtiçi ürünler veya hizmetler sağlanması,
- Sınai veya ticari işletmeler tarafından ödenen veya ödenecek olan doğrudan vergiler (ücretler, karlar, kiralara, royaltiler ve diğer gelirler üzerindeki vergiler ve gayri menkul mülkiyet üzerindeki vergiler) veya sosyal refah kesintilerinin tamamen veya kısmen istisna edilmesi veya ihracat şartına bağlı olarak spesifik şekilde ertelenmesi,
- Doğrudan vergilerin matrahının hesaplanmasında, yurtiçi tüketim amaçlı üretim için verilenlerin üzerinde ve ötesinde, ihracat veya ihracat performansı ile doğrudan ilişkili özel indirimler tanınması.
- İhraç edilen ürünlerin üretimi ve dağıtımını ile ilgili olarak, benzer ürünlerin üretimi ve dağıtımında yurtiçi tüketim için satıldıkları zaman alınan vergileri aşan bir miktarda dolaylı vergilerin muaf tutulması veya affedilmesi.

⁴⁹ “Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması”, EK I S. 36

- Yurtiçi tüketim için satıldıkları zaman benzer ürünlerin üretiminde kullanılan mallar veya hizmetler üzerindeki benzer ön- aşama birikimli dolaylı vergilerin muaf tutulması, affedilmesi veya ertelenmesini aşan bir miktarda olmak üzere ihraç edilen ürünlerin üretiminde kullanılan mallar veya hizmetler üzerindeki ön-aşama birikimli dolaylı vergilerin (üretimin bir aşamasında vergiye tabi mallar veya hizmetler üretimin sonraki bir aşamasında kullanıldığı takdirde verginin daha sonra alacak kaydedilmesi için bir mekanizmanın olmadığı durumlarda alınan çok-aşamalı vergiler) muaf tutulması, affedilmesi veya ertelenmesi⁵⁰

3.3.1.1.2 Gelişmekte Olan Üye Ülkelere Ait İmtiyazlı İhracat Sübvansiyonları Uygulamaları

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması, Gelişmekte olan üye ülkelere farklı uygulamaların yapılması ile ilgili hükümler içermektedir. Anlaşmanın 27.1 maddesinde; Üyeler, sübvansiyonların, gelişmekte olan ülke üyelerin ekonomik kalkınma programlarında önemli bir rol oynadığını kabul ederler hükmü geçmektedir. Burada üyeler dünya ticaretinin gelişmesi açısından gelişmekte olan üye ülkelere sübvansiyon imtiyazları tanınmasını kabul etmişlerdir. Tabii bu hükümler bazı şartlara bağlanmıştır.

Burada dikkat edilmesi gereken şey söz konusu imtiyazların yalnızca ihracat sübvansiyonlarına karşı kullanılacak olan çok taraflı başvuru yoluyla ilgili olduğudur. Anlaşma bu sübvansiyonlara ilişkin verilebilecek olan tek taraflı başvuru yollarıyla ilgili olarak herhangi bir imtiyaza yer vermemektedir.

⁵⁰ Yukarıda yer verilen İhracat Sübvansiyonları, Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasının Gelişmekte olan Üye Ülkelere tanıdığı imtiyazlar çerçevesinde bu ülkelere uygulanmazlar. Uygulamanın farklılık gösteren kısımları bu çalışmanın Gelişmekte olan üye ülkelere uygulanan imtiyazlar başlığında incelenmektedir.

Başka bir ifadeyle menşei hangi DTÖ üyesi ülke olursa olsun her çeşit ihracat sübvansiyonuna karşı telafi edici tedbir soruşturması açılabilir ve Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasında yer alan koşulların mevcut olması kaydıyla bir telafi tedbir uygulanabilir.

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre çeşitli imtiyazlar getiren Anlaşmanın, 27.2. maddesi uyarınca; Bu tezin “İhracat Sübvansiyonları” kısmında açıklanan kurallarda dahil olmak üzere tek başına veya diğer birkaç koşuldaki biri olarak ihracat performansına bağlı olan sübvansiyonlar; Anlaşmada yer alan Ek VII’de belirtilen gelişmekte olan ülke Üyelere⁵¹ ve DTÖ Anlaşması’nın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren sekiz yıl süreyle diğer gelişmekte olan üye ülkelere uygulanmayacaktır denilmektedir.

Bu maddelerden anlaşılacağı üzere en az gelişmiş ülkeler herhangi bir kıstas dahilinde kısıtlanmaya tabi olmaksızın ihracat sübvansiyonu verebileceklerdir.

Anlaşmanın 27.3. maddesi uyarınca; tek başına veya diğer birkaç koşuldaki biri olarak ithal mallar yerine yerli malların kullanımına bağlı olan sübvansiyonlar ile ilgili belirtilen yasak gelişmekte olan ülke Üyeler’e beş yıl süreyle ve en az gelişmiş ülke Üyeler’e de DTÖ Anlaşması’nın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren sekiz yıl süreyle uygulanmayacaktır denilmektedir.

Anlaşmanın 27.4. maddesinde;

⁵¹ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması EK VII’de gelişmekte olan üye ülkeler şöyle açıklanmaktadır;

(a) Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen ve DTÖ’nün Üyeleri olan en az gelişmiş ülkelere,

(b) DTÖ’nün Üyeleri olan aşağıdaki gelişmekte olan ülkelere her biri, adam başına GSMH yılda 1.000 Amerikan Doları seviyesine çıktığı zaman Madde 27 paragraf 2 (b)’ye göre diğer gelişmekte olan ülke Üyeler’in tabi oldukları hükümlere tabi olacaklardır.

b fıkrasında belirtilen ülkeler şunlardır; Bolivya, Kamerun, Kongo, Fildişi Kıyısı, Dominik Cumhuriyeti, Mısır, Gana, Guatemala, Guyana, Hindistan, Endonezya, Kenya, Fas, Nikaragua, Nijerya, Pakistan, Filipinler, Senegal, Sri Lanka ve Zimbabwe

Bir gelişmekte olan ÷lke Üye, sözkonusu sübvansiyonları 8-yıllık süreden sonra da uygulamayı gerekli buluyorsa, bu sürenin bitiminden en geç bir yıl önce, Komite ile istişarede bulunacak ve Komite, sözkonusu gelişmekte olan ÷lke Üye'nin bütün ilgili ekonomik, mali ve kalkınma ihtiyaçlarını inceledikten sonra, bu sürenin uzatılmasının haklı olup olmadığını belirleyecektir. Komite uzatmanın haklı olduğuna karar verirse, ilgili kalkınmakta olan ÷lke Üye, sübvansiyonların sürdürülmesinin gerekliliğini belirlemek için Komite ile yıllık istişarelerde bulunacaktır. Komite, uzatmanın haklı olmadığına karar verirse, gelişmekte olan ÷lke Üye, en son müsaade edilen sürenin bitiminden itibaren iki yıl içinde mevcut ihracat sübvansiyonlarını kademeli olarak yürürlükten kaldıracaktır.

denilmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere, sübvansiyonların belirlenen süre sonunda da devam edebilmesi mümkündür. Burada önemli olan sübvansiyonların gerçekten o ÷lkenin kalkınmasına etki edip etmediğı ve bu etkinin devamlılığının gerekliliğı hususudur.

Anlaşmanın 27.5. maddesini yorumladığımızda; Belirli bir üründe ihracat rekabet gücüne ulaşan bir gelişmekte olan ÷lke üyenin, iki yıl içinde bu ürünle ilgili ihracat sübvansiyonlarını yürürlükten kaldırması gerekliliğini görürüz. Takip eden hüküm olan 27.6'da Bir üründe ihracat rekabet gücü ile ilgili olarak şu tanım yapılmaktadır.

Eğer bir gelişmekte olan ÷lke Üye'nin o üründen yaptığı ihracat, o ürünün dünya ticaretinde birbirini izleyen iki takvim yılında en az yüzde 3.25'lik bir paya ulaşmış ise mevcut demektir. Ihracat rekabet gücü, (a) ihracat rekabet gücüne erişmiş gelişmekte olan ÷lke Üye'nin bildiri mi temelinde veya (b) herhangi bir Üye'nin başvurusu üzerine Sekreteryaya tarafından yapılan bir hesaplama temelinde mevcut olacaktır.

Anlaşmanın 27.9. maddesinde Gelişmekte olan ÷lke üyelere verilen imtiyazlar daha açıkça görülebilmektedir; Örneğın;

“Madde 6'nın birinci paragrafında belirtilenlerden başka bir gelişmekte olan ülke Üye tarafından verilen sürdürülen dava edilebilir sübvansiyonlarla ilgili olarak, Madde 7 çerçevesinde işlem yapılmasına müsaade edilemez veya işlem yapılamaz, meğer ki GATT 1994 çerçevesindeki ticaret tavizleri veya diğer yükümlülüklerin, bir başka Üye'nin benzer bir ürününün sübvansiyonu uygulayan gelişmekte olan ülke Üye'nin piyasasına girişini ortadan kaldıracak veya engelleyecek şekilde, böyle bir sübvansiyon nedeniyle geçersiz hale gelmiş veya engellenmiş olduğu anlaşılın veya bir ithalatçı Üye'nin piyasasındaki bir yurtiçi sanayiye bir zarar meydana gelmiş olsun”

Anlaşmanın 27.10. maddesinde; kökeni gelişmekte olan bir ülke Üye'de bulunan bir ürün hakkında herhangi bir telafi edici vergi soruşturması, ilgili makamlarca aşağıdaki hususların tesbit edilmesi üzerine derhal sona erdirilecektir denilmektedir: Buna göre bir ürün hakkında herhangi bir telafi edici vergi soruşturmasının sonlandırılması için; sözkonusu ürün için verilen sübvansiyonların genel seviyesinin, o ürünün birim değerinin yüzde 2'sini geçmemesi ; veya sübvansiyon edilen ithalatın hacminin, ithalatçı Üye'deki benzer ürünün toplam ithalatının yüzde 4'ünden daha azını temsil etmesinin gerektiği belirtilmektedir.

3.3.1.2. İthal Mallar Yerine Yerli Malın Kullanımına Bağlı Olan Sübvansiyonlar

İthal mallar yerine yerli malın kullanımı ile ilgili sübvansiyonlar; belirli bir ürünün üretim süreci içerisinde yerli malın kullanımını ithal mallar karşısında teşvik eden sübvansiyonları ifade etmektedir. İhracat sübvansiyonlarında olduğu gibi bu sübvansiyonlarda da yerli malın kullanılmasının teşvik edilmesi sübvansiyonun yegane özelliği olmak durumunda değildir. İhracat sübvansiyonlarıyla karşılaştırıldığında yerli mal kullanımını sübvansiyonlarına ilişkin tavizli uygulamalar daha dar kapsamlıdır. Örneğin ihracat sübvansiyonlarında olduğu gibi en az gelişmiş ülkelerin süresiz olarak yasaklamadan muaf tutulmaları gibi bir uygulama İthal mallar yerine yerli malın kullanımına bağlı olan sübvansiyonlar da geçerli değildir.⁵²

⁵² Dr. Müslüm Yılmaz “Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbir Soruşturması”, TOBB Yayınları, Yayın No: 2005/26 s. 68

3.3.1.2.1. İthal Mallar Yerine Yerli Malın Kullanımına Bağlı Olan Sübvansiyonlarla ilgili Gelişmekte Olan Ükelere Tanınan İmtiyazlar

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasında, tıpkı İhracat Sübvansiyonlarında olduğu gibi İthal Malların Yerine Yerli malların kullanımına ilişkin imtiyazlı uygulamalara ilişkinde bir takım kurallar yer almaktadır.

Bu kurallara göre, ithal Malların yerine Yerli Malların kullanımı sonucu oluşacak sübvansiyonlara yönelik yasaklar, gelişmekte olan ülkelere Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıl süreyle, en az gelişmiş ülkelere ise sekiz yıl süreyle uygulanmayacaktır denilmektedir. (Anlaşma Madde 27/3)

Ancak dikkat edileceği üzere ihracat sübvansiyonlarında gelişmekte olan ülkelere tanınan geniş imtiyazlar Yerli mal kullanımına yönelik sübvansiyonlarda bulunmamaktadır. En basit örneğiyle; en az gelişmiş ülkelere yönelik olarak İhracat sübvansiyonlarında bahsedilen süresiz olarak yasaklardan muafiyet kıstası burada bulunmamaktadır.

3.3.2. Serbest Sübvansiyonlar (Yeşil Sübvansiyonlar)

Belli koşullar altında dezavantajlı bölgelerin yani geri kalmış bölgelerin kalkındırılmasına yönelik, ya da sınai AR-GE faaliyetlerinin desteklemesi ve çevrenin korunmasına yönelik sübvansiyonlar, bu kategoriye girmektedir.

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasında çok daha geniş anlamda yer bulan bu sübvansiyonlara ilişkin maddeler aşağıda yardıma müsaade edilmiş başlıklara göre sıralanmıştır;⁵³

⁵³ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması BÖLÜM IV. Dava Edilemeyen Sübvansiyonlar Madde 8 (Kategorizasyon ve düzenleme Kanununun ilgili maddeleri incelenerek tarafımca yapılmıştır.)

(AR-GE ile ilgili Maddeler)

- Personel giderleri (araştırmacılar, teknisyenler ve münhasıran araştırma faaliyetinde istihdam edilen yardımcı personel); (ARGE)
- Münhasıran ve sürekli olarak araştırma faaliyeti için kullanılan aletler, teçhizat, arsa ve bina giderleri (ticari olarak elden çıkarılmaları dışında)
- Satın alınan araştırma, teknik bilgi, patentler, vs. dahil olmak üzere sadece araştırma faaliyeti için kullanılan danışmanlık ve eşdeğer hizmetlerin maliyeti;
- Araştırma faaliyetinin sonucu olarak doğrudan yapılan ilave genel giderler;
- Araştırma faaliyetinin sonucu olarak doğrudan yapılan öteki değişen maliyetler (malzeme, erzak ve benzeri gibi).

(Bölgesel Kalkınma ile İlgili Maddeler)

Bölgesel kalkınmanın genel çerçevesi içinde bir Üyenin ülkesindeki elverişsiz konumdaki bölgelere verilen ve spesifik olmayan yardım:

(Çevrenin Korunması ile İlgili Maddeler)

Mevcut tesislerin firmalar üzerinde daha büyük sınırlamalar ve mali yüke yolaçan yasa ve/veya yönetmeliklerle getirilen yeni çevresel şartlara adapte olabilmeleri için yardım.

3.3.3. Dava Edilebilir Sübvansiyonlar (Sarı Sübvansiyonlar)

Karşı önlem alınabilen sübvansiyonlarda bir ülkenin, diğer ülkelerin çıkarlarına sübvansiyonlar yoluyla zarar vermesi ve sübvansiyona maruz kalan ülke/ülkelerin ciddi bir zarar görmesi durumu söz konusudur.

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasında Dava Edilebilir Sübvansiyonlara ilişkin aşağıda yer alan durumların meydana gelmesi durumunda karşı dava açılabileceği hususu belirtilmiştir;

- Başka bir üyenin yerli sanayine zarar verilmesi
- Bir ürünün yüzde 5'ini aşan toplam ad valorem sübvansiyonu
- Bir sanayi dalının uğradığı işletme zararlarını karşılayacak sübvansiyonlar;
- Tekrar meydana gelmeyen ve bu teşebbüs için tekrarlanmayan ve ağır sosyal sorunlardan kaçınmak ve uzun vadeli çözümler geliştirmek için zaman temini amacıyla verilen bir kerelik önlemler dışında bir teşebbüsün uğradığı işletme zararlarını karşılayacak sübvansiyonlar;
- Borcun doğrudan silinmesi, yani hükümete olan borçların affedilmesi ve borç geri ödemelerini kapsayacak yardımlar.

3.4. Ciddi Zarar Kavramı

Kanununun 6.3. maddesi gereğince “Ciddi Zarar” oluşması durumu aşağıdaki hallerde meydana gelir;

- Sübvansiyonun etkisi, başka bir Üyenin benzer ürününün, sübvansiyonu uygulayan Üyenin pazarına ithalatını engelliyorsa;
- Sübvansiyonun etkisi, başka bir Üyenin bir üçüncü ülke pazarından benzer bir ürünün ihracatını engelliyorsa;
- Sübvansiyonun etkisi, diğer Üyenin aynı pazardaki benzer bir ürününün fiyatı ile karşılaştırıldığında sübvansiyonlu ürünün önemli bir fiyat kırması veya aynı pazarda önemli fiyat baskısı, fiyat depresyonu veya satış kaybı şeklinde ortaya çıkıyorsa;
- Sübvansiyonun etkisi, önceki üç yıllık dönemdeki ortalama payı ile karşılaştırıldığında

- Sübvansiyon uygulayan Üyenin, belirli bir sübvansiyonlu asli ürün veya emtiada¹⁷ dünya pazar payının artışı şeklinde ortaya çıkıyorsa ve bu artış, sübvansiyonların verildiği dönemde istikrarlı bir eğilim izliyorsa.

Yukarıdaki hallerin herhangi birisinin olması ve bunun sonucunda Ciddi Zarar oluşması durumunda sübvansiyondan zarara uğrayan ülkenin bu durumu kanıtlaması gerekmektedir. Bu durumun tam aksi durumunda ise, sübvansiyon sağlayan ülkenin, soruşturma kapsamında sağlamış olduğu sübvansiyonun diğer üye ülkeleri uğratmış olduğu herhangi bir Ciddi Zarar olmadığını kanıtlaması gerekir.⁵⁴

3.5. Özgüllük Kavramı

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasınının 2. maddesinde; Bir sübvansiyonun, sübvansiyonu veren mercinin yetki alanı içindeki bir işletmeye veya sanayiye veya işletme veya sanayi grubuna özgü olup olmadığını belirlemek için aşağıdaki ilkeler uygulanacaktır ifadesine yer verilmektedir; Buna göre;

a) Sübvansiyonu veren merci veya sübvansiyonu veren mercinin faaliyetlerinin tabi olduğu mevzuat, sübvansiyona erişim olanağını açıkça belirli işletmelerle sınırlanması durumunda sübvansiyon özgül olacaktır.

b) Sübvansiyonu veren merci veya sübvansiyonu veren mercinin faaliyetlerinin tabi olduğu mevzuat, sübvansiyon almak için uygunluğu ve sübvansiyon tutarını yöneten nesnel ölçütler veya koşullar⁵⁵ tesbit ettiği takdirde, uygunluğun otomatik olması ve bu ölçüt ve koşullara kesinlikle uyulması şartıyla özgüllük söz konusu olmayacaktır. Doğruluğun tesbit edilebilmesi için ölçüt veya koşullar yasada , yönetmelikte veya başka resmi belgelerde açıkça belirtilmelidir.

⁵⁴ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması BÖLÜM III. Dava Edilebilir Sübvansiyonlar Madde 5 – 6 (Kategorizasyon ve düzenleme Kanununun ilgili maddeleri incelenerek tarafımca yapılmıştır.)

⁵⁵ Burada bahsedilen nesnel ölçüt veya koşullar Anlaşmada; tarafsız olan, diğerlerine kıyasla belirli işletmeleri gözetmeyen ve personel sayısı veya işletme ölçeği gibi yatay uygulamalı ve ekonomik nitelikte ölçüt veya koşullar olarak belirtilmektedir.

c) a ve b bentlerinde yer alan maddelerin uygulanması sonucunda herhangi bir sübvansiyonun özgül değilmiş gibi görünmesine rağmen, sübvansiyonun esasen özgül olabileceğini düşündüren başka geçerli nedenler vücut bulmuşsa, başka etkenler dikkate alınabilir. Bu etkenler şöyle sıralanabilir

- Bir sübvansiyon programının sınırlı sayıda belirli işletme tarafından kullanılması
- Sübvansiyonun çoğunlukla belirli işletmeler tarafından kullanılması
- Nispetsiz büyük tutarlarda sübvansiyonun belirli işletmelere verilmesi
- Sübvansiyonu veren makamın sübvansiyon verme kararını alırken takdir yetkisini nasıl kullandığı

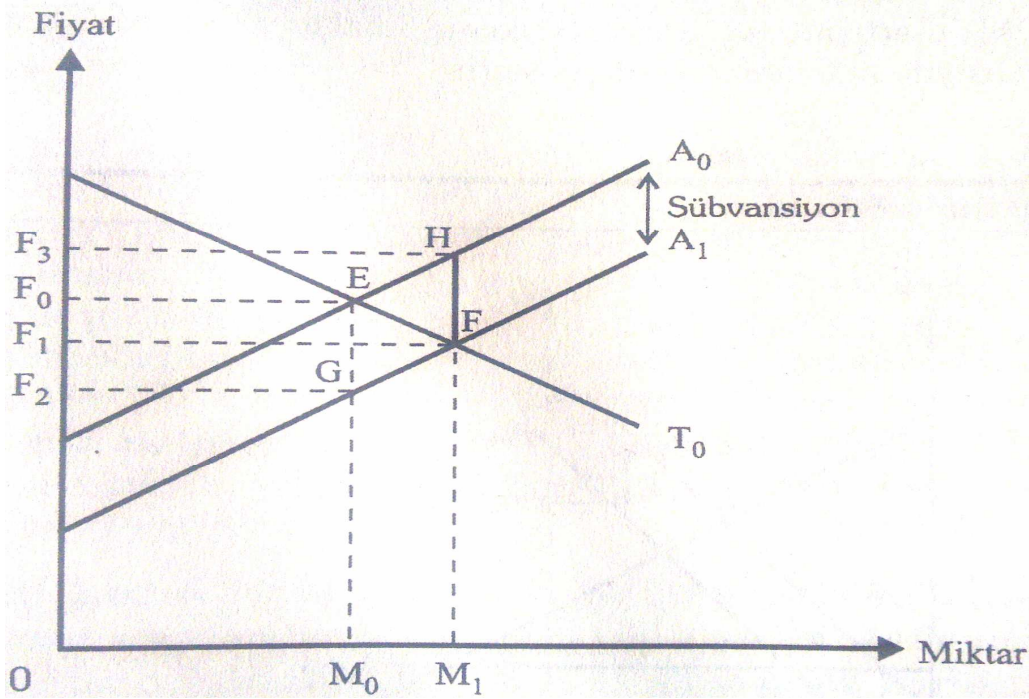
Anlaşmada a ve b bentlerinde yer alan maddelerin uygulanması hususunda; sübvansiyonu veren mercinin yetki alanı içindeki ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği ve sübvansiyon programının uygulandığı sürenin uzunluğu dikkate alınacağı belirtilmektedir. Sübvansiyonu veren mercinin yetki alanı içinde belirlenmiş bir coğrafik bölgede bulunan belirli işletmelerle sınırlı olan bir sübvansiyon özgül olacaktır. Yine kanunun ilgili maddelerinde; İhracat Performansına bağlı olan sübvansiyonlar ve İthal mal yerine yerli girdi kullanılmasını teşvik eden sübvansiyonlarda özgül kabul edilmiştir.⁵⁶

3.6. Sübvansiyonların Ekonomik Etkileri

Yararlanan açısından sübvansiyon negatif verginin aynısıdır. Çünkü; hükümet sübvansiyonu satın alıcının fiyatına eklemiş gibi olur. Üreticinin aldığı net fiyat, satın alanın ödediği fiyat ile sübvansiyonun toplamından ibarettir. Çünkü sübvansiyon arz ediciye bir maliyet avantajı sağlar ve böylece daha fazla arz imkanı yaratılır. Bunun sonucunda da işletmenin arz eğrisi sağa kayar.

Şekil 1. Sübvansiyonların Ekonomik Etkileri

⁵⁶ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması BÖLÜM I. Genel Hükümler Madde 2 “Özgüllük” (Düzenleme Kanununun ilgili maddeleri incelenerek tarafımda yapılmıştır.)

Kaynak: a.g.e. s. 201

A_0 ve T_0 başlangıç arz ve talep eğrileridir. Piyasa dengesi de E noktasındadır. Üretilen malın birimine F_0F_2 sübvansiyon verildiğini düşünelim. Bunun sonucu, arz eğrisinin A_0 'dan A_1 'e paralel olarak kayışıdır. Herhangi bir üretim seviyesinde, Örneğin OM_0 , yeni fiyat (F_2) ile eski fiyat (F_0) arasındaki fark, sübvansiyon miktarına eşittir. Yeni durumda piyasa dengesi de F de oluşmuştur. Yeni denge noktasında şunlar gözlenebilir:

- (a) Satın alıcıların fiyatı F_0 'dan F_1 'e düşmüştür.
- (b) Üreticilerin net fiyatı F_0 'dan F_3 'e yükselmiştir.
- (c) Satın alıcı fiyatı ile üretici net fiyatı arasındaki fark, $F_1 F_3$ sübvansiyon miktarıdır. Sübvansiyonun himaye şemsiyesi altında arz (üretim) genişlemeye teşvik edilmektedir.⁵⁷

⁵⁷ Prof. Dr. Erol İyiboçkurt, "Uluslar arası İktisat" Ezgi Kitabevi, Bursa 2001 s. 201

3.7. AHM’de Sübvansiyonlara İlişkin Özel Hükümler

3.7.1. Yasaklanmış Sübvansiyonlara İlişkin Anlaşmazlıklar

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasında, yasaklanmış sübvansiyonlara ilişkin anlaşmazlıklar için, daha kısa süreleri içeren hızlandırılmış bir süreç öngörülmüştür. Yasaklanmış sübvansiyona ilişkin anlaşmazlık, istişare prosedürü çerçevesinde 30 gün içerisinde bir çözüme kavuşturulamazsa (Madde 4.4 Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması -SCM), istişare prosedürüne taraf olan üye konuyu AHO’ya götürerek hemen Panel oluşturulmasını talep edebilir ve AHO da oybirliği ile aksini kararlaştırmadığı sürece (negatif konsensus) bu talebi kabul eder. Panel, kuruluşundan itibaren 90 gün içerisinde raporunu sunmalı (Madde 4.6 SCM) ve AHO, raporun tüm üyelere dağıtılmasından itibaren 30 gün içerisinde, negatif konsensus ile reddetmediği ve taraflar AHO’ya temyiz taleplerini iletmediği sürece raporu onaylamalıdır (Madde 4.8 SCM).

3.7.2.Dava edilebilir Sübvansiyonlara İlişkin Anlaşmazlıklar

Dava edilebilir sübvansiyonlar ilişkin anlaşmazlıklar da bir takım özel zaman kısıtlarına sahiptir. Örneğin, Panel kurulduktan sonra 15 gün içerisinde, Panelin oluşumu tamamlanmalı çalışma talimatı belirlenmeli (Madde 7.4 SCM) ve Panel, oluşumundan ve çalışma talimatının (terms of reference) belirlenmesinden itibaren 120 gün içinde, raporu tüm üyelere dağıtılmalıdır (Madde 7.5 SCM). AHO raporun tüm üyelere dağıtılmasından itibaren 30 gün içerisinde, aksi negatif konsensus ile kararlaştırılmadığı veya taraflardan biri temyiz talebini kendisine bildirmediği sürece raporu onaylamalıdır (Madde 7.6 SCM). Diğer taraftan, Temyiz Organının uyacağı (Madde 7.7 SCM) özel zaman kısıtları olduğu gibi, AHO’nun şikayetçi üyenin karşı önlem almasına izin vermesine yönelik özel zaman kısıtları da vardır (Madde 7.9 SCM).⁵⁸

⁵⁸ a.g.e.

3.8. Türkiye’de İhracatçılara Yönelik Serbest Sübvansiyonlar

3.8.1. AR-GE Yardımı Desteği

Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından verilen bu destek ile sanayi kuruluşlarının Araştırma-Geliştirme projelerine sermaye desteği sağlanması ile kuruluşlarca yürütülen ‘Stratejik Odak Konuları Projeleri’ne ilişkin giderlerin hibe olarak Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu’ndan karşılanması amaçlanmaktadır.

Destekten faydalanacak AR-GE faaliyet aşamaları aşağıdadır;

- Kavram geliştirme
- Teknolojik/teknik ve ekonomik yapılabilirlik etüdü
- Geliştirilen kavramdan tasarıma geçiş sürecinde yer alan laboratuvar çalışmaları v.b. çalışmalar
- Tasarım ve çizim çalışmaları
- Prototip üretimi
- Pilot tesisin kurulması
- Deneme üretimi
- Patent ve lisans çalışmaları
- Satış sonrasında ürün tasarımından kaynaklanan sorunların çözümü faaliyetleri.

Destek kapsamına alınan Projelerin değerlendirme ve izleme ile ilgili masrafları DTM’nin onayı ile her proje döneminde Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu’ndan karşılanır. Her bir projenin değerlendirme masrafı olarak 1.500 ABD Doları, izleme masrafı olarak da süreleri 12 aya kadar olan projelerde 3.000 ABD Doları, süreleri 12 ayı geçen projelerde ise 6.000 ABD Doları her proje döneminde Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu’ndan TTGV’ye ödenir. Ayrıca, önerilen proje bütçesinin %3’ü oranında bir pay, TTGV’nin konu ile ilgili diğer masraflarını karşılamak üzere sözleşmede belirtilen şekilde projeyi öneren kuruluş tarafından TTGV’ye ödenir.

Sermaye katılımı ile desteklenen projelerin azami süresi 2 (iki) yıl olup, projelere sağlanacak sermaye desteği 1 milyon ABD dolarını aşamaz. Stratejik Odak Konuları projeleri için azami süre 1 (bir) yıl ve azami destek miktarı 100.000 (yüzbin) ABD

dolarını aşamaz. Stratejik Odak Konularındaki projelerin desteklenmesinde Müsteşarlığın uygun görüşü alınır. Bu tür projelerin tüm giderleri sağlanacak destekle karşılanır.⁵⁹

3.8.2. Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği Yardımı

Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından verilen bu destek ile Türkiye’de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler ile yazılım sektöründe iştigal eden şirketlerin potansiyel pazarlar hakkında sistematik ve objektif bilgi sağlanması, yeni ihraç pazarları yaratılması ve geleneksel pazarlarda pazar payımızın artırılmasına yönelik olarak gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin giderlerinin belirli bir bölümünün Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu’ndan karşılanması amaçlanmaktadır.⁶⁰

Destek Kapsamında, şirketler ile Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin;

a) Ürünleri ve/veya sektörleriyle ilgili olarak gerçekleştirilen pazar araştırması projelerine ilişkin giderleri, şirketler için %70, SDŞ’ler için %80 oranında ve proje başına en fazla 10.000 ABD Doları,

b) Yurt dışına yönelik pazarlama stratejileri ve eylem planlarının oluşturulabilmesi amacıyla Müsteşarlıkça uygun görülen pazar araştırması hizmeti veren kurum ve/veya kuruluşlardan satın alacakları pazar araştırması raporları ve istatistikler vb.’ne ilişkin giderler ile bu kurum ve/veya kuruluşlara üyelik giderleri, şirketler için %50, SDŞ’ler için %60 oranında ve yıllık en fazla 20.000 ABD Doları,

c) Müsteşarlık tarafından koordine edilen ve tek bir sektör bazında gerçekleştirilen sektörel nitelikli ticaret heyeti programlarına iştirak etmeleri halinde katılım giderleri, şirketler için %50, SDŞ’ler için %60 oranında ve program başına en fazla 10.000 ABD Doları,

⁵⁹ Para Kredi ve Koordinasyon Kurulunun “Araştırma-Geliştirme” Yardımına İlişkin 1998/10 numaralı tebliğinden tarafımca düzenlenmiştir.

⁶⁰ Para Kredi ve Koordinasyon Kurulunun, “Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği” Yardımına İlişkin 2006/6 numaralı tebliğinden tarafımca düzenlenmiştir.

ç) Ürünlerinin yurt dışına yönelik olarak elektronik ortamda pazarlanabilmesi amacıyla Müsteşarlıkça uygun görülen ve nihai tüketiciye yönelik olmayan e-ticaret sitelerine üyelik giderleri, şirketler için %50, SDŞ'ler için %60 oranında ve yıllık en fazla 10.000 ABD Doları, desteklenmektedir.

Destek kapsamında dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır;

- bendi çerçevesinde, şirketlerin yıllık en fazla 5 adet, Sektörel Dış Ticaret şirketlerinin yıllık en fazla 10 adet pazar araştırması projesi destek kapsamına alınmaktadır.
 - bendi kapsamında, şirketlerin yıllık en fazla 5 adet, Sektörel Dış Ticaret şirketlerinin yıllık en fazla 10 adet sektörel nitelikli ticaret heyeti programına katılım giderleri karşılanmaktadır.
 - (b ve ç) bentleri kapsamında belirtilen destek unsurlarından şirketler ve SDŞ'ler, her bir destek bazında, en fazla üç yıl süresince yararlandırılabilir.
 - Bir takvim yılı içerisinde aynı ülkeye yönelik en fazla 2 adet pazar araştırması projesi desteklenir. En fazla birbirine komşu 5 ülkede Pazar araştırması yapılabilir. Bir pazarda kalınan süre makul olmalı ve yol hariç 10 günü aşmamalıdır.
 - Pazar araştırması projesi yürüten şirketlerin en fazla iki çalışanının;
- a) *Ulaşım:* Pazar araştırması kapsamında uluslararası ve şehirlerarası ulaşımda kullanılan ekonomi sınıfı uçak, tren, gemi ve otobüs bileti ücretleri ile günlük 50 ABD Dolarını, proje başına da 500 ABD Dolarını aşmamak kaydıyla araç kiralama ücreti,
- b) *Konaklama:* Gidilen ülkede araştırma yapılan süre içerisinde, şirket başına günlük 300 ABD Dolarını geçmemek kaydıyla konaklama (oda+kahvaltı) gideri (Örnek: Bir şirket günlük 200 \$ otel harcaması yapıyorsa $200 \times 0,70 = 140$ \$ tutarında destek alır, 500 \$ otel harcaması yapıyorsa 300 \$ destek alır.)

destek kapsamındadır.

3.8.3. Uluslar arası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Yardımı;

Desteğin amacı; Türkiye’de sınaî ve/veya ticari faaliyette bulunan veya yazılım sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin uluslararası pazarlarda rekabet gücünü arttırmaya yönelik eğitim ve danışmanlık giderleri ile İşbirliği Kuruluşlarının (Üyeleri için işbirliği faaliyeti gerçekleştiren İhracatçı Birlikleri, İl Ticaret ve Sanayi/Sanayi Odaları, Organize Sanayi Bölgeleri, Endüstri Bölgeleri, Sektörel Üretici Dernekleri, Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDŞ) veya imalatçıların kurduğu dernek-birlik veya kooperatifler.) Dış Ticaret Müsteşarlığınca uygun görülen proje bazlı giderlerini Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan (DFİF) karşılamaktır.⁶¹

Şirketlere sağlanan destekler:

Destek kapsamında Şirketlerin aşağıda yer alan konularda, eğitimcilerden alacağı program bazında belirlenecek süreyi geçmeyen yurtiçi eğitimlere ilişkin giderlerinin yıllık toplam 20.000 ABD Dolarını aşmamak üzere % 70’i desteklenir.

- Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü Mevzuatı,
- Dış Ticarete Anlaşmazlıkların Çözümü ve Uluslararası Tahkim,
- Dış Ticaretin Finansmanı ve Dış Ticaret Muhasebesi,
- Dış Ticarete Fiyatlandırma,
- Dış Ticaret, Gümrük ve Kambiyo Mevzuatı,
- Dış Ticarete Kullanılan Belgeler ve Ödeme Şekilleri,
- Dış Ticarete Sözleşmeler ve Teslim Şekilleri,
- Tedarik Zinciri Yönetimi ve Lojistik,
- Uluslararası Pazarlama ve Elektronik Ticaret,
- Yenilikçilik ve Kümelenme
- Müsteşarlıkça uygun görülen diğer konulardan oluşur.

⁶¹ Para Kredi ve Koordinasyon Kurulunun “Uluslar arası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi” Yardımına İlişkin 2010/8 numaralı tebliğinden tarafımca düzenlenmiştir.

Uygulamada dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır;

- Her bir eğitim programına, bir şirketten en fazla 4 (dört) kişi katılabilir.
- Bir eğitim programına katılacak toplam kişi sayısı azami 20 (yirmi)'dir.

İşbirliği Kuruluşlarına Sağlanan Destekler: İşbirliği Kuruluşlarının;

- Eğitim ve/veya danışmanlık ihtiyacının analizi,
- İş planı ve ihracat stratejilerinin hazırlanması, izlenmesi,
- İhracat potansiyelinin belirlenmesi ve ihracat yapmaya hazır hale getirilmesi,
- Süreç iyileştirme ve yönetimi,
- Bilgi ve iletişim teknolojileri danışmanlığı,
- Aynı değer zincirinde yer alan, birbirleriyle ilişki içinde olan ve coğrafi yakınlık içinde bulunan şirketlerin uluslararası rekabetçilik yönünde yol haritalarının hazırlanması,

konularında düzenlenen eğitim ve/veya danışmanlık programları çerçevesinde verilen eğitim, danışmanlık faaliyet giderleri ile program organizasyonuna yönelik faaliyet giderlerinin en fazla %75'i proje bazında 400.000 ABD Dolarına kadar karşılanmaktadır.

İşbirliği Kuruluşlarınca; İGEME koordinasyonunda proje bazlı yurt dışı pazarlama programları (ortak pazar araştırmaları, pazar ziyaretleri, küme tanıtım faaliyetleri, ticaret heyetleri, yurt dışı fuar ziyaretleri, eşleştirme vb organizasyonlar) veya yurt dışındaki alıcı firmaların Türkiye'den alım yapmaları için proje bazlı alım heyeti programları düzenlenebilir.

Düzenlenen 5 (beş) adet yurt dışı pazarlama programları (ortak pazar araştırmaları, pazar ziyaretleri, küme tanıtım faaliyetleri, ticaret heyetleri, yurt dışı fuar ziyaretleri, eşleştirme vb organizasyonlar) için her bir program bazında 150.000 ABD Dolarına kadar, 10 (on) adet yurt dışındaki alıcı firmaların Türkiye'den alım yapmaları amacıyla düzenlenen alım heyeti programları için ise her bir program bazında 100.000 ABD Dolarına kadar, aşağıda yer alan giderlerinin en fazla %75'i karşılanmaktadır.

- Yurt dışı pazarlama veya alım heyeti programları kapsamında uluslar arası ve/veya şehirlerarası ulaşımda kullanılan ekonomi sınıfı uçak, tren, gemi, otobüs bileti ve toplu taşımaya yönelik araç kiralama giderleri,
- Yurt dışı pazarlama veya alım heyeti programları kapsamındaki konaklama giderleri,
- Yurt Dışı Pazarlama veya Alım Heyeti Programları Kapsamındaki Tanıtım ve Organizasyon Giderleri:
- Tercümanlık gideri,
- Seminer, konferans, toplantı ve ikili görüşmelerin yapıldığı yerlerin kiralama giderleri,
- Görsel ve yazılı tanıtım giderleri, Halkla ilişkiler hizmeti gideri.

3.8.4. İstihdam Yardımı

Dış Ticaret Müsteşarlığının uygulamacısı olduğu destek; Sektörel Dış Ticaret Şirketi (SDŞ) statüsünü haiz şirketlerin münhasıran dış ticarete ilişkin işlemlerini yürütmek üzere konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamının sağlanmasını amaçlamaktadır.

Destek kapsamında; Sektörel Dış Ticaret şirketi statüsünü haiz şirketlerin ilk defa istihdam edecekleri, konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli;

- Yöneticinin toplam azami 18.000 ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının %75'i,
- Elemanların toplam azami 9.000 ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının %75'i,

Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan azami bir yıl süreyle karşılanır.

Destek çerçevesinde dikkat edilmesi gereken husus; Bir SDŞ'ye istihdam edeceği en fazla bir yönetici ile iki elemanın ücretleri için ve bir defa destek sağlanmasıdır.

3.8.5. Tasarım Desteği

Desteğin amacı Türkiye'de tasarım kùltürünün oluşturulması ve yaygınlaştırılmasını teminen tasarımcı şirketleri, tasarım ofisleri ile Birlikler, tasarım dernekleri-birliklerinin gerçekleştireceği tanıtım, reklam, pazarlama, istihdam, danışmanlık harcamaları ile yurt dışında açacakları birimlere ilişkin giderlerinin Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan karşılanmasıdır.⁶²

Türkiye'de ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan tasarımcı şirketlerin yurt dışında tanınmaları ve markalaşmaları amacıyla,

- Yurt dışına yönelik olarak gerçekleştirecekleri reklam, tanıtım, pazarlama vb. faaliyetlerine ilişkin giderleri %50 oranında ve yıllık en fazla 300.000 ABD Doları,
- Yurt dışında açacakları birimlerinin;
 - a) Demirbaş, dekorasyon giderleri %50 oranında ve yıllık en fazla 100.000 ABD Doları,
 - b) Brüt kira giderleri ve bu birimlerin kiralanmasına ilişkin danışmanlık giderleri ile vergi/resim/harç giderleri %50 oranında ve yıllık en fazla 200.000 ABD Doları,
- Patent, faydalı model ve endüstriyel tasarım tesciline ilişkin harcamaları ile markalarının yurtdışında tescili ve korunmasına ilişkin giderleri % 50 oranında ve yıllık en fazla 50.000. ABD Doları,
- İstihdam edilen tasarımcıların brüt maaş giderleri %50 oranında ve yıllık en fazla 150.000 ABD Doları,

Kurumsal kimlik oluşturulması, stratejik şirket yapılandırılması, kalite kontrol sistemi oluşturulması, numune tesis yapılandırılması, moda ve trendler, ürün ve ambalaj

⁶² Para Kredi ve Koordinasyon Kurulunun ‘‘Tasarım Desteği’’ Yardımına İlişkin 2008/2 numaralı tebliğinden tarafımda düzenlenmiştir.

tasarımı, modelizm (kalıp ebat setleri) satın alma ve tedarik, stratejik pazarlama, perakende operasyonlar, şirket kuruluşu, mağaza açılması ve işletilmesi, uluslararası ihracat ve hukuk, maliyet muhasebesi, risk yönetimi, uluslararası pazarlarda rekabet avantajını artırıcı diğer her türlü iş yönetimi kapsamında satın alacakları danışmanlık giderleri ile Bilgisayarlı Tasarım (CAD), Kurumsal Kaynak Planlaması (ERP), Tedarik Zinciri Yönetimi (SCM), Müşteri İlişkileri Yönetimi (CRM), Kurumsal Performans Yönetimi (EPM), Perakende Yönetimi vb. bilgi yönetimi kapsamında satın alacakları veya kiralayacakları yazılım ürünlerinin lisansları ve bunların yıllık bakım-güncelleme bedelleri ile yazılımların devreye alınması, iyileştirilmesi ve idamesi için yapacakları danışmanlık, eğitim ve dış kaynak kullanımı harcamaları, %50 oranında ve yıllık en fazla 200.000 ABD Doları desteklenir.

3.8.6. Uluslararası Nitelikteki Yurt İçi İhtisas Fuarlarına Katılım Desteği

Desteğin amacı; Uluslararası nitelikteki yurtiçi ihtisas fuarlarının dış tanıtımının sağlanması ve uluslararası düzeyde katılımın artırılması amacıyla yönelik bir destektir. Dış Ticaret Müsteşarlığı'nca belirlenecek kriterlere uygun yerli organizatörlerin fuar öncesinde ve fuar süresince gerçekleştirecekleri tanıtım ve promosyon faaliyetlerine ilişkin giderlerin belli bir oranı karşılanmaktadır. Destek kapsamında yer alan Fuar başlıkları aşağıda verilmektedir.

- Tekstil-konfeksiyon-halı
Deri (ayakkabı dahil)
- Taşıt araçları ve yan sanayi
- Gıda ve gıda teknolojisi
- Elektrik/elektronik sanayi
- Madeni eşya sanayi
- Toprak sanayi
- İnşaat malzemeleri
- Mobilya sanayi

Uygulamada dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır;

Fuar öncesi yapılan yurtdışı tanıtım faaliyetlerinin Azami 25.000 Amerikan Dolarına kadar olan (% 50)'si desteklenmektedir. Fuara davetli önemli yabancı alıcıların (2 kişi/ülke) ulaşım giderleri Azami (% 50) 15.000 Amerikan Dolarına kadar desteklenmektedir ve son olarak da Fuar süresince düzenlenecek seminer, konferans,panel ve ödüllü yarışmalara ilişkin giderler (% 50) oranında Azami (ABD Doları) 5000 dolara kadar desteklenmektedir.

3.8.7. Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi

Destek kapsamında, Türkiye'de ticari ve sınai faaliyette bulunan veya tarım ya da yazılım sektörlerinde işigal eden şirketler tarafından çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesini teminen akredite edilmiş kurum ve/veya kuruluşlardan alınacak kalite, çevre belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretler ile tarım ürünlerine ilişkin laboratuvar analizleri ve belgelendirme işlemleriyle ilgili harcamaların belirli bir bölümünün Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan karşılanmasıdır.⁶³

Destek çerçevesinde; destek kapsamına giren şirketlerin;

- ISO 9000 serisi kalite güvence sistemi belgelerini,
- ISO 14000 çevre yönetim sistemi belgelerini,
- CE işaretini,
- Uluslararası nitelikteki diğer kalite ve çevre belgelerini alma masrafları (sadece belgelendirme masrafları),
- ISO 22000 gıda güvenliği yönetimi sistemi belgelerini,
- Tarım ürünlerine ilişkin belgelendirme işlemleri ve olumlu sonuçlanmak kaydıyla laboratuvar analiz raporlarını

⁶³ Para Kredi ve Koordinasyon Kurulunun "Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi" Yardımına İlişkin 1997/5 numaralı tebliğinden tarafımca düzenlenmiştir

alma masrafları (sadece belgelendirme masrafları) karşılanacaktır. Şirketlerin, yukarıda belirtilen belgelendirme ve/veya laboratuvar analiz harcamaları % 50 oranında ve belgelendirme ve/veya analiz başına en fazla 25.000 (yirmibeşbin) ABD Dolarına kadar desteklenmektedir.

3.8.8. Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları

Desteğin amacı, Türkiye'nin tarımsal ürünlerinin uluslararası piyasalarda rekabet gücünün ve ihracat potansiyelinin artırılmasına yardımcı olmaktır. Destek kapsamında ihraç edilen ürünlerin ihracat miktar ve değerleri göz önüne alınarak hesaplanan tutarların, ihracatçıların kamu kuruluşlarına yapmış oldukları vergi, SSK primi, haberleşme ve enerji giderlerinden mahsup edilmesine imkan tanınmaktadır. Yardım kapsamında destek verilen Tarım ürünleri, ve destek miktarları aşağıda verilmektedir;

Tablo 1. Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları Kapsamındaki Tarım Ürünleri, İade ve Ödeme Miktarları Tablosu

SIRA NO	MADDE ADI	ARMONİZE GTİP	İHRACAT İADE MİKTARI	MİKTAR BARAJI	AZAMI ÖDEME ORANI
1	Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun cinsten çiçekler ve tomurcuklar	0603.11,12,13, 14,19	205 \$/Ton	% 37	% 10
2	Sebzeler (pişirilmemiş, buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş) (dondurulmuş)	07.10 (0710.10 hariç)	79 \$/Ton	% 27	% 12
3	Kurutulmuş sebzeler (bütün halde, kesilmiş, dilimlenmiş, kırılmış veya toz halinde, fakat başka şekilde hazırlanmamış)	07.12	370 \$/Ton	% 20	% 10
4	Meyveler ve sert çekirdekli meyveler (pişirilmemiş, buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş,dondurulmuş)	08.11	78 \$/Ton	% 41	% 8

5	Dondurulmuş Meyve ve sebze ile meyve ve sebze işleme sanayiine dayalı gıda maddeleri	20.01, 20.02, 20.03, 20.04, 20.05, 20.06, 20.08 (2008.11; 2008.19.11; 2008.19.13.00.11; 2008.19.19.00.14,39,49; 2008.19.91; 2008.19.93.00.11; 2008.19.95.00.14,39,49; 2008.19.99 hariç)	75 \$/Ton	% 51	% 15
6	Bal	0409.00	65 \$/Ton	% 32	% 5
7	Reçel, jöle, marmelat, meyve veya sert kabuklu meyve püreleri veya pastları	20.07 (2007.99.20; 2007.99.97.00.18 hariç)	63 \$/Ton	% 35	% 5
8	Meyve suları ve sebze suları, meyve nektarları	20.09	150 \$/Ton	% 15	% 12
9	Zeytinyağı	15.09;1516.20.91.00.14; 1516.20.98.00.11	100 \$/Ton	% 100	% 5
10	Hazırlanmış veya konserve edilmiş balıklar	16.04	200 \$/Ton	% 100	% 5
11	Kümes hayvanları etleri	02.07 (0207.13.91,99; 0207.14.91; 0207.26.91, 99; 0207.27.91, 99; 0207.34; 0207.35.91,99; 0207.36.81,85,89 hariç)	186 \$/Ton	% 14	% 20
12	Yumurta	0407.00	15 \$/1000 Adet	% 78	% 10
13	Kümes hayvanları etinden, sakatatından yapılmış sosisler ve benzeri ürünler ile kümes hayvanları etinden hazırlanmış veya konserve edilmiş ürünler	1601.00.99; 1602.31, 1602.32	250 \$/Ton	% 40	% 10
14	Çikolata ve kakao içeren gıda müstahzarları	18.06	119 \$/Ton	% 48	% 6
15	Bisküviler, gofretler, kekler	1905.31,32; 1905.90.45; 1905.90.60.00.14	119 \$/Ton	% 18	% 8
16	Makarnalar	19.02	66 \$/Ton	% 32	% 10

Kaynak: Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu “Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Tebliğ” Çevrimiçi Erişim:

http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/Mahsup_2009_Resmi_Gazete.doc

Erişim Tarihi: 17.11.2011

4. KARŞI ÖNLEMLER

Bir DTÖ üyesi ülkenin yapmış olduğu ithalatın Sübvansiyonlu olduğunun tespit edilebilmesi ve bu tespit sonunda sübvansiyonlu ithalata karşı önlem uygulanabilmesi için, öncelikle ithalatçı DTÖ üyesi ülkenin yetkili birimlerince bir telafi edici tedbir soruşturmasının açılması gereklidir. Sübvansiyonlu ithalatın yerli üreticiye zarar verdiğine ve telafi edici tedbir alınması gerektiğine dair gerçekleştirilecek bir başvuruya ilişkin olarak; Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Bölüm V başlıklı kısmının 11.2 maddesinde;

“Yapılacak başvuru, bir sübvansiyonun ve mümkünse miktarının, vermiş olduğu zararın ve sübvansiyone edilen ithalat ve iddia edilen zarar arasındaki nedensel bağlantının varlığına ilişkin yeterli kanıtları içermelidir. İlgili kanıtlarla desteklenmeyen basit iddia yeterli kabul edilmez.”⁶⁴

denilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere açılacak bir soruşturma esnasında, iddia makamının üç unsuru ispat etmesi gerekmektedir. Bu üç unsur sırasıyla, Sübvansiyon ve Sübvansiyon Miktarı, meydana geldiği iddia edilen zarar ve Nedensellik bağıdır. Bu unsurlardan birisinin olmaması halinde bile karşı önlemlerin yürürlüğe girmesi mümkün değildir. Yani yerli malı zarara uğrattığı iddia edilen bir ürünün ithalatında sübvansiyon olduğu ispatlansa bile bu sübvansiyonun o yerli malı zarara uğrattığı ispatlanamazsa (nedensellik bağı) soruşturma açılmaz. Yine aynı şekilde sübvansiyon ve zarar vücut bulduğu halde zarar ile sübvansiyon arasında bir illiyet bağı kurulamazsa sübvansiyona karşı bir karşı önlem alınması söz konusu olamaz. Telafi edici önlemlerin en önemlisi, telafi edici vergilerdir. Sübvansiyonlu ithalatın varlığı ve bu ithalatın zarara neden olduğu belirlendiğinde, bu zararın önlenmesi amacıyla, mevcut mali mükellefiyetlere ilave olarak sübvansiyon miktarı kadar veya zararı ortadan kaldıracak daha az bir oran veya miktarda dampedinge karşı vergi veya telafi edici vergi uygulamasına gidilmektedir.

⁶⁴ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Bölüm V. Md. 11.2

4.1. Sübvansiyon Miktarının Tespit Edilmesi

Sübvansiyonlu ithalata karşı açılacak bir soruşturmanın 3 ögesinden birisinin de Sübvansiyonlu olduğu iddia edilen İthalattaki Sübvansiyon miktarının tespiti olduğunu daha önce belirtmiştik. Sübvansiyon miktarının tespiti hususunda Anlaşmanın “Alıcıya Yararı Açısından Sübvansiyon Miktarının Hesaplanması” başlıklı maddesi olan 14. maddesi incelediğinde esas alınacak olan tespit yönteminin İthalatçıya sağlanan “Fayda” unsuru olduğu açıkça görülmektedir. İlgili maddeye göre; Alıcının (Devlet tarafından yardımı edinen kurum) edindiği yararın hesaplanması için kullanılan her türlü yöntemin, ilgili üyenin ulusal mevzuatında veya uygulama yönetmeliklerinde öngörülmesi ve her ayrı duruma uygulanmasının şeffaf olması ve kesin bir açıklık kazanması gerektiği belirtilmelidir. Yararın hesaplanmasında kullanılacak yöntemlerinde aşağıda belirtilen kurallarla uyumlu olması gerektiği de belirtilmiştir. Bu kurallar şunlardır;⁶⁵

(a) hükümet kararının, bu Üyenin ülkesindeki özel yatırımcıların olağan yatırım uygulamasına (riskli işlere yatırılan sermaye temini için dahil) uygun olmadığı kabul edilebilmesi dışında hükümetin, öz sermaye temin etmesi bir yarar sağlama olarak kabul edilmez.

Bu fıkradan anlaşılacağı üzere devletin öz sermaye satın alması (yani bir kurum veya kuruluşun hisselerini edinmesi) ile ilgili yatırım kararı, özel yatırımcıların olağan yatırım kararlarıyla (risk sermayesi temini dahil) bağdaştığı sürece, menfaat sağlamaz. Yani devlet özel yatırımcıların da kâr edinmek üzere temin ettiği hisse senetlerinden, kendisine de fayda sağlama amacıyla edinebilir. Burada hisselerin sahibi olan şirkete sağlanan Faydanın bir hükmü yoktur. Çünkü normal piyasa da özel alıcılar da kâr etmek amacıyla bu şirketin hisselerini satın almaktadır.

⁶⁵ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Madde 14 “Alıcıya Yararı Açısından Bir Sübvansiyon Miktarının Hesaplanması”

(b) hükümetin verdiği bir kredi, krediyi alan firmanın, hükümet kredisine ödediği miktarla, bu firmanın, piyasadan fiilen elde edebileceği mukayese edilebilir ticari kredi için ödeyeceği miktar arasında bir fark yoksa bir yarar sağlama olarak kabul edilmez. Eğer fark varsa, yarar, iki miktar arasındaki fark olur.

Bu maddeyi bir örnekle açıklayacak olursak örneğin Yüce Dış Ticaret Ltd.Şti, Garanti Bankasından 0.77 faiz oranıyla kredi elde edebiliyor, ayrıca Devletten de aynı faiz oranıyla kredi edinebiliyor. Yüce Dış Ticaret Limited Şirketi'nin aynı krediyi aynı faiz oranıyla devletten edinmesi “yarar” olarak kabul edilmez ve burada bir sübvansiyon miktarı tespit edilmesi söz konusu olamaz. Ama firmanın normal piyasa koşullarında 0.77 oranında faizle sunulan kredi'yi, Devletten 0.50 faiz oranıyla edinmesi sonucunda 0.27'lik bir sübvansiyon miktarı tespit edilir. Çekilen kredi miktarına göre de sübvansiyonun parasal miktarına ulaşılır.

(c) bir hükümet tarafından verilen bir kredi garantisi, garantiyi alan firmanın, hükümet tarafından garanti edilen krediye ödediği miktarla bu firmanın hükümet kredisiz olmayan mukayese edilebilir bir ticari krediye ödeyeceği fark arasında bir fark yoksa bir yarar sağlama olarak kabul edilmez. Eğer fark varsa, yarar, masraflardaki herhangi bir fark için düzeltilen bu iki miktar arasındaki fark olur;

Bu madde de yukarıda b maddesinde verdiğimiz örnekle açıklanabilir. Yine krediler arasında kalan fark “yarar” olarak hesaplanır. Eğer iki garanti arasında fark yoksa sübvansiyon miktarı hesaplanması söz konusu olmaz.

(d) bir hükümetin eşya veya hizmet sağlaması veya eşya satın alması, yeterli haktan az eşya temin edilmemişse veya yeterli haktan fazla satınalma gerçekleşmemişse bir yarar sağlama olarak kabul edilmez. Hakkın yeterliliği, temin veya satınalmanın gerçekleştiği ülkedeki sözkonusu eşya veya hizmetin mevcut piyasa şartlarına göre belirlenir (fiyat, kalite, bulunabilirlik, pazarlanabilirlik, taşıma ve öteki satınalma veya satış şartları dahil).

Bu maddeyi de yorumladığımızda şu ortaya çıkmaktadır; Bir hükümet piyasa koşullarından daha yüksek fiyatlarda bir mal/hizmet satın alıyorsa veya aynı şekilde piyasa koşullarından daha düşük fiyatlarda mal/ve hizmet satıyorsa, alıcı veya satıcı kuruma bir yarar sağlanmış olur, Piyasa koşullarıyla, devletin sağlamış olduğu koşullar arasındaki fark Sübvansiyon Miktarı olarak hesaplanır.

4.2. Zarar Kavramı

Sübvansiyonlu ithalata karşı açılacak bir soruşturmanın diğer öğelerinden birisi de Zarar kavramıdır. Sübvansiyonlu olduğu iddia edilen İthalatın yerli üreticiye vermiş olduğu zararın tespiti için başvuruda bulunan yerli üretici/üreticiler, sübvansiyonlu olduğu iddia edilen ithalatın Zarar verdiğini ispatlamak zorundadırlar. Anlaşmanın “Zararın Belirlenmesi” başlıklı 15. maddesinde; Zararın belirlenmesi mutlak delillere dayandırılmalıdır denilmektedir. Buradaki “Zarar” terimi, Anlaşmada aksi yönde bir hüküm bulunmamak kaydıyla bir yerli sanayiye önemli zarar, bir yerli sanayiye önemli zarar tehdidi veya bu sanayinin kurulmasının önemli ölçüde geciktirilmesi anlamını taşımaktadır.

Yine aynı maddede sübvansiyonlu edilen ithalatın miktarı ve sübvansiyonlu edilen ithalatın benzeri ürünler için yerli piyasadaki fiyatlara etkisi ve bu ithalatların bu tür ürünlerin yerli imalatçılar üzerindeki etkisinin nesnel bir şekilde incelenmesini gerektirdiği vurgulanmaktadır. “Benzeri” ürün kavramı, incelemeye konu olan ürünle aynı yani bütün yönlerden benzer olan veya böyle bir ürün olmaması halinde bütün yönlerden benzer olmamakla birlikte incelemeye konu olan ürüne çok yakın özellikleri bulunan başka bir ürün anlamını taşımaktadır.

Soruşturma aşamasında Dampingleli veya sübvansiyonlu ithalatın fiyatlar üzerindeki etkisi ile ilgili olarak sübvansiyonlu ithalatın fiyatlarının ithalatçı ülkedeki benzer malın fiyatının önemli ölçüde altında kalıp kalmadığı veya bu ithalatın, önemli ölçüde, fiyatları düşürücü ya da fiyat artışlarını engelleyici etki yaratıp yaratmadığı İncelenir.

Anlaşmanın 15.2. maddesinde şöyle denilmektedir;

Desteklenen ithalatlardan hacmi konusunda araştıran makamlar, desteklenen ithalatta mutlak olarak veya ithalatçı Üyedeki üretim veya tüketime göre önemli bir artış olup olmadığını incelerler. Sübvansiyone edilen ithalatın fiyatları üzerindeki etkisi konusunda, araştıran makamlar, ithalatçı Üyenin benzer bir ürününün fiyatı ile karşılaştırıldığında desteklenen ithalatta önemli bir fiyat indirimi yapıp yapılmadığını veya bu ithalatın etkilerinin, başka şekilde fiyatları önemli ölçüde düşürüp düşürmediğini veya aksi taktirde meydana gelmiş olacak fiyat artışlarını önemli ölçüde önleyip önlemediğini incelerler.

Bu maddeye göre, desteklenen ithalatın hacmi de araştırmayı yürüten makamlar tarafından önemlidir. Araştırma makamı, desteklenen ithalatta mutlak bir artış olup olmadığını veya ithalatçı üyedeki üretim veya tüketime göre önemli bir artış olup olmadığını incelerler. Buna göre, sübvansiyonlu ithalatın hacminin yıldan yıla mutlak değer olarak artış gösterdiği hallerde mutlak artıştan bahsedilir. Birinci yılda 10 ton olarak gerçekleşen sübvansiyonlu ithalatın, ikinci yıl 15, üçüncü yıl ise 20 tona çıkması mutlak artışa örnek teşkil eder. Buna karşılık, mutlak bir artış söz konusu olmamakla birlikte, yerli üretim veya tüketime oranla bir artışın söz konusu olması durumunda da, madde 15.2 açısından sübvansiyonlu ithalatın arttığı kabul edilecektir. Örneğin, yıllar içerisinde mutlak olarak aynı kalmakla birlikte, ilk yıl yerli tüketimin yani iç pazarın % 20'sini karşılayan sübvansiyonlu ithalatın bu Pazar payının ikinci yıl % 25'e, üçüncü yıl ise % 30'a yükselmesi durumunda iç tüketime bağlı oransal bir artıştan bahsedilir. Sübvansiyonlu ithalattaki nispî artışın tespitinde yerli tüketim yerine yerli üretimin esas alınması da mümkündür.⁶⁶

⁶⁶ Dr. Müslüm Yılmaz "Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbir Soruşturması", TOBB Yayınları, Yayın No: 2005/26 s. 141

4.2.1. Zarar Kavramının Tespitinde Kullanılan Ölçütler

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasına göre; Desteklenen ithalatın yerli sanayi üzerindeki etkisinin incelenmesi,

- a) üretim,
- b) satışlar,
- c) pazar payı,
- d) Karlar,
- e) verimlilik,
- f) yatırımların geri dönüşü veya kapasite kullanımında fiili ve muhtemel düşüş;
- g) iç fiyatları etkileyen unsurlar; nakit akışı, stoklar, istihdam, ücretler, büyüme, sermaye veya yatırım bulma kabiliyeti üzerinde fiili ve muhtemel olumsuz etkiler

ve tarım konusunda hükümet destekleme programlarında yük artışı olup olmadığı konuları dahil olmak üzere sanayinin durumu üzerinde etkisi olan bütün ilgili ekonomik unsurlar ve göstergelerin bir değerlendirmesini kapsamaktadır. Anlaşma da liste ayrıntılı olarak verilmemiştir. Yine anlaşmanın 15.4. maddesinde belirtildiği üzere; yukarıda belirtilen unsurların biri veya birkaçı Zarar konusunda kesin fikir vermeyebilir.⁶⁷

Önemli zarar tehdidinin belirlenmesi, sadece iddia, varsayım veya uzak ihtimale değil gerçeklere dayalı olmalıdır. Bir sübvansiyonun zarara yolaçacağı bir durum yaratacak koşullardaki değişiklik, açıkça önceden görülebilmeli ve kısa süre içinde meydana gelecek olmalıdır.

⁶⁷ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Madde 15.4

Araştıran makamlar, önemli zarar tehdidinin varlığı konusunda bir karar verirken, aşağıdaki unsurları dikkate alırlar:

- söz konusu sübvansiyonun veya sübvansiyonların özelliği ve bunların ticaret üzerindeki muhtemel etkileri;
- ithalatta önemli ölçüde artış olasılığına işaret eden sübvansiyonlu ithalatların yerli pazara girişlerinde önemli artış oranı
- ilave ihracatı emebilecek öteki ihracat pazarlarının varlığı dikkate alınarak ithalatçı Üyenin pazarına önemli ölçüde sübvansiyonlu ihracat artışı olasılığına işaret eden ihracatçının kapasitesinde yeterli serbestçe satılabilir veya kısa süre içinde meydana gelebilecek önemli artış.
- ithalatın, iç fiyatlarda önemli ölçüde düşüşe veya baskıya yol açacak fiyatlardan girip girmediği, ve daha fazla ithalat için talebi artırma olasılığı olup olmadığı; ve incelenmekte olan ürünün stokları.

Bu unsurlardan hiç biri kesin fikir vermeyebilir ancak incelenen unsurların tamamı, başka sübvansiyonlu ithalatın kısa süre içinde meydana geleceği ve koruyucu önlem alınmadığı takdirde ciddi zarar meydana geleceği sonucuna ulaştırmalıdır.

4.3. Nedensellik Bağı

Sübvansiyonlu ithalata karşı yapılacak soruşturma aşamalarında önce sübvansiyon miktarının tespit edilmesi gerektiği daha sonra da, Zararın tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştik. Soruşturmanın son ve en önemli aşamasında ise Sübvansiyon Miktarı ve Zararın birbiriyle bağıntılı olduğunu yani aralarında bir nedensel bağ olduğunun ispatlanması gerekmektedir.

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasınının 15.5. maddesi incelendiğinde görülmektedir ki; Sübvansiyona konu olduğu iddia edilen ithalatlardan ürünlerin, zarara sebebiyet verdiği ispat edilmelidir. Sübvansiyon edilen ithalat ve yerli sanayinin görmüş

olduğu zarar arasındaki illiyet bağının kanıtlanması aşamasında makamlara sunulan tüm ilgili kanıtlar incelenir, ve illiyet bağı bu kanıtlara dayandırılır. Soruşturma makamı sübvansede edilen ithalatlarla birlikte yerli sanayiye zarar veren her türlü unsuru inceler. Buradaki incelemenin sebebi kanaatimce yerli sanayinin başka bir sebep yüzünden gördüğü zararı, ithal edilen ürünle haksız olarak bağdaştırıp bağdaştırmadığının tespit edilmesidir. İncelenecek unsurlar arasında söz konusu ürünün sübvansede edilmeyen ithalatlarının hacimleri ve fiyatları, talepte azalma veya tüketim eğilimlerinde değişiklikler, yerli ve yabancı üreticilerin ticareti kısıtlayıcı uygulamaları ve bunlar arasındaki rekabet, teknolojik gelişmeler ve yerli sanayinin ihracat performansı ve verimliliği bulunmaktadır.

4.4. Karşı Önlem Soruşturmalarının Aşamaları

4.4.1. Başvuru Süreci

İddia edilen bir desteklemenin varlığı, derecesi ve etkisini belirlemeye yönelik herhangi bir araştırma, yerli sanayi tarafından veya onun adına sunulan bir yazılı başvuru üzerine başlatılır.

Bir iddianın üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına yapılmış sayılabilmesi için; Şikayeti destekleyen üreticilerin toplam benzer mal üretiminin, o ülke toplam benzer mal üretiminin %25'inden fazla olması gerekir. Ancak, Şikayete karşı çıkan üreticiler bulunması durumunda (yetkili merciin Şikayete karşı çıkan olup olmadığını araştırması icap etmektedir) destekleyenlerin karşı çıkanlardan daha büyük temsil yüzdesine (%51'e karşı %49) sahip olması gereklidir.⁶⁸

Yerli Sanayi Kavramı Anlaşmanın 16. maddesinde açıklanmaktadır buna göre İddiayı gerçekleştirecek olanların Yerli sanayi sayılabilmesi için; üreticilerin, desteklendiği iddia edilen ürünün veya başka ülkelerden benzer ürünün (benzer ürün tanımı tezin daha önceki kısımlarında yapılmıştır) ihracatçıları veya ithalatçıları ile ilişkileri bulunması, veya kendilerinin bu ürünlerin ithalatçıları olması dışında bir bütün olarak benzeri

⁶⁸ Türk Dış Ticaret Vakfı, “İthalatta Ticaret Politikası Araçları”, Turgay Demir, Ankara 2002 (Çevrimiçi) http://www.zucder.org.tr/zucder/docs/ithalat_araclari.pdf (Erişim Tarihi: 26.11.2010)

ürünlerin yerli üreticilerine veya üretimleri, toplam yerli üretiminin önemli bir bölümünü oluşturan yerli üreticilere ait olması gerektiği kabul edilmektedir. Yine Anlaşmada; İki veya daha fazla sayıda ülkenin tek, birleşmiş pazar özelliklerine sahip olacak şekilde bir bütünleşme düzeyine ulaşmaları halinde, bütün birleşme alanındaki sanayinin yerli sanayi olarak kabul edileceği belirtilmektedir.⁶⁹

Yazılı başvuruya örnek olarak Dış Ticaret Müsteşarlığının Türkiye'deki Yerli üreticiler için Ticaret Politikası Araçları Ön Başvuru Formunun ilgili kısmı aşağıda sunulmaktadır;

DİLEKÇE ÖRNEĞİ	
Sayı :	
Konu: Ticaret politikası önlemi ön başvurusu	Tarih:/...../20...
Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığına (İthalat Genel Müdürlüğü)	
Firmamız _____ isimli eşyayı ____ yılından beri imal etmektedir. _____ Yılından itibaren yapılan ithalat nedeniyle üretimimiz zarar görmektedir.	
Söz konusu ithalata karşı önlem alınması için hazırladığımız ön başvuru formu dilekçemiz ekinde takdim edilmektedir.	
Bilgilerini ve gereğini müsaadelerine arz ederim.	
İsim, İmza, Firma Kaşesi	
EK:	
1- Ön Başvuru Formu (..... Sayfa)	

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı, Yerli Üreticiler İçin Ticaret Politikası Araçları Formu, (Çevrimiçi)
http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ITH/DampingSübvansiyonDb/TPO_On_Basvuru_Formu.doc (Erişim Tarihi: 27.11.2010)

⁶⁹ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Madde 16.4

4.4.2. Başvuru Sürecinin Zorunlulukları

4.4.2.1. İlliyet Bağına İlişkin Kanıt Sunma Zorunluluğu

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Başlatma ve İzleyen Araştırma başlıklı 11. Maddesine göre; Bir başvuru kati surette;

1. bir sübvansiyonun, ve mümkünse miktarının,
2. Zararın, ve sübvansiyone edilen ithalat ve iddia edilen zarar arasındaki nedensel bağlantının varlığına ilişkin yeterli kanıtları içermelidir. İlgili kanıtlarla desteklenmeyen basit iddia yeterli kabul edilemez.

4.4.2.2. Başvuru Sahibine Ait Bilgiler

Bu uygulama, başvuru sahibinin makul olarak elinde bulunabilecek aşağıdaki hususlara ilişkin bilgileri içermelidir:

- (i) Başvuru sahibinin kimliği ve ürettiği benzeri ürünlerin yerli üretiminin hacmi ve değerinin tanımlaması.

Başvuru sahibine ilişkin bilgilere örnek olması amacıyla Dış Ticaret Müsteşarlığının Türkiye'deki Yerli üreticiler için Ticaret Politikası Araçları Ön Başvuru Formunun ilgili kısmı aşağıda sunulmaktadır;

“Yerli Üreticiler İçin Ticaret Politikası Araçları Ön Başvuru Formu / Firma Profili Bölümü Örneği:”

BAŞVURU SAHİBİ FİRMA PROFİLİ

Ünvanı :
Vergi Numarası :
Adresi :
Telefon :
Faks :
E-posta :
İnternet adresi :

- Firmada konuyla ilgili yetkilinin ismi, unvanı ve irtibat bilgileri:

- Firmanızın tarihçesi ile üretimini ve ticaretini yaptığı tüm ürünler hakkında bilgi veriniz.

- Firmanız şikâyet konusu eşyayı hangi yıldan beri üretmektedir?

- Firmanızın sahip olduğu kalite belgeleri nelerdir belirtiniz?

	TSE
	ISO 9001
	Diğer (Belirtiniz)

Firmanızın ortakları hakkında bilgi (Adı, Unvanı, vergi no gibi) veriniz.

Ortaklara ait bilgiler:

SIRA NO	Vergi No/TC Kimlik No	ADI SOYADI/UNVANI	HİSSE PAYI (%)
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			

Aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

TEK DÜZEN HESAP NO	HESAP ADI	2005	2006	2007	2008	2009
620	Satılan Mamul Maliyeti					
621	Satılan Ticari Mallar Maliyeti					
600	Yurt İçi Satışlar					
601	Yurt Dışı Satışlar					
61-	Satış İndirimleri					
152	Mamuller					
153	Ticari Mallar					
690	Dönem Karı/Zararı					
691	Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları					
720	Direkt İşçilik Giderleri					
253	Tesis, Makine ve Cihazlar					
-	Firma tarafından çalıştırılan işçilerin ilgili takvim yılı içinde ödenen sigorta prim-gün sayısı toplamı					

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı, Yerli Üreticiler İçin Ticaret Politikası Araçları Formu, (Çevrimiçi)

http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ITH/DampingSübvansiyonDb/TPO_On_Basvuru_Formu.doc Erişim Tarihi:(27.11.2010)

4.4.2.3. Yerli Sanayi Adına Başvuru Yapılması

Yerli sanayi adına bir yazılı başvuru yapılması halinde, başvuruda, başvurunun adına yapıldığı sanayii, benzeri ürünlerin bütün bilinen yerli imalatçılarının (veya benzeri ürünün yerli üreticilerinin birliği) bir listesi, ve mümkün olduğu ölçüde, bu üreticilerin gerçekleştirdiği benzeri ürünün yerli üretiminin hacmi ve değeri ile tanımlanmalıdır; Başvuru sahibine ilişkin bilgilere örnek olması amacıyla Dış Ticaret Müsteşarlığının Türkiye’deki Yerli üreticiler için Ticaret Politikası Araçları Ön Başvuru Formunun ilgili kısmı aşağıda sunulmaktadır;

“Yerli Üreticiler İçin Ticaret Politikası Araçları Ön Başvuru Formu / Diğer Üreticiler ve Piyasa Hakkında Bilgi Bölümü Örneği:”

DİĞER ÜRETİCİLER VE PİYASA HAKKINDA BİLGİ

Şikâyet konusu ürünün Türkiye’de üretici sayısını işaretleyiniz?

	1-10
	11-20
	21-50
	>51

Piyasadaki en büyük 5 üreticiyi tahmini piyasa payları ile belirtiniz.

1	
2	
3	
4	
5	

Varsa ilgili üretim dalındaki meslek kuruluşlarını (üretici birliği, dernek ..vb) belirtiniz.

Şikâyeti destekleyebilecek olan üreticileri belirtiniz.

Şikâyet konusu ürünün Türkiye pazarı büyüklüğünü tahmini olarak belirtiniz. (TL-miktar)

Şikâyet konusu üründe piyasaya girişte ruhsat, lisans ..vb gibi yasal prosedürler varsa belirtiniz.

Firmanızın son takvim yılı itibariyle en büyük 5 müşterisi ve yaklaşık paylarını belirtiniz.

1	
2	
3	
4	
5	

Şikâyet konusu ürünün dağıtım kanalları hakkında bilgi veriniz. İthal eşyanın dağıtım kanalı ile firmanızın etkin olarak kullandığı dağıtım kanallarını karşılaştırınız.

Piyasadaki talep belirli ürün tiplerinde yoğunlaşıyor mu? Hangileri belirtiniz.

Şikâyet konusu ürünün bilinen büyük ithalatçıları hakkında bilgi veriniz.

İthalatçıların piyasadaki konumları (toptancı, perakendeci. vs) ve ne amaçla ithalat yaptıkları hakkında bilgi veriniz.

Kaynak: DTM, Yerli Üreticiler İçin Ticaret Politikası Araçları Formu, Çevrimiçi http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ITH/DampingSübvansiyonDb/TPO_On_Basvuru_Formu.doc (Erişim Tarihi: 27.11.2010)

4.4.2.4. Başvuruda Ürün ile İlgili Verilmesi Gereken Bilgiler

Yapılacak başvuruda, desteklendiği iddia edilen ürünün tam tanımlaması, söz konusu menşe veya ihracat ülkesi veya ülkelerinin isimleri, bilinen her ihracatçının veya yabancı imalatçının kimliği ve söz konusu ürünü ithal eden bilinen kişilerin listesi verilmelidir. Ayrıca söz konusu sübvansiyonun varlığı, miktarı ve özellikleri konusunda kanıtların sunulması ve bir yerli sanayiye verildiği iddia edilen zararın, sübvansiyonların etkisi ile desteklenen ithalattan kaynaklandığına ilişkin kanıtlar sunulmalıdır. Bu kanıtlar, sübvansiyone edildiği iddia edilen ithalatın hacminin

tekamülü, bu ithalatın, yerli piyasadaki benzer ürünün fiyatları üzerindeki etkisi ve bu ithalatın yerli sanayi üzerinde sonuçtaki etkisine ilişkin bilgileri kapsar.⁷⁰

Sübvansiyonlu olduğu iddia edilen Eşya ile ilgili bilgilere, Zarara ilişkin kanıtlara ve ithalatın yerli sanayi üzerindeki etkisine dair bilgilere ilişkin bilgilerin sunulmasına dair; Dış Ticaret Müsteşarlığının Türkiye'deki Yerli üreticiler için Ticaret Politikası Araçları Ön Başvuru Formunun ilgili kısmı aşağıda sunulmaktadır;

“Yerli Üreticiler İçin Ticaret Politikası Araçları Ön Başvuru Formu / Şikayet Konusu Eşya, Şikayet Konusu Ülkeler ve Ekonomik Göstergeler Bölümleri Örneği”

ŞİKÂYET KONUSU EŞYA

Şikâyet konusu ithal eşyanın gümrük tarife istatistik pozisyonu (GTİP)

Bu GTİP içerisinde şikâyet konusu eşyadan başka ürün(ler) de yer alıyor mu?

Şikâyet konusu eşyanın piyasadaki ticari adı ve ticarete esas birimi?

Şikâyet konusu eşyanın tanımı?

Şikâyet konusu eşyanın kullanım alanlarını açıklayınız. (Mümkünse eşyayı tanıtıcı numune, katalog, teknik kitap, resimli broşür ..vb sağlayınız).

Şikâyet konusu eşyanın teknik özelliklerini açıklayınız? Yerli ve ithal eşya arasındaki farkları belirtiniz.

Eşyanın üretiminde kullanılan başlıca yerli hammadde ve diğer girdiler nelerdir?

Eşyanın üretiminde kullanılan başlıca ithal hammadde ve diğer girdileri menşeleri ile birlikte belirtiniz.

⁷⁰ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Madde 11. “Başlatma ve İzleyen Araştırma”

Hammadde ve girdilerin belirli bir borsa veya dünya fiyatı varsa buna ilişkin bilgi veriniz.

Şikâyet konusu yerli eşya ile ithal eşya arasında kalite farklılığı varsa açıklayınız.

Şikâyet konusu eşya tanımına giren, ancak tip, model itibariyle yerli üretimi olmayan varsa belirtiniz.

İthal eşya ile yerli eşya arasında fiyat farklılığı oluşturan faktörler nelerdir?

Şikâyet konusu üründe zorunlu veya zorunlu olmayan standartlar var mıdır? Varsa nelerdir?

Bu standartlar için hangi belgeler hangi kurumlardan sağlanmaktadır?

Firmanız bu belgelerden hangilerine sahiptir?

Şikâyet konusu eşyanın üretimi basit montaj veya basit işçilik ile bitirilebilecek bir süreç midir? Açıklayınız.

ŞİKAYET KONUSU ÜLKELER

Eşyanın belirli ülke(ler)den yapılan ithalatı mı yoksa bütün ülkelerden yapılan toplam ithalatının seviyesi mi zarara yol açmaktadır?

Belirli ülke(ler)den yapılan ithalat zarara yol açıyorsa, şikâyet konusu ithalatın yapıldığı menşe ülke veya ülkeleri belirtiniz.

İhracat doğrudan menşe ülke veya ülkelerden yapılmıyorsa, eşyanın ihracatçı ülkeleri hangileridir?

Eşyanın menşe/ihracatçı ülkedeki üreticileri, ihracatçıları ve adreslerini belirtiniz.

Eşyanın, fiyatının düşük olması dışında, şikâyet konu ülke(ler)den ithal edilmesinin nedenleri?

	Bu ülkelerin kapasitelerinin yüksek olması
	Teknoloji farklılığının sağladığı avantaj
	Zamanında ve sürekli aynı kalite standardında ürün sağlayabilmesi
	Türkiye’de yeterli üretim ve/veya ürün çeşitliliği olmaması
	Karar verici (ana) firmanın dış piyasadan alım şartı
	Diğer (Belirtiniz)

Eşyanın ithalatı hangi yıl zarara sebep olmaya başladı?

Eşyanın şikâyete konu ülke(ler) dışındaki ülke veya ülkelerden ithalatı gerçekleşiyorsa, bu ülkelerin şikâyet edilmeme nedenlerini açıklayınız.

Şikâyete konu ülke(ler)e vergi artışı veya miktar kısıtlaması gibi herhangi bir önlem gelmesi durumunda ithalatın hangi ülke veya ülkelere kayması muhtemeldir? Neden?

Şikâyete konu ülke(ler) aynı eşyayı ülkemize ihraç ettiği fiyatın üzerinde bir fiyatla kendi ülke iç piyasalar(lar)ında satıyorlar mı?

EKONOMİK GÖSTERGELERE İLİŞKİN BİLGİLER

Şikâyet konusu eşyaya ait ekonomik gösterge tablosunu, aşağıdaki açıklamalara göre doldurunuz.

	BİRİM	CY-5	CY-4	CY-3	CY-2	CY-1	Cari Yıl (CY)
Üretim	Miktar (a) (Birimi belirtiniz)						
	Değer (TL)						
Yurt içi satışlar	Miktar (b)						
	Değer (TL) (c)						
	Birim Fiyat(TL/Miktar) (c/b)						
Yurt dışı satışlar	Miktar (d)						
	Değer (TL) (e)						
	Birim Fiyat(TL/Miktar) (d/e)						
Satılan malların sınai	Değer (TL) (f)						

maliyeti	Birim Maliyet(TL/Mik) $f/(b+d)$						
Faaliyet giderleri (satış ve genel idari giderler)	Değer (TL) $(g) = q*((c+e)/o)$						
	Birim Maliyet(TL/Mik) $g/(b+d)$						
Finansman net giderleri (net= kısa+uzun vad.fin. gideri-kısa vad. fin.geliri)	Değer (TL) $(h)=r*((c+e)/o)$						
	Birim Maliyet(TL/Mik) $h/(b+d)$						
Satılan malların ticari maliyeti	Değer (TL) $(i) =(f+g+h)$						
	Birim Maliyet(TL/Mik) $i/(b+d)$						
Yurt içi satışlardan ürün karı	Değer (TL) (j)						
	Birim Kar (TL/Mik)						
Yurt dışı satışlardan ürün karı	Değer (TL) (s)						
	Birim Kar (TL/Mik)						
Kârlılık (toplam kâr ve birim kâr)	Değer (TL) $(t) =j+s$						
	Birim Kar (TL/Mik) $(t)/(b+d)$						
Dönem sonu stoklar	Değer (TL) (k)						
	Miktar (Mik) (z)						
Kapasite ve KKO	Miktar						
	KKO (.....)						
İstihdam	Kişi						
Yatırımlar	Değer (TL)						
Firma Net Satış Toplamı	Değer (TL) (o)						
Firma Amortisman Toplamı	Değer (TL) (p)						
Firma Faaliyet Gideri	Değer (TL) (q)						
Firma Finansman Gideri	Değer (TL) (r)						

Tabloya ilişkin açıklamalar:

1. Başvuru formunda yer alan tablolar doldurulurken ölçü ve para birimlerinin belirtilmesi unutulmamalıdır. Miktar verileri ithalat istatistikleri ile aynı birimde verilmeli ve gerekiyorsa iki birim de kullanılmalıdır. Miktar adet cinsinden verilmiş ise, tiplere ilişkin olarak “adet/kg” dönüşümüne ilişkin veri sağlanmalıdır.
2. Aksi belirtilmedikçe tablodaki veriler şikâyet konusu ürüne ait olmalıdır. Örneğin polyester iplik üretilen bir firmada, hem düz iplik, hem tektürize iplik hem de diğer iplik çeşitleri üretilebilir. Bunlara ilave olarak sadece ticaret amacıyla alım satımı yapılan iplikler de olabilir. Şikâyet/Soruşturma sadece polyester düz ipliklere ait ise bu durumda sadece firma tarafından üretilen polyester düz iplikler için bu tablo doldurulacaktır. Tabloyu doldururken küçük harfle yapılan tanımlamalara uyulmalıdır. Bu mümkün değilse, tablonun ne şekilde doldurulduğuna ilişkin açıklamayı dip not olarak eklenmelidir. Firma verilerinin şikâyet konusu ürün için ayrıştırılmasının mümkün olmadığı hallerde ciroya oranlanabilir, bunun da mümkün olmaması halinde ilgili veriler ayrıştırılmaksızın firma geneli için verilmeli ve bu durum dipnotla belirtilmelidir.

3. Üretim miktarı ve değeri: Sadece şikâyet konusu ürünün üretim miktarı ve stok kayıtlarında yer alan üretim miktarının sınaî maliyet değeridir.
4. Yurtiçi Satışlar: Sadece şikâyet konusu ürünün satışlarından indirimler ve satışlardan iadenin düşüldüğü net satış miktar ve değeridir.
5. Yurtdışı Satışlar: Sadece şikâyet konusu ürünün satışlarından indirimler ve satışlardan iadenin düşüldüğü net satış miktar ve değeridir.
6. Satılan Malların Sınaî Maliyeti: Sadece şikâyet konusu ürünün yurt içi ve yurt dışı satışlarına ait sınaî maliyet değeridir. Eğer firmanız satılan mamuller maliyeti tablosu kullanıyorsa bu tablo kullanılmalıdır. Kullanmıyorsa, öncelikle firmanın 152 mamul mallar hesabına yıl içinde aktarılan şikâyet konusu ürünün değer ve miktarından birim sınaî maliyeti bulunmalıdır. Bunun için maliyet hesaplarından 710 Direkt İlk Madde Malzeme, 720 Direkt İşçilik ve 730 Genel Üretim Giderleri Toplamı da kullanılabilir. Birim fiyat kullanılarak şikâyet konusu ürünün istenen toplam sınaî maliyeti hesaplanacaktır. İç piyasa ve ihraç için üretilen ürün tipleri maliyet açısından önemli ölçüde farklılık arz ediyorsa, sınaî maliyet yurt içi ve yurt dışı satışlar için ayrı ayrı verilmelidir.
7. Faaliyet gideri: Faaliyet gideri, Gelir Tablosunda yer alan 630 Araştırma ve Geliştirme, 631 Pazarlama ve Satış Giderleri ve 632 Genel Yönetim Giderleri hesaplarının toplamıdır. Bu değerler ayrıca, 750, 760 ve 770 kodlu maliyet hesaplarından da kontrol edilmelidir. Faaliyet gideri sadece şikâyet konusu ürün için ciro bazlı olarak hesaplanarak bulunan değerdir. İç piyasa ve ihraç için üretilen ürün tipleri maliyet açısından önemli ölçüde farklılık arz ediyorsa, sınaî maliyet yurt içi ve yurt dışı satışlar için ayrı ayrı verilmelidir.
8. Finansman Giderleri: Finansman giderleri Gelir tablosunda yer alan 660 Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri ile 661 Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri toplamıdır. Bu değerler ayrıca, 780 kodlu maliyet hesaplarından da kontrol edilmelidir. Finansman gideri sadece şikâyet/soruşturma konusu ürün için ciro bazlı olarak hesaplanarak bulunan değerdir. Firmanın faiz gelirleri var ise net finansman değerini bulmak için bu miktar düşülmelidir. Firmanın yatırımları sebebiyle finansman gideri oluşmuş ise, yatırımlardan kaynaklanan bu miktar direkt olarak yatırım yapılan ürün için ayrılmalı, kalan kısım ciro bazlı dağıtılmalıdır. Hesaplamaya ilişkin açıklamayı dip not olarak ekleyiniz. İç piyasa ve ihraç için üretilen ürün tipleri maliyet açısından önemli ölçüde farklılık arz ediyorsa, sınaî maliyet yurt içi ve yurt dışı satışlar için ayrı ayrı verilmelidir.
9. Satılan Malların Ticari Maliyeti: Satılan mallar için sınaî maliyet ile faaliyet gideri ve net finansman giderinin toplamıdır.
10. Satılan Malların Karı: Şikâyet konusu ürünün yurtiçi satış geliri ile yurt dışı satış geliri toplamından ticari maliyetin düşülmesi ile elde edilen karıdır.
11. Dönem Sonu Stoklar: Şikâyet konusu ürünün dönem sonu stok miktarıdır. Üretim-satış-stok dengesinin tutarlı olması gerekmektedir. Tutarsızlık var ise gerekçesi dip notta açıklanmalıdır.

12. Satılan Malların Sınaî Maliyeti: Sadece şikâyet konusu ürünün yurt içi ve yurt dışı satışlarına ait sınaî maliyet değeridir. Eğer firmanız satılan mamuller maliyeti tablosu kullanıyorsa bu tablo kullanılmalıdır. Kullanmıyorsa, öncelikle firmanın 152 mamul mallar hesabına yıl içinde aktarılan şikâyet konusu ürünün değer ve miktarından birim sınaî maliyeti bulunmalıdır. Bunun için maliyet hesaplarından 710 Direkt İlk Madde Malzeme, 720 Direkt İşçilik ve 730 Genel Üretim Giderleri Toplamı da kullanılabilir. Birim fiyat kullanılarak şikâyet konusu ürünün istenen toplam sınaî maliyeti hesaplanacaktır. İç piyasa ve ihraç için üretilen ürün tipleri maliyet açısından önemli ölçüde farklılık arz ediyorsa, sınaî maliyet yurt içi ve yurt dışı satışlar için ayrı ayrı verilmelidir.
13. Kapasite ve KKO: Firmanın şikâyet konusu ürününde yıllık üretim kapasitesidir. KKO ise üretim miktarı/ kapasitedir. Kapasite hesabının nasıl ve kaç vardiya üzerinden yapıldığını belirtiniz.
14. İstihdam: Firmanın şikâyet konusu ürünün üretiminde direkt olarak çalıştırdığı kişi sayısıdır. İdari personel için bu ürüne düşen ortalama kişi sayısıdır.
15. Firma Yatırımları: Firmanın yapmış olduğu her türlü yatırımlar toplamıdır.
16. Firma Net Satış Toplamı: Firmanın bütün ürünlerini kapsayan gelir tablosunda yer alan net satışları toplamıdır.
17. Firma Amortisman Toplamı: Firmanın bütün amortisman giderleri toplamıdır.
18. Faaliyet gideri: Faaliyet gideri, Gelir Tablosunda yer alan 630 Araştırma ve Geliştirme, 631 Pazarlama ve Satış Giderleri ve 632 Genel Yönetim Giderleri hesaplarının toplamıdır. Bu değerler ayrıca, 750, 760 ve 770 kodlu maliyet hesaplarından da kontrol edilmelidir. Faaliyet gideri sadece şikâyet konusu ürün için ciro bazlı olarak hesaplanarak bulunan değerdir. İç piyasa ve ihraç için üretilen ürün tipleri maliyet açısından önemli ölçüde farklılık arz ediyorsa, sınaî maliyet yurt içi ve yurt dışı satışlar için ayrı ayrı verilmelidir.
19. Finansman Giderleri: Finansman giderleri Gelir tablosunda yer alan 660 Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri ile 661 Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri toplamıdır. Bu değerler ayrıca, 780 kodlu maliyet hesaplarından da kontrol edilmelidir. Finansman gideri sadece şikâyet/soruşturma konusu ürün için ciro bazlı olarak hesaplanarak bulunan değerdir. Firmanın faiz gelirleri var ise net finansman değerini bulmak için bu miktar düşülmelidir. Firmanın yatırımları sebebiyle finansman gideri oluşmuş ise, yatırımlardan kaynaklanan bu miktar direkt olarak yatırım yapılan ürün için ayrılmalı, kalan kısım ciro bazlı dağıtılmalıdır. Hesaplamaya ilişkin açıklamayı dip not olarak ekleyiniz. İç piyasa ve ihraç için üretilen ürün tipleri maliyet açısından önemli ölçüde farklılık arz ediyorsa, sınaî maliyet yurt içi ve yurt dışı satışlar için ayrı ayrı verilmelidir.⁷¹

⁷¹ DTM, “Yerli Üreticiler İçin Ticaret Politikası Araçları Formu” (Çevrimiçi) http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ITH/DampingSübvansiyonDb/TPO_On_Basvuru_Formu.doc (Erişim Tarihi:27.11.2010)

4.4.3. Soruşturmanın Açılması

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasının 11.3 Maddesinde; Makamlar, kanıtların bir araştırma başlatılmasını haklı gösterecek yeterlilikte olup olmadığını belirlemek için başvuruda verilen kanıtların doğruluğunu ve yeterliliğini gözden geçirirler denmektedir. Buna göre, araştırma açılmadan önce ortaya atılan delillerin doğruluğu ispat edilmiş olmasa bile haklılık açısından yeterliliklerine bakılmaktadır.

Tezimizin daha önceki bölümlerinde de ifade ettiğimiz gibi Soruşturmanın açılabilmesi için Makamların, benzeri ürünün yerli imalatçıları tarafından ifade edilen desteğin veya muhalefetin derecesinin incelenmesine göre bu başvurunun yerli sanayi tarafından veya onun adına yapıldığını belirlememeleri halinde bir araştırma başlatılmaz. Başvuru, bunu destekleyen veya karşı çıkan yerli sanayinin bu bölümü tarafından üretilen benzeri ürünün toplam üretiminin yüzde 50'sinden fazlasını üreten yerli imalatçılar tarafından desteklendiği takdirde "yerli sanayi tarafından veya onun adına" yapılmış kabul edilir. Ancak, başvuruyu açıkça destekleyen yerli imalatçılar, yerli sanayi tarafından üretilen benzeri ürünün toplam üretiminin yüzde 25'inden azını üretiyorlarsa hiç bir araştırma başlatılmaz.

Soruşturma açılması için şikayette bulunulmasından sonra ve soruşturmanın açılmasından önce ürünleri bu araştırmaya konu olabilecek Üyeler, soruşturmaya taraf olacak DTÖ üye ülke yada ülkeleri danışmalarda bulunmaya davet etmesi gerekmektedir. Anlaşmanın 13.maddesi 1.fıkrası konu ile ilgili hususları içermektedir. Burada amaç elde bulunan kanıtlarla mevcut durumun incelemek, durumu açıklığa kavuşturmak ve karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüme ulaşmaktır. Bu süreç çerçevesinde ürünleri bu araştırmaya konu olan taraflara, gerçek durumun ortaya çıkarılması ve karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüme ulaşılması amacıyla danışmalara devam etmeleri için makul fırsat verilir.⁷²

⁷² Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Madde: 13-2

Danışmaların amacı, duruma ilişkin gerçeklerin açıklığa kavuşturulması ve karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüme ulaşılmasıdır.

Bu çerçevede yapılan danışmalarda, danışma yapılması talebinden itibaren 60 gün içinde karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüme ulaşılamazsa, talepte bulunan Üye, konuyu Komite'ye havale edebilir. Bir sorunun Komite'ye havale edilmesi halinde, Komite, ilgili gerçekleri ve Sübvansiyonun ciddi zarar verdiği düşünülen etkilerine ilişkin kanıtları derhal inceler.

Komite'nin, bu etkilerin mevcut olduğu sonucuna varması durumunda, desteklemede bulunan Üyeye, söz konusu etkilerin ortadan kaldırmak için bu programda değişiklik yapmasını tavsiye edebilir. Komite, konunun kendisine sunulduğu tarihten itibaren 120 gün içinde bulgularını açıklar. Bu tavsiyeye altı ay içinde uyulmadığı takdirde, Komite, talepte bulunan Üyeye, mevcut olduğu belirlenen etkilerin özelliği ve derecesi ile orantılı uygun karşı önlemler alma iznini verir.⁷³

4.4.4. Soruşturma Taraf olarak tasvir edilen Kurum/Kuruluşlar

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasına göre; Taraf kavramı şunlardan oluşmaktadır;⁷⁴

- Araştırmaya konu olan ürünün bir ihracatçısı veya yabancı üreticisi veya ithalatçısı, veya üyelerinin çoğunluğu bu ürünün üreticileri, ihracatçıları veya ithalatçıları olan bir tüccar veya işadamları birliği; ve
- ithalatçı Üyede benzeri ürünün bir üreticisi veya üyelerinin çoğunluğu ithalatçı Üyenin ülkesinde benzeri ürünü imal eden bir tüccar veya işadamları birliği.

⁷³ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Madde: 9.3 / 9.4

⁷⁴ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Madde: 13.2

4.4.5. Soruşturma Süreci

Makamlar, bir araştırma başlatılmasını haklı gösterecek yeterli kanıt bulunduğu kanısına vardıklarında, ürünleri bu tür incelemeye konu olan Üye veya Üyeler ve bunda menfaatleri olduğu araştıran makamlarca bilinen öteki ilgili taraflara bildirimde bulunulur ve kamuoyuna duyuru yapılır.

Bir araştırma başlatılmasına ilişkin kamu duyurusu, aşağıdaki hususlarda yeterli bilgiyi içerir veya ayrı bir raporla başka şekilde bildirilir

- ihracatçı ülkenin veya ülkelerin ve ilgili ürünün ismi;
- araştırmanın başlatıldığı tarih;
- incelenecek destekleme uygulaması veya uygulamalarının tanımı;
- zarar iddiasının dayandırıldığı unsurların bir özeti
- ilgili Üyeler ve ilgili taraflarca yapılacak beyanların gönderileceği adres; ve
- ilgili Üyelere ve ilgili taraflara görüşlerini açıklamaları için verilen süreler.

Yapılan bir başvuru, ilgili makamların, muameleye devam etmeyi haklı gösterecek yeterli kanıt bulunmadığı kararına vardıklarında reddedilir ve soruşturma derhal sona erdirilir. Bir sübvansiyonun miktarının minimum (de minimis) veya desteklenen ithalatın fiili veya muhtemel hacminin veya zararın önemsiz olması halinde de derhal araştırma durdurulur. Bu fıkranın amacı için, desteklemenin miktarı, eğer kıymet üzerinden yüzde 1'den azsa minimum kabul edilir.

4.4.6. Geçici Önlem Uygulamaları

Sübvansiyonlu olduğu iddia edilen ithalata karşı soruşturma süreci sonlanmamış olsa dahi sübvansiyonlu ithalata karşı geçici önlemler alınabilir. Anlaşmanın 17. maddesinde Geçici önlemlere ilişkin geniş bir açıklama bulunmaktadır; İlgili maddeleri incelediğimizde Geçici önlem uygulamasının yapılabilmesi için gerçekleşmesi gereken bazı koşullar olduğunu görürüz buna göre; Bir araştırmanın başlatılması, bu konuda kamuya bildirimde bulunulması, ve ilgili üyeler ve ilgili taraflara gerekli bilgilerin

sunulmuş olması gerekmektedir, ayrıca tarafların görüşlerini bildirmeleri içinde yeterli fırsat tanınmış olması da bir zorunluluktur. Yine geçici önlem uygulanabilmesi için “Bir sübvansiyonun varolduğu ve desteklenen ithalatın yerli sanayide zarar yol açtığı konusunda bir ön olumlu belirlemenin” yapılmış olması gerekmektedir.

Ayrıca ilgili makamların bu tür önlemlerin araştırma sırasında neden olabilecek zararı önlemeleri için gerekli görmeleri de gerekmektedir. Bunun sebebini şöyle açıklayabiliriz; Bir telafi edici tedbir soruşturmasının açılması, genellikle soruşturma konusu ürünün ithalatını yapan firmaları telaşlandıracaktır. Çünkü, soruşturmanın sonunda o ürünün ithalatında uygulanmakta olan gümrük vergisine ilâve olarak bir telafi edici verginin uygulanma olasılığı gündeme gelebilecektir. Bu ise, telafi edici verginin oranına da bağlı olarak, ithal ürünün maliyetini arttıracığından, ithalatçıların iç piyasadaki rekabet kabiliyetlerini yitirmelerine sebep olabilecektir. Bu nedenle, ithalatçılar, soruşturma henüz tamamlanmadan mümkün olduğunca çok miktarda ithalat yaparak, olası bir telafi edici vergiye konu olmamış ürünleri stoklamak eğilimine girebileceklerdir. İşte, geçici önlem mekanizması, ithalatçıların bu tür spekülasyon hareketlerini önlemek amacıyla hizmet etmektedir.⁷⁵

4.4.7. Soruşturma Sürecinde Zararın Belirlenmesi

Tezimizin önceki bölümlerinde Ciddi Zarar kavramını, ve Bu kavramın Anlaşma hükümlerince hangi şartlara göre kıstas alınacağını belirtmiştik. Ancak soruşturma sürecinde de konunun ele alınması gerektiğinden hareketle burada da kısaca değinmekte fayda görmekteyiz; Anlaşmanın 15.2. maddesine göre; Desteklenen ithalatların hacmi konusunda araştıran makamlar, desteklenen ithalatta mutlak olarak veya ithalatçı Üyedeki üretim veya tüketime göre önemli bir artış olup olmadığını incelerler. Sübvansiyone edilen ithalatın fiyatlar üzerindeki etkisi konusunda, araştıran makamlar, ithalatçı Üyenin benzer bir ürününün fiyatı ile karşılaştırıldığında desteklenen ithalatta önemli bir fiyat indirimi yapıp yapılmadığını veya bu ithalatın etkilerinin, başka

⁷⁵ Dr. Müslüm Yılmaz “Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbir Soruşturması”, TOBB Yayınları, Yayın No: 2005/26 s. 186

şekilde fiyatları önemli ölçüde düşürüp düşürmediğini veya aksi takdirde meydana gelmiş olacak fiyat artışlarını önemli ölçüde önleyip önlemediğini incelerler.

Anlaşmanın ilgili hükmüne göre; sübvansiyona edilen ithalatın, şikayeti gerçekleştiren yerel sanayi üzerindeki etkisinin incelenmesi; verimlilik, üretim, Pazar payı, kârlar, yatırımların geri dönüşü veya kapasite kullanımında fiili ve muhtemel düşüş, satışlar iç fiyatları etkileyen unsurlar; nakit akışı, stoklar, istihdam, ücretler, büyüme, sermaye veya yatırım bulma kabiliyeti üzerinde fiili ve muhtemel olumsuz etkiler ve tarım konusunda hükümet destekleme programlarında yük artışı olup olmadığı konuları dahil olmak üzere sanayinin durumu üzerinde etkisi olan bütün ilgili ekonomik unsurlar ve göstergelerin bir değerlendirmesini kapsar.

Sübvansiyone edilen ithalatlar ve yerli sanayiye zarar arasındaki nedensel ilişkinin kanıtlanması, makamlara sunulan bütün ilgili kanıtların incelenmesine dayandırılır. Bu makamlar ayrıca desteklenen ithalatlar dışında aynı zamanda yerli sanayiye zarar veren bilinen her türlü unsuru incelerler. Bu konuda ilgili olabilecek unsurlar arasında söz konusu ürünün desteklenmeyen ithalatlarının hacimleri ve fiyatları, talepte azalma veya tüketim eğilimlerinde değişiklikler, yerli ve yabancı üreticilerin ticareti kısıtlayıcı uygulamaları ve bunlar arasındaki rekabet, teknolojik gelişmeler ve yerli sanayinin ihracat performansı ve verimliliği bulunmaktadır.

Desteklenen ithalatların etkileri, eldeki verilerin, üretim süreci, üreticilerin satışları ve karları gibi kriterlere göre bu üretimin ayrı tanımlanmasına imkan verdiğinde benzeri ürünün yerli üretimi ile bağlantılı olarak değerlendirilebilir. Eğer bu üretimin ayrı olarak tanımlanması mümkün değilse, desteklenen ithalatların etkileri, gerekli bilgilerin sağlanabildiği ve benzeri ürünü kapsayan en dar ürün grubu veya dizisinin üretiminin incelenmesi ile değerlendirilebilir. Desteklenen ithalatların zarar tehdidi yarattığı durumlarda, karşı önlemlerin uygulanması incelenir ve özel dikkatle karşılaştırılır.⁷⁶

⁷⁶ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması madde 15 “Zararın Belirlenmesi”

4.4.8. Soruşturma Sürecinin Taahhütlere Bağlı Olarak Gümrük Resmi Uygulanmadan Durdurulabildiği Haller

Sübvansiyonlu olduğu iddia edilen bir ürüne karşı başlatılan soruşturma, tarafların birbirine tatmin edici gönüllü taahhütler sunması halinde, geçici önlem veya munzam gümrük resimleri uygulanmadan durdurulabilmektedir: Bu haller Anlaşmanın 18.1. maddesinde şöyle açıklanmaktadır;

İlk olarak ihracatçı üyenin hükümeti, sübvansiyonu ortadan kaldırmayı, veya sınırlamayı veya sübvansiyonun etkileriyle ortaya çıkan zarara ilişkin başka önlemleri almayı kabul eder. Bu işlemlerin dışında da; İhracatçı fiyatlarını değiştirmeyi kabul edebilir ve bu şekilde araştırmayı yürüten makamlar, sübvansiyonun zararlı etkisinin ortadan kalktığı görüşüne varabilirler. Bu taahhütlerdeki fiyat artışları sübvansiyonun miktarını ortadan kaldırmak için gerekli olandan daha yüksek olamaz.

Fiyat artışlarının yerli sanayiye zararın ortadan kaldırılması için yeterli olması halinde desteklemenin miktarından daha az olması arzu edilir.⁷⁷

Bir ithalatçı Üyenin makamları, bir taahhütleri kabul edilmiş olan herhangi bir hükümet ya da ihracatçıdan bu taahhüdün yerine getirilmesine ilişkin bilgileri periyodik olarak sunmasını ve buna ilişkin verilerin kontrol edilmesine izin vermesini isteyebilirler.

Bir taahhüdün ihlal edilmesi durumunda ithalatçı Üyenin makamları, Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması çerçevesinde anlaşma hükümlerine uygun olarak, mevcut en iyi bilgileri kullanarak geçici önlemlerin uygulanmasını oluşturabilecek önlemleri süratle alabilirler.

⁷⁷ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Madde 18.1

4.5. Soruşturmanın Bitirilmesi ve Telafi Edici Vergi Uygulamaları

Sübvansiyonlu olduğu iddia edilen bir mala karşın açılan soruşturmalarda; Tezimizin daha önceki bölümlerinde belirtildiği üzere Üç Unsur belirlenmiş ise “sübvansiyonun varlığı ve miktarı, Ciddi Zarar Etkisi, Nedensellik Bağı” ve İhracatçı üye, bu sübvansiyonlara ilişkin etkileri ortadan kaldırmadığı sürece İthalatçı Ülke makamları telafi edici vergi uygulamaları hususunda karar alabilirler.⁷⁸

Anlaşmanın 19.2. maddesi; Soruşturma süreci ihracatçı üyenin lehine sonuçlansa ve telafi edici vergi uygulama hususunda bütün koşullar oluşmuş olsa bile, bir telafi edici tedbir uygulanıp uygulanmayacağı konusundaki kararı ithalatçı ülkenin makamlarına bırakıldığını belirtmektedir.

Anlaşmanın 19.3. maddesinde; Sübvansiyonlu bir ürün için bir munzam gümrük resmi uygulandığında, bu tür munzam gümrük resmi, her durumda uygun miktarlarda olmak koşuluyla, desteklendiği ve zarara yol açtığı belirlenen bütün kaynaklardan gelen bu tür ürünlerin ithalatına herhangi bir ayırım yapılmadan uygulanır. Denilmektedir. Ancak söz konusu sübvansiyonlardan vazgeçmiş olan veya işbu Anlaşma şartları çerçevesindeki taahhütleri kabul edilmiş olan kaynaklardan yapılan ithalat bunun dışındadır. Buradan anlaşılacağı üzere aynı ürüne ilişkin farklı kaynaklardan gelen sübvansiyonlu ithalatta taahhüt veren üyeye telafi edici vergi uygulaması ortadan kalkabilmektedir. Sübvansiyonlu ürüne karşı uygulanacak munzam gümrük resminin oranı ile ilgili olarak da Anlaşmanın 19.4. maddesinde;

Herhangi bir ithal ürününe, desteklenen ve ihraç edilen ürünün birimi başına sübvansiyon olarak hesaplanan varolduğu belirlenen desteklemenin miktarından fazla munzam gümrük resmi uygulanmaz.

⁷⁸ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Madde 19.1

denilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere telafi edici vergi uygulayan ülke sübvansiyone edilen ürüne uygulanan sübvansiyon miktarını telafi etmekten öteye gidecek bir vergi uygulamasına gidemez. Bunu basit bir örnekle açıklayalım;

Örnek: İç piyasa da 10 liraya satılan bir yerli ürün, ithal edilen ve piyasaya 8 liralık satış fiyatıyla giren bir sübvansiyonlu ürün karşısında zarara uğruyorsa ve aradaki 2 liralık fiyat farkı ihracatçı ülkenin o sanayiye sağlamış olduğu sübvansiyonla illiyet bağları içeriyorsa, uygulanacak telafi edici vergi aradaki 2 liralık oranı ortadan kaldıracak düzeyde olmalıdır. Daha fazlası olamaz.

Uygulanan Telafi Edici Verginin elbetteki belirli bir süresi bulunmaktadır. Anlaşmanın 21.1. maddesinde;

Bir munzam gümrük resmi, zarara yolaçan desteklemeyi tesirsiz hale getirmek için gerekli olduğu süre ve ölçüde yürürlükte kalır.

denilmektedir. Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması telafi edici verginin yürürlükte kalma süresi ile alakalı olarak uygulamaya konulmasından itibaren beş yıl süre ile uygulanabileceğini de belirtmiştir. Buradaki istisna bir nihai gözden geçirme soruşturması açılmasına dair uygulamadır.

Telafi edici Verginin uygulamada olduğu süre zarfında, soruşturmanın ilgili taraflardan birinin istemi üzerine veya soruşturmayı yürüten makamca tekrar gözden geçirilmesi mümkündür. Buna ara gözden geçirme denilmektedir. Buradaki amaç, telafi edici verginin yürürlüğe konulduktan sonraki süreçte meydana gelen değişimler göz önünde bulundurularak gerekirse önlemin yürürlükten kalkmasını sağlamaktır.

Soruşturmaya taraf olan ihracatçı firma sübvansiyonun devlet tarafından kaldırıldığını iddia ederek önlemin kaldırılması gerektiğini ileri sürebilir. Veya sübvansiyonun tamamen ortadan kalkmadığını ama oranının azaltıldığını belgeleyebilir. Bu durumda

sübvansiyona karşı uygulanan telafi edici verginin yeni tespit edilecek sübvansiyon miktarına göre azaltılması gerekmektedir.⁷⁹

Anlaşmanın 21.3. maddesini yorumladığımızda; Alınan karşı önlemin yani telafi edici tedbirin anlaşmada belirlenen 5 yıllık süresi bittikten sonra eğer sübvansiyon hala devam ediyorsa, ihracatçı ülkedeki yerli sanayinin talep etmesi veya soruşturma mekanının nihai gözden geçirme kararı alması sonucu sübvansiyon ve zararın devam ettiği tespit edilirse önlem için ikinci bir beş yıl verilebileceğini görmekteyiz. Burada dikkat edilmesi gereken şey, Nihai gözden geçirme kararı alındığında, önlemin yürürlükte kalmaya devam edeceği hususudur.

Son olarak telafi edici tedbirin 5 yıllık süre zarfının sonunda veyahutta taahhütlerle veya sübvansiyonun ortadan kalkması ve tarafların anlaşması sonucu ortadan kaldırılması durumunda bunun da ilan edilmesi gerekmektedir.

⁷⁹ TOBB Yayınları, “**Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbir Soruşturması**” Dr. Müslüm YILMAZ, Yayın No: 2005/26 s. 199

4.6. Dünya Ticaret Örgütü Üyesi Ülkeler Kapsamında Telafi Edici Vergi Uygulamalarının Analizi

Ticaret politikası önlemlerine ilişkin olarak Telafi edici Vergi uygulamaları Dünya Ticaret Örgütü Üyeleri tarafından Anti-Damping veya diğer uygulamalar kadar sık kullanılan bir yöntem değildir.

Dünya Ticaret Örgütü Resmi Web Sitesinde yer alan istatistiki verilerden faydalanılarak yapılan analizde, 1995 ve 2010 yılları arasında Dünya Ticaret Örgütü Üyeleri arasında En fazla Telafi Edici Vergi Uygulayan Ülke 62 adet uygulamayla Amerika Birleşik Devletleri Olmuştur. ABD'yi 25 adet Telafi Edici Vergi Uygulaması ile Avrupa Birliği takip etmektedir. İhracatın çok yoğun yaşandığı bu iki ülkede (AB'yi ülke olarak kabul etmemiz gerekir çünkü AB tek başına bir gümrük bölgesidir) yerli sanayiye koruma adına daha fazla sübvansiyonu telafi edici vergi uygulamasına gidilmesi olağan karşılanmalıdır. Bu iki ülkeyi sırasıyla 16 adet uygulama ile Kanada, 8 Adet uygulama ile Meksika, 7 Adet uygulama ile Brezilya, 5 Adet Uygulama ile Güney Afrika, 4 Adet uygulama ile Arjantin ve Yeni Zelanda, 3 Adet Uygulama ile Peru ve 2 Adet Uygulama ile Avustralya takip etmektedir.

Yine aynı internet sitesindeki istatistiki verilerden faydalanılarak yapılan bir diğer analizde; en fazla Telafi Edici Vergiye maruz kalan ilk 10 Ülke şöyle sıralanmaktadır: 30 Uygulama ile Hindistan başı çekmektedir. Hindistan'ı Ucuz işgücü ve sağlanan sübvansiyonlarla tüm dünyanın tepkisini çeken Çin Halk Cumhuriyeti 21 adet uygulamaya maruz kalarak takip etmektedir. Burada dikkati çeken en ilginç istatistik Avrupa Birliğinin 9 adet Telafi edici vergi uygulamasına maruz kalarak listede üçüncü sırayı almasıdır. Bu ülkeleri sırasıyla 9 uygulama ile İtalya, 8'er uygulama ile Brezilya ve Güney Kore, 7 uygulama ile Endonezya, 6 uygulama ile Fransa, 4'er uygulama ile Arjantin ve Güney Afrika takip etmektedir.

Güney Afrika ve Arjantin'in Hem telafi edici vergi uygulayan hem de Telafi edici vergiye maruz kalan ülkeler listesinde ilk 10'da yer almaları yine dikkate değer bir husustur. Bu durum her iki ülkenin de yerli sanayilerine büyük ölçüde sübvansiyon sağlamasıyla birlikte, yine yerli sanayiye tehdit eden unsurlara karşı önemli ölçüde telafi edici vergi uygulamalarına gittiğinin göstergesidir.

Dünya Ticaret Örgütü Üyelerindeki durum incelendiğinde en fazla telafi edici vergi uygulanan sektörler ve uygulama adetleri şöyle sıralanmaktadır. Adi Metaller ve Adi Metallerden Eşya 68 adet uygulama ile ilk sırayı almaktadır. Gıda Sanayii Müstahzarları 13 adet uygulama ile ikinci sırayı almaktadır. En çok telafi edici vergi uygulanan bu iki sektörü sırasıyla 11 adet uygulama ile Plastikler ve Mamulleri, 10 Adet uygulama ile Makinalar ve Mekanik Cihazlar; Elektrik Malzemeleri, 8'er adet uygulama ile Bitkisel Ürünler ve Kimya Sanayii ile Buna bağlı Sanayii Ürünleri, 7 adet uygulama ile Dokumaya Elverişli Maddeler ve Bunlardan Mamul Eşya, 5 Adet uygulama ile Mineral Maddeler, 4 adet uygulama Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünler ile Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, 3 adet uygulama ile Kağıt, Karton ve Mamulleri, 2 adet uygulama ile Ağaç ve Ahşap Eşya takip etmektedir.

En fazla telafi edici vergi uygulanan sektörler bakıldığında özellikle Gıdasal ürünler ile Maden ürünleri üzerinde sübvansiyonların yoğunlaştığını görmekteyiz. Özellikle endüstriyel ürünlerin sübvansiyon edildiğini gösteren Makinalar ve Mekanik Cihazlar, Plastik ve Mamulleri, Kağıt Karton ve Mamulleri ve Ağaç ürünleri gibi başlıklar da ülkelerin bu tarz endüstrileri sübvansiyon ettiğinin açık bir göstergesi olarak görülmektedir. Buradan hareketle ulusal ekonomilerin, bu sektörleri hem çeşitli şekillerde (finansal veya tezin önceki bölümlerinde açıklanan birçok araç vasıtası ile) sübvansiyon ettiğini hem de bu sektörlerden gelecek ve yerli sanayiye zarar verebileceği düşünülen sübvansiyonlu ürünlere karşı da telafi edici vergi uygulandığını söyleyebiliriz. Telafi Edici Vergi Uygulayan ve Uygulanan ülkeler ile Telafi Edici Vergi Uygulanan sektörlerle ilişkin olarak aşağıdaki tablo ve grafikler verilmiştir.

Tablo 2. Numaralara Göre Sınıflandırılmış Sektörler

Sektör No	Tanımlama
I	Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünler
II	Bitkisel Ürünler
III	Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar
IV	Gıda Sanayii Müstahzarları
V	Mineral Maddeler
VI	Kimya Sanayii ve Buna Bağlı Sanayii Ürünleri
VII	Plastikler ve Mamulleri
VIII	Deri ve Deri Ürünleri
IX	Ağaç ve Ağaç Ürünleri
X	Kağıt, Karton ve Mamulleri
XI	Dokumaya Elverişli Maddeler ve Bunlardan Mamul Eşya
XII	Ayakkabı, Şapka, Eldiven,
XIII	Seramik ve Cam Ürünleri ve Mamulleri
XIV	Değerli Maden ve Mücevherat ve Ürünleri
XV	Adi Metaller ve Adi Metallerden Eşya
XVI	Makinalar ve Mekanik Cihazlar; Elektrik Malzemeleri
XVII	Kara, Deniz ve Hava Taşıtları Ekipmanları
XVIII	Optikçilik, Fotoğrafçılık ve Sinemacılık Sektörü ürünleri, Medikal Cerrahi Ürünler, Saat ve Müzik Enstrümanları ve Parçaları
XIX	Cephane, Mühimmat ve Aksesuarları
XX	Çeşitli İmal Maddeleri
XXI	Sanat Ürünleri , Koleksiyonel Parçalar ve Antikalar

Kaynak: DTÖ Resmi Web Sitesi / Telafi Edici Tedbirlere İlişkin İstatistikler Bölümü, Çevrimiçi Erişim: http://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/scm_statindex_e.doc
Erişim Tarihi (04.12.2010)

* Orjinal Tablo'dan Türkçeye tercüme tarafımca yapılmıştır. Kaynak link orjinal tabloya aittir.

Tablo 3. Sektörlere Göre DTÖ Üyesi Ülkelere Uygulanan Telafi Edici Tedbirler (01/01/1995 - 30/06/2010 Dönemi)**(Adet)**

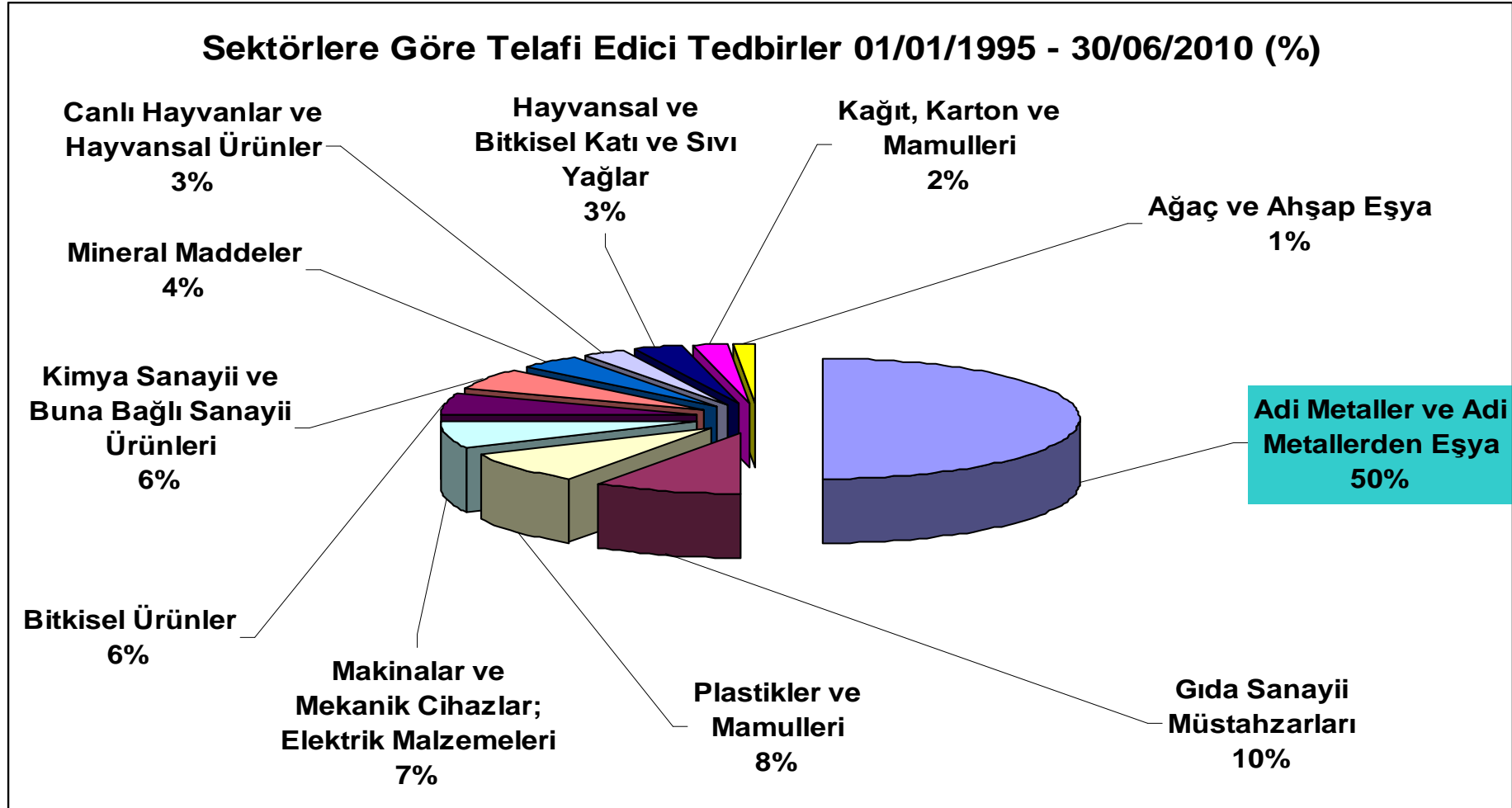
Kod ve Sektör İsmi	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Toplam
I Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünler			1			2	1										4
II Bitkisel Ürünler	5			1			1		1								8
III Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar				1					1	1	1						4
IV Gıda Sanayii Müstahzarları	2	5	2	1		1				1			1				13
V Mineral Maddeler							4								1		5
VI Kimya Sanayii ve Buna Bağlı Sanayii Ürünleri				1		1		2		1				1	2		8
VII Plastikler ve Mamulleri					1	4	1	1						2	1	1	11
IX Ağaç ve Ahşap Eşya								1			1						2
X Kağıt, Karton ve Mamulleri												2		1			3
XI Dokumaya Elverişli Maddeler ve Bunlardan Mamul Eşya						3	1	1		1				1			7
XV Adi Metaller ve Adi Metallerden Eşya	12			2	13	10	6	9	1	3	1		1	4	3	3	68
XVI Makinalar ve Mekanik Cihazlar; Elektrik Malzemeleri									3	1	1	1		2	2		10
Toplam	19	5	3	6	14	21	14	14	6	8	4	3	2	11	9	4	143

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü Resmi Web Sitesi / Telafi Edici Tedbirlere İlişkin İstatistikler Bölümü,
Çevrimiçi Erişim: http://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/cvd_meas_sector_e.xls Erişim Tarihi (04.12.2010)

* Orjinal Tablo'dan Türkçeye tercüme tarafımca yapılmıştır. Kaynak link orijinal tabloya aittir.

Şekil 2. Sektörlere Göre DTÖ Üyesi Ülkelere Uygulanan Telafi Edici Tedbirler (01/01/1995 - 30/06/2010 Dönemi)

(%)

Kaynak: Grafik Tablo 3'teki verilerden yararlanılarak tarafımca yapılmıştır.

Tablo 4: Telafi Edici Tedbirlerin Uygulandığı İhracatçı Ülkeler (01/01/1995 - 30/06/2010 Dönemi) (Adet)

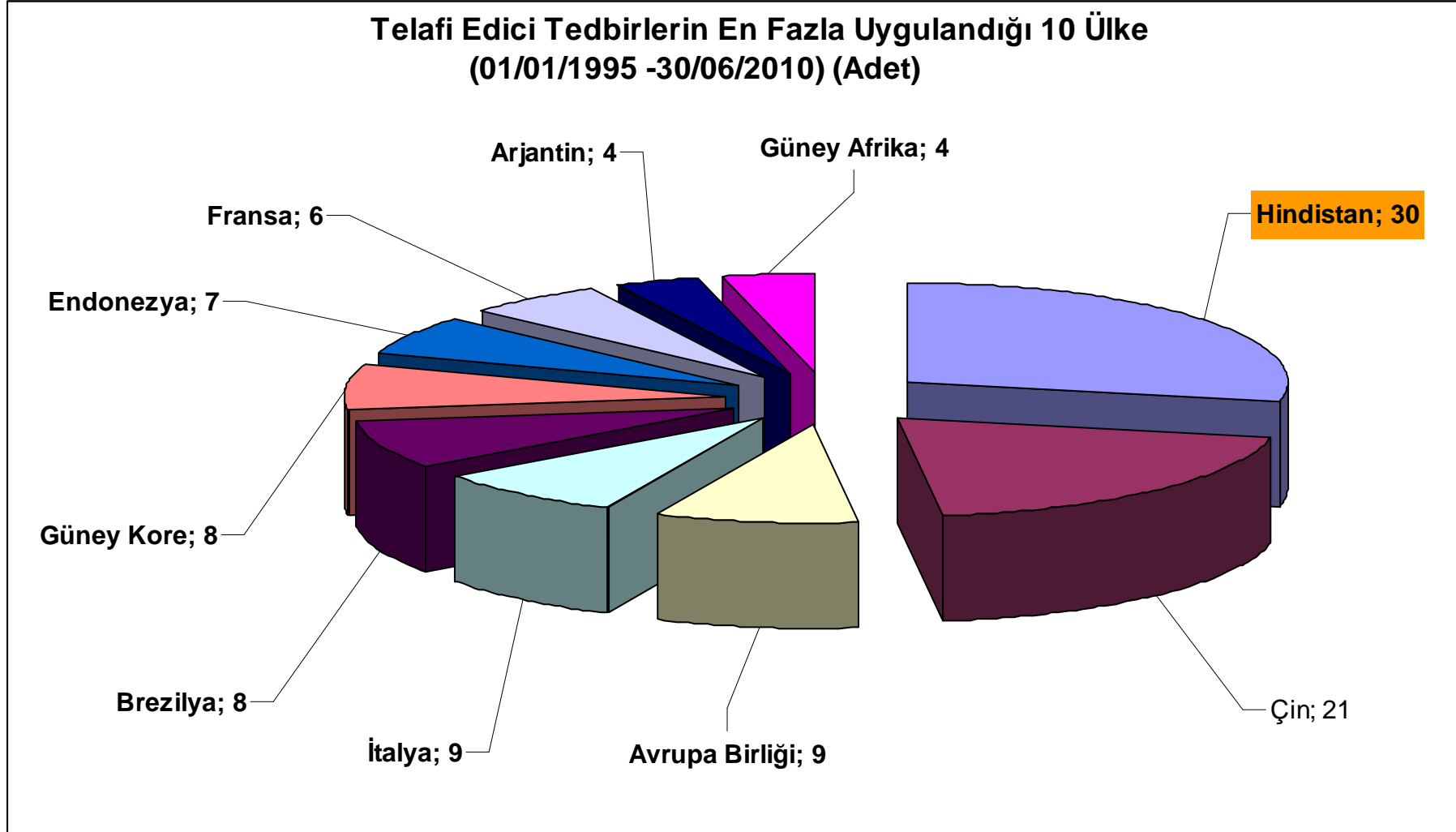
İhracatçı Ülkeler	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Toplam
Arjantin	1						3										4
Avustralya						1											1
Avusturya	1																1
Belçika					1												1
Brezilya	4					2		2									8
Kanada								2	1								3
Çin											2		1	10	6	2	21
Kolombiya										1							1
Fildişi Sah.	1																1
AB	1	2		2		1			1	1	1						9
Fransa					2	1	1	1					1				6
Almanya							1	1									2
Macaristan								1									1
Hindistan	1			2	4	4	3	5	1	6		1		1	2		30
Endonezya	1				1	2	1		1			1					7
İsrail	1																1
İtalya	2	2		1	3			1									9
GüneyKore					2	1		1	2		1	1					8
Malezya	1					2											3
Hollanda							1										1
Norveç			1														1
Pakistan							1										1
Filipinler	1					1											2
Gün.Afrika			2		1		1										4
İspanya				1													1
Sri Lanka	1																1
Tayvan						3											3
Tayland						2	1										3
Türkiye		1															1
Bir.Krallık							1										1
ABD						1									1	1	3
Venezuela	3																3
Vietnam																1	1
Toplam	19	5	3	6	14	21	14	14	6	8	4	3	2	11	9	4	143

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü Resmi Web Sitesi / Telafi Edici Tedbirlere İlişkin İstatistikler Çevrimiçi Erişim:
http://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/cvd_meas_exp_country_e.xls
 Erişim Tarihi (04.12.2010)

* Orjinal Tablo'dan Türkçeye tercüme tarafımca yapılmıştır. Kaynak link orijinal tabloya aittir.

Şekil 3: Telafi Edici Tedbirlerin En Fazla Uygulandığı 10 DTÖ Üyesi Ülke 01.01.1995 – 30.06.2010

(Adet)

Kaynak: Tablo 4'teki verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 5. Telafi Edici Tedbirleri Uygulayan Ülkeler (01/01/1995 - 30/06/2010 Dönemi) (Adet)

Tedbir Uygulayan Ülkeler	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Toplam
Arjantin		2		2													4
Avustralya						1							1				2
Brezilya	5									1				1			7
Kanada	1					5	1			1	2		1	3	1	1	16
Şili						2											2
Çin																1	1
Kosta Rika										1							1
Avrupa Birliği			1	2	3	10		2	3	2	1				1		25
Japonya												1					1
Meksika	7										1						8
Yeni Zelanda		1	2	1													4
Peru	1						1		1								3
Güney Afrika						1	2	2									5
Türkiye															1		1
Birleşik Devletler	5	2		1	11	2	10	10	2	2		2		7	6	2	62
Venezuela										1							1
Toplam	19	5	3	6	14	21	14	14	6	8	4	3	2	11	9	4	143

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü Resmi Web Sitesi / Telafi Edici Tedbirlere İlişkin İstatistikler Çevrimiçi Erişim:

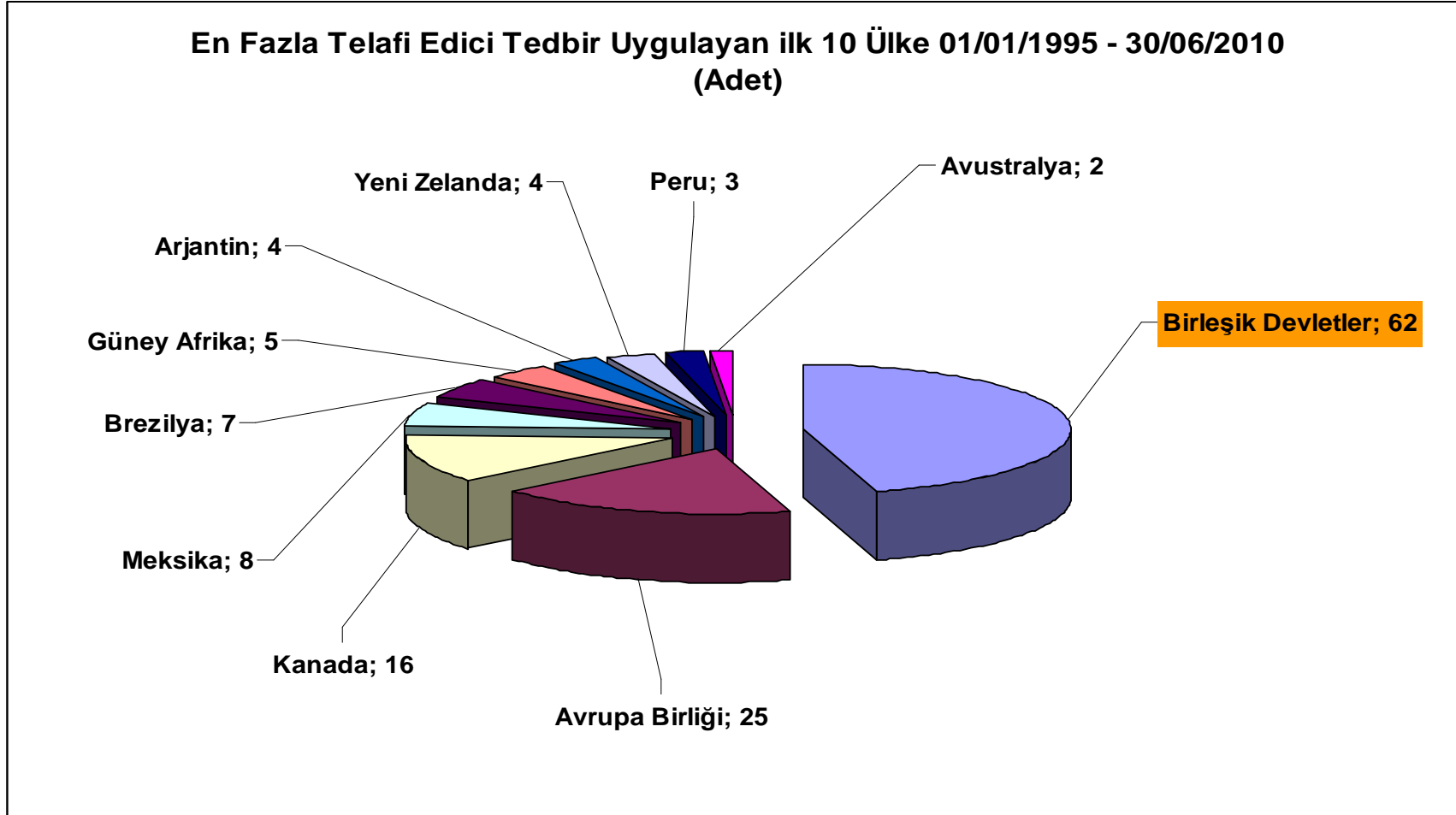
http://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/cvd_meas_rep_member_e.xls

Erişim

Tarihi: (06.12.2010)

* Orjinal Tablo'dan Türkçeye tercüme tarafımda yapılmıştır. Kaynak link orijinal tabloya aittir.

Şekil 4: Telafi Edici Tedbirleri En Fazla Uygulayan 10 DTÖ Üyesi Ülke 01.01.1995 – 30.06.2010 (Adet)

Kaynak: Tablo 5. verilerinden yararlanarak yapılmıştır.

Tablo 6. Telafi Edici Tedbirleri Hangi Ülke Tarafından Hangi Ülkeye Uygulandığını Gösterir Liste (01/01/1995 - 30/06/2010 dönemi) (Adet)

İhracatçı Ülkeler	Arjantin	Avustralya	Brezilya	Kanada	Şili	Çin	Kosta Rika	AB	Japonya	Meksika	Y. Zeland	Peru	Gün. Afrika	Türkiye	ABD	Venezuela	Toplam
Arjantin												2			2		4
Avustralya								1									1
Avusturya															1		1
Belçika															1		1
Brezilya				1						4					3		8
Kanada															3		3
Çin				8											13		21
Kolombiya							1										1
Fildişi Sah.			1														1
AB	3			1	1					1	1	1				1	9
Fransa		2													4		6
Almanya															2		2
Macaristan															1		1
Hindistan			2	4				11					4	1	8		30
Endonezya			1	1				2							3		7
İsrail															1		1
İtalya											1				8		9
GüneyKore								2	1						5		8
Malezya			1					2									3
Hollanda															1		1
Norveç								1									1
Pakistan													1				1
Filipinler			1					1									2
Gün.Afrika											2				2		4
İspanya	1																1
Sri Lanka			1														1
Tayvan								3									3
Tayland				1				1							1		3
Türkiye															1		1
Bir.Krallık															1		1
ABD					1	1		1									3
Venezuela										3							3
Vietnam															1		1
Toplam	4	2	7	16	2	1	1	25	1	8	4	3	5	1	62	1	143

Kaynak: DTÖ Resmi Web Sitesi / Telafi Edici Tedbirlere İlişkin İstatistikler
Çevrimiçi Erişim: http://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/cvd_meas_rep_exp_e.xls
Erişim Tarihi (07.12.2010)

* Orjinal Tablo'dan Türkçeye tercüme tarafımda yapılmıştır. Kaynak link orijinal tabloya aittir.

Tablo 7. İhracatçı Ükelere Uygulanan Telafi Edici Tedbirlerin Sektörlere Göre Dağılımı (01/01/1995 - 30/06/2010 Dönemi) (Adet)

İhracatçı Ülke	I	II	III	IV	V	VI	VII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	Toplam
Arjantin	1	1		1										1		4
Avustralya										1						1
Avusturya														1		1
Belçika														1		1
Brezilya														8		8
Kanada		1						1						1		3
Çin						2	1	1	1	1				11	4	21
Kolombiya			1													1
Fildişi Sahilleri		1														1
Avrupa Birliği	1	1	2	5												9
Fransa				2	1									3		6
Almanya					1									1		2
Macaristan						1										1
Hindistan						5	6		1	2				14	2	30
Endonezya		1							1	1				4		7
İsrail														1		1
İtalya				2										7		9
Güney Kore														4	4	8
Malezya		1					1							1		3
Hollanda					1											1
Norveç	1															1
Pakistan										1						1
Filipinler		1												1		2
Güney Afrika				2										2		4
İspanya			1													1
Sri Lanka		1														1
Taipei Çin (Tayvan)							1			1				1		3
Tayland							1							2		3
Türkiye				1												1
Birleşik Krallık					1											1
Birleşik Devletler	1				1									1		3
Venezuela														3		3
Vietnam							1									1
Toplam	4	8	4	13	5	8	11	2	3	7				68	10	143

Kaynak: DTÖ Resmi Web Sitesi / Telafi Edici Tedbirlere İlişkin İstatistikler Çevrimiçi Erişim:

http://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/cvd_sect_distrib_meas_exp_country_e.xls

Erişim Tarihi (07.12.2010)

* Orjinal Tablo'dan Türkçeye tercüme tarafımca yapılmıştır. Kaynak link orijinal tabloya aittir.

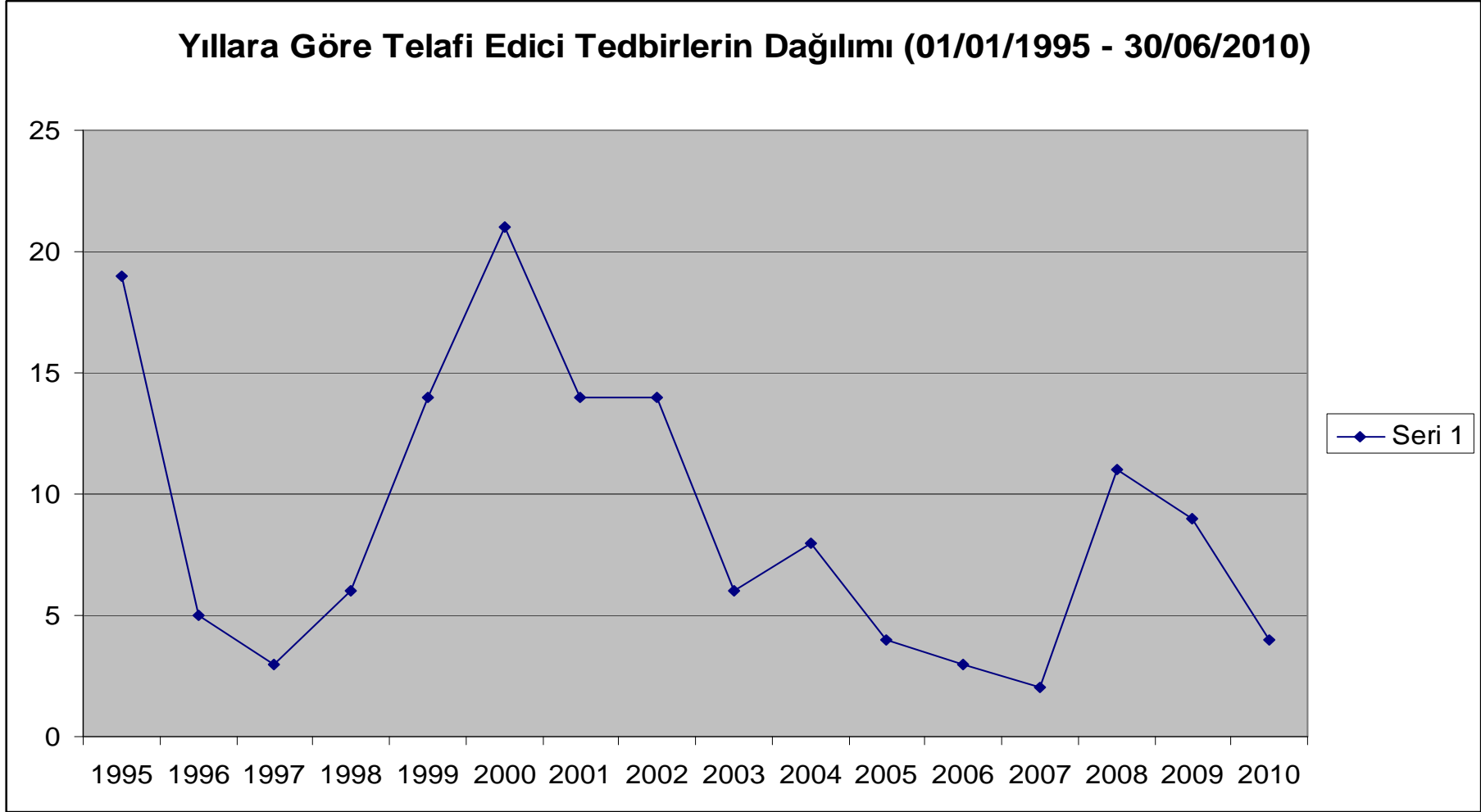
Tablo 8. Tedbiri Uygulayan Ülkelere Göre Telafi Edici Tedbirlerin Sektörel Dağılımı(01/01/1995 - 30/06/2010 Dönemi) (Adet)

Tedbir Uygulayan Ülkeler	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX	XXI	..	Toplam
Arjantin		1	1	2																			4
Avustralya				2																			2
Brezilya		5					1								1								7
Kanada				1					1						13	1							16
Şili	2																						2
Çin															1								1
Kosta Rika			1																				1
Avrupa Birliği	1				1	2	5				5				7	4							25
Japonya																1							1
Meksika			1												7								8
Yeni Zelanda				4																			4
Peru		1	1	1																			3
Güney Afrika						1	1				1				2								5
Türkiye							1																1
Birleşik Devletler	1	1		2	4	5	3		1	3	1				37	4							62
Venezuela				1																			1
Toplam	4	8	4	13	5	8	11		2	3	7				68	10							143

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü Resmi Web Sitesi / Telafi Edici Tedbirlere İlişkin İstatistikler

Çevrimiçi Erişim: http://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/cvd_sect_distrib_meas_rep_member_e.xls Erişim Tarihi: (09.12.2010)

Şekil 5. Yıllara Göre Uygulanan Telafi Edici Tedbirlerin Dağılımı (01/01/1995 - 30/06/2010 Dönemi)

Kaynak: WTO Resmi Web Sitesi

4.7. Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemlere İlişkin Türkiye'deki Mevzuat

GATT 1947'ye taraf olan Türkiye, *Uruguay Turu* ticaret müzakerelerinin sonunda kaleme alınmış olan Nihâî Senet'i imzalamakla, başta DTÖ Kuruluş Anlaşması olmak üzere, çok taraflı DTÖ anlaşmalarının tümünün tarafı durumuna girmiştir.

Dolayısıyla, usulüne göre onaylanarak yürürlüğe giren uluslar arası anlaşmaların kanun hükmünde olduğu kuralını içeren Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90. maddesi gereğince, DTÖ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması ile GATT 1994, Türk hukuku açısından kanun hükmündedir. Türk hukukunun sübvansiyonlar ve telafi edici tedbir soruşturmaları konusundaki ikinci kaynağını iç hukuktaki düzenlemeler oluşturmaktadır.⁸⁰

4.7.1. 2008/6 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ

30 Ocak 2008 tarih ve 26772 sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe giren Tebliğin Amacı: İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuat hükümleri çerçevesinde yürütülen sübvansiyon soruşturmalarında sübvansiyon miktarının tespit edilmesi için kullanılacak yöntemlerin belirlenmesinde izlenecek esasları duyurmak olarak belirtilmiştir. Tebliğde yer alan Hesaplama yöntemlerinin tespiti başlıklı 3.1. maddede; Yürütülen sübvansiyon soruşturmaları kapsamında sübvansiyon miktarının hesaplanmasında kullanılacak yöntemlere ilişkin esaslar Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından düzenlenecek Uygulama Usul ve Esasları ile belirlenir denmektedir. 3.2. nolu maddede ise Söz konusu Uygulama Usul ve Esaslarında, soruşturma konusu ülke devletinin özsermaye, kredi, hibe ve kredi garantisi temin etmesi, mal veya hizmet tedarik etmesi veya mal satın alması şeklinde verdiği sübvansiyonlar ile yürütülen soruşturma kapsamında önlem alınabilir nitelikte bir sübvansiyon teşkil ettiği belirlenen diğer uygulamalara ilişkin olarak sübvansiyon miktarının hesaplanması aşamasında izlenebilecek yöntemlere yer verilir denmektedir.⁸¹

⁸⁰ TOBB Yayınları, “**Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbir Soruşturması**” Dr. Müslüm YILMAZ, Yayın No: 2005/26 s. 277

⁸¹ İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Tebliğ (2008/6)

4.7.2. Uygulama Usul ve Esasları

2008/6 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi hakkında Tebliğe İlişkin Uygulama Usul ve Esasları genel çerçevesiyle incelendiğinde Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasına tam bir uyum göstermektedir.

Uygulama Usul ve esaslarında da Türkiye'nin Dünya Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üye bir devlet olarak, DTÖ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması'na (Anlaşma) taraf olduğu ve telafi edici önlem soruşturmaları çerçevesinde bu Anlaşma hükümleri ile bağlı olduğu bir kez daha vurgulanmaktadır. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuat (İHRÖHM)'e göre STÖ Anlaşması çerçevesinde sübvansiyona konu olan ithalatın Türkiye'de bir üretim dalında maddi zarara yol açması veya maddi zarar tehdidi oluşturması veya bir üretim dalının kurulmasını fiziki olarak geciktirmesi halleri önlem alınmasını gerektiren haller olarak sayılmaktadır.

İHRÖHM'e göre şikayet konusu ithalata ilişkin soruşturma sırasında, sübvansiyonlu ithalatın varlığı ve bu ithalatın zarara neden olduğu belirlendiğinde bu zararın önlenmesi amacıyla sübvansiyon miktarı kadar veya zararı ortadan kaldıracak daha az bir oran veya miktarda telafi edici vergi yürürlüğe konulabilir. Bu bağlamda, sübvansiyon miktarının kesin bir şekilde tespit edilmesi önem taşımaktadır. Sübvansiyon miktarının hesaplanması konusunda uygulama usul ve esasları aşağıda maddeler halinde sunulmaktadır.⁸²

4.7.2.1. Alıcıya Sağlanan Fayda Miktarının Tespiti

Uygulama usul ve esaslarında Sübvansiyonun; Menşe veya ihracatçı ülkenin fayda sağlayan doğrudan veya dolaylı mali katkısı ile herhangi bir gelir veya fiyat desteğini ifade ettiği belirtilmektedir.

⁸² 2008/6 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ ile İlgili Uygulama Usul ve Esasları 1 2 ve 3. Maddeler

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmeliğin 13. maddesine göre; Önlem alınabilir sübvansiyon miktarı alıcıya soruşturma döneminde sağlandığı tespit edilen fayda esasında hesaplanır. Bununla beraber, bu hesaplamada sadece, alıcıya verilen mali katkının alıcıya verildiği tarihteki cari değeri göz önüne alınmaz. Verilen mali katkının soruşturma döneminde geçerli olan karşılığının olağan ticari faiz haddi de göz önüne alınarak hesaplanması gerekir. Yani buradan anlaşılacağı üzere yapılan mali katkının sadece yapıldığı tarihteki değil tüm soruşturma döneminde sağlamış olduğu fayda baz alınır. Sübvansiyon uygulamasının temel amacı firmanın maliyetlerini düşürmek olduğundan telafi edici vergi miktarının hesaplanmasında bu durum göz önüne alınmalıdır. Bu amaçla, hesaplama sonucunda, soruşturma döneminde üretilen veya satılan birim başına düşen sübvansiyon miktarı tespit edilmeye çalışılır. Nitekim İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Yönetmeliği'nin 15'inci maddesine göre önlem alınabilir sübvansiyon miktarı da Türkiye'ye ihraç edilen sübvansiyonlu malın birim miktarı başına hesaplanır.

Birim başına düşen sübvansiyon miktarının ortalama birim CIF ihraç fiyatına oranlanması ile ad valorem sübvansiyon oranı hesaplanabilir.⁸³

4.7.2.2. Uygulama Usul ve Esaslarına Göre Belirli Sübvansiyon Tiplerinin Hesaplanması

2008/6 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Tebliğin Uygulama Usul ve Esaslarında Sübvansiyon tiplerinin belirlenmesi ve buna göre vergilerin hesaplanması adına geniş bir açıklama mevcuttur. Uygulama Usul ve Hesaplarında sübvansiyon tipleri

- a) Hibeler
- b) Krediler
- c) Kredi Garantileri
- d) Mal ve Hizmetlerin Kamu Tarafından Tedarik Edilmesi
- e) Kamunun Mal Alımları

⁸³ 2008/6 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ ile İlgili Uygulama Usul ve Esasları 4 ve 5. Maddeler

- f) Devletin Öz Sermaye Temini
- g) Devletin Verdiği Borcu Affetmesi

olarak belirtilmektedir.⁸⁴

4.7.2.2.1. Hibeler

Alıcıya sağlanan mali katkının alıcı tarafından geri ödenmemesi durumunda hibe söz konusudur. Uygulama Usul ve esaslarında; Her tür toplu gelir transferi veya mali yükümlülükten feragat (gelir vergisi muafiyeti, vergi iadeleri, mal ve hizmetin tercihli kullanımı ile tasarruf edilen para, devlete yapılan mal satışlarında olağan bedelden fazla yapılan tahsilat gibi uygulamalar) hibe olarak kabul edildiği belirtilmektedir.

Hibeler söz konusu olduğunda yapılacak Sübvansiyon Miktarının tespitinde; Alınan hibenin tamamen Soruşturma Döneminde harcanmış olması halinde söz konusu hibe miktarına Soruşturma Döneminde tahakkuk edecek faiz miktarı da eklenerek alıcıya sağlanan fayda hesaplanır. Hibenin soruşturma dönemini de kapsayan daha uzun bir dönem içerisinde kullanılması durumunda ise alıcıya sağlanan faydanın hesaplanması için uygun yıllık ticari faiz miktarı hibenin soruşturma dönemine düşen miktarı için hesaplanır ve anaparaya eklenir.

Uygulama Usul ve Esaslarında Hibe Olarak Kabul Edilecek Uygulama Örnekleri de verilmektedir. Buna göre;

Sübvansiyon miktarının tam olarak hesaplanabilmesi için aşağıda verilen her bir örnekte yer alan mali katkı miktarı 6 ncı maddede açıklandığı şekilde (mali katkının soruşturma döneminde devamı) faiz tahakkuk ettirilerek hesaplanmalıdır. Sübvansiyon miktarının doğru olarak tespit edilmesinde önemli olan bir diğer husus da alınan mali katkının soruşturma döneminde tamamen kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesidir.

⁸⁴ 2008/6 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ ile İlgili Uygulama Usul ve Esasları 7. madde

Doğrudan kaynak transferi: Doğrudan kaynak transferi durumlarında sübvansiyon miktarı alıcıya sağlanan kaynak kadar hesaplanmaktadır. (işletme zararlarının silinmesi bu kategoride incelenmektedir).

Vergi muafiyeti: Vergi Muafiyeti durumlarında sübvansiyon miktarı alıcının soruşturma döneminde normalde ödemesi gereken ancak muafiyet kapsamında ödemediği vergi miktarı kadardır.

Vergi indirimleri: Vergi İndirimi sağlanan sübvansiyonlarda, sübvansiyon miktarı SD'de normal şartlar altında geçerli olan vergi oranı üzerinden ödenmesi gereken vergi ile indirimli orandan ödenen vergi arasındaki farktır ve kaba bir hesap sonucu şu formülle hesaplanabilir:

$$\text{Sübvansiyon Miktarı} = A(v - v_i)$$

$$A = \text{Vergi matrahı}$$

$$v = \text{Normalde geçerli olan indirimsiz vergi oranı}$$

$$v_i = \text{İndirimli vergi oranı}$$

Vergi muafiyetleri ve indirimlerinde geçerli olan hesaplama yöntemleri sübvansiyon olarak değerlendirilen her tür muafiyet ve indirimde (ithalat vergisi muafiyeti/indirimi, sosyal güvenlik katkıları gibi) kullanılabilir.

Hızlandırılmış amortisman: Hükümet tarafından varlıkların hızlandırılmış amortismanına tabi tutulmasına izin verilmesi vergi indirimi gibi değerlendirilmelidir. Burada sübvansiyon miktarı normal amortisman cetveline göre ödenmesi gereken vergi ile hızlandırılmış amortisman cetveline göre ödenmiş olan vergi arasındaki farktır. Hızlandırılmış amortisman yöntemi firmaya vergiden tasarruf etme olanağı sağladığı sürece firma için fayda doğuyor demektir. Hesaplama kabaca şu formül kullanılabilir:

$$\text{Sübvansiyon miktarı} = v(A - A_i)$$

$$v = \text{Vergi oranı}$$

$$A = \text{Normal amortisman yöntemiyle oluşacak olan vergi matrahı}$$

$$A_i = \text{Hızlandırılmış amortisman yönteminde oluşan vergi matrahı}$$

Faiz Haddi Sübvansiyonları: Faiz Haddi Sübvansiyonlarında, sübvansiyon miktarı firmanın sağladığı faiz tasarrufu kadar hesaplanmaktadır.

4.7.2.2. Krediler

Devlet tarafından sağlanan krediler için sübvansiyon miktarı devlet kaynaklı kredi için ödenen faiz ile karşılaştırılabilir bir ticari kredi için Soruşturma döneminde ödenecek faiz arasındaki farktır.

Karşılaştırılabilir ticari kredi benzer miktarda ve benzer vade koşullarında alıcı tarafından şikâyet konusu ülkedeki özel finans kuruluşlarından temin edilebilecek olan krediyi ifade eder.

Bu bağlamda, ticari faiz haddi belirlenirken, tercihen alıcı firmanın özel finans kuruluşlarından temin ettiği karşılaştırılabilir krediler için geçerli olan faiz oranı referans kabul edilir. Bunun mümkün olmadığı durumlarda, ekonominin aynı sektöründe benzer finansal koşullar altında faaliyet gösteren firmalar için geçerli olan faiz haddi dikkate alınır. Eğer bu yönde bir veriye de ulaşılamazsa soruşturmaya konu ülkedeki herhangi bir sektörde benzer finansal koşullar altında faaliyet gösteren firmaların özel finans kuruluşlarından temin ettikleri karşılaştırılabilir ticari krediler için geçerli olan faiz haddi hesaplamada esas alınır. Sayılan bu yöntemlerin uygulanabilmesi için gerekli olan bilgi ve belgelere ulaşılamaması halinde, konuya ilişkin hesaplama ve belirlemeler, olumlu ya da olumsuz, mevcut verilere göre yapılabilir.

Soruşturmaya konu ülkenin yurt içi piyasasında karşılaştırılabilir nitelikte ticari kredi uygulamaları bulunmıyorsa bir ticari kredi için geçerli olan faiz haddi ülkenin temel ekonomik göstergeleri (enflasyon gibi) ve soruşturmaya konu firmanın durumu dikkate alınarak hesaplanabilir.⁸⁵

⁸⁵ 2008/6 Sayılı **İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ ile İlgili Uygulama Usul ve Esasları** 7. Madde B Fıkrası

4.7.2.2.3. Kredi Garantisi

Uygulama Usul ve Esasları Kredi Garantilerinin, borçlunun borcunu ödeyememe riskini ortadan kaldırdığı ve firmanın daha ucuz kaynak temin edebilmesine olanak tanıdığı gerekçesiyle sübvansiyon olduğunu belirtmektedir. Bununla beraber devletin kredi garantisi vermesi sonucunda firmanın daha düşük bir faiz haddi üzerinden borçlanması her zaman sübvansiyonun var olduğu anlamına gelmediği de yine belirtilen nüanslar arasındadır. Edinilen Kredi Garantisinin piyasa koşullarına uygun olarak alınması halinde firmanın kredi garantisi almak için katlandığı maliyetin, elde ettiği faiz avantajını telafi ettiği varsayılmaktadır. Buna göre soruşturmaya konu garanti programından yararlanmak için firmanın uygun ücreti ödemiş olması halinde, söz konusu firma bu kredi garantisi ile aldığı borcu geri ödeyemese dahi devletin verdiği bir mali katkının dolayısıyla sübvansiyonun söz konusu olmadığı kabul edilir.⁸⁶

4.7.2.2.4. Mal ve Hizmetlerin Kamu Tarafından Tedarik Edilmesi

Sübvansiyon miktarı kamudan tedarik edilen mal ve hizmetler için firma tarafından ödenen bedel ile bahse konu mal ve hizmetlerin geçerli piyasa koşullarında tedarik edilmesi halinde geçerli olacak olan makul piyasa fiyatı arasındaki farktır. Elbette firma için bir faydanın doğabilmesi için devlet tarafından sunulan mal ve hizmetlerin bedelinin piyasa fiyatlarından düşük olması gerekmektedir. Makul piyasa fiyatının tespiti menşe veya ihracatçı ülkenin yurtiçi piyasasındaki koşullar göz önüne alınarak yapılır. Sübvansiyon miktarının hesaplanması aşamasında ise söz konusu mal veya hizmetlerin benzer ürünün soruşturma dönemindeki üretim veya satışı aşamasında doğrudan kullanılmış olması gerekmektedir. Sübvansiyon miktarının tespit edilmesi için öncelikle aynı mal veya hizmetin hem kamudan hem de özel sektörden temin edilip edilmediği tespit edilir. Eğer böyle bir durum söz konusu ise, kamu tarafından talep edilen mal veya hizmet bedelinin özel sektörden yapılan karşılaştırılabilir bir mal veya hizmet alımı için ödenen en düşük bedelden az olması halinde alıcı için bir fayda doğduğu kabul edilir. Bu durumda sübvansiyon miktarı bu iki bedel arasındaki farktır.

⁸⁶ 2008/6 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ ile İlgili Uygulama Usul ve Esasları 7. Madde D Fıkrası

4.7.2.2.5. Kamunun Mal Alımları

Kamunun mal alımları konusunda ilk olarak özel işletmelerinde soruşturmaya konu firmadan mal tedarik edip etmediğine bakılmaktadır. Eğer bir tedarik söz konusu ise sübvansiyon miktarı kamunun yaptığı satın alma işleminde geçerli olan fiyatın, özel işletmeler tarafından yapılan karşılaştırılabilir satın alma işlemleri içerisindeki en yüksek fiyatın üzerinde kalan kısmı kadardır.

Eğer soruşturmaya konu firma özel işletmelere karşılaştırılabilir düzeyde mal satışı yapmamışsa, özel işletmelerin aynı sektörde faaliyet gösteren karşılaştırılabilir firmalardan yaptıkları satın alımlarda geçerli olan fiyat düzeyi hesaplamada esas kabul edilir. Böyle bir verinin de mevcut olmadığı hallerde özel işletmelerin ekonominin genelinde faaliyet gösteren karşılaştırılabilir firmalardan yaptıkları satın alımlarda geçerli olan fiyat düzeyi hesaplamada dikkate alınır. Sayılan bu yöntemlerin uygulanabilmesi için gerekli olan bilgi ve belgelere ulaşılamaması halinde, konuya ilişkin hesaplama ve belirlemeler, olumlu ya da olumsuz, mevcut verilere göre yapılabilir.

Kamunun, soruşturmaya konu maddenin bahse konu ülkenin yurt içi piyasasındaki tek alıcısı olması halinde sübvansiyon miktarı, kamu tarafından ödenen fiyatın, söz konusu madde için geçerli olan uygun fiyat düzeyini aşan kısmıdır. Uygun fiyat düzeyi, SD'de bahse konu ürünü satan firmanın ortalama maliyetlerini ve makul kar marjını içeren fiyat düzeyini ifade etmektedir.⁸⁷

⁸⁷ 2008/6 Sayılı **İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ ile İlgili Uygulama Usul ve Esasları** 7. Madde E Fıkrası

4.7.2.2.6. Devletin Öz Sermaye Temin etmesi

Devletin, soruşturmaya konu olan firmanın hisselerini, hisselerin piyasa fiyatlarının üzerinde bir bedelle satın alması halinde sübvansiyon miktarı söz konusu işlemde geçerli olan fiyat ile piyasa fiyatı arasındaki fark kadardır.

Sübvansiyonun varlığı, sermaye temini aşamasında tarafların elindeki bilgi veri alınarak değerlendirilir. Diğer bir ifadeyle, yatırımın yapıldığı anda makul bir getiri beklentisine dayanılarak hareket edilmişse ve bu durum ispat edilebilirse, yatırımın sonucunda beklenen getiri elde edilmemiş olsa dahi sübvansiyonun varlığından söz edilemez. Bununla beraber, yatırımın yapıldığı anda makul bir getiri beklentisi söz konusu olmamasına rağmen beklenenin üzerinde bir getiri elde edilmişse sübvansiyonun varlığından söz edilebilir.

Yapılan incelemeler sonucunda, hisseler için bir piyasa fiyatının bulunmadığı, sübvansiyon ve fayda gibi unsurların söz konusu olduğu ve devletin olağan bir yatırımcı tavrı sergilemediği tespit edilirse yapılan sermaye katkısının tamamen veya kısmen hibe olarak değerlendirilmesi mümkündür. Temin edilen sermayenin ne kadarının hibe olarak kabul edileceği konusu devletin özel yatırımcı standartlarına ne kadar yakın hareket etmiş olduğuna bağlı olarak değerlendirilir.⁸⁸

4.7.2.2.7. Devletin Verdiği Borcu Affetmesi

Devletin kendisine olan borcu affetmesi veya devlet kontrolündeki bir bankanın bahse konu firmanın geri ödeme yükümlülüğünü kaldırması halinde hibe söz konusu olacaktır. Sübvansiyon miktarı tespit edilirken ödenmemiş borç ve tahakkuk eden faiz göz önüne alınır ve hesaplamalar hibeye ilişkin yöntemler kullanılarak gerçekleştirilir.⁸⁹

⁸⁸ 2008/6 Sayılı **İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ ile İlgili Uygulama Usul ve Esasları** 7. Madde F Fıkrası

⁸⁹ 2008/6 Sayılı **İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ ile İlgili Uygulama Usul ve Esasları** 7. Madde G Fıkrası

4.8. Telafi Edici Tedbir Uygulamalarına Bir Örnek: Türkiye'nin Hindistan'a Uygulamış Olduğu Telafi Edici Tedbir

4.8.1. Başvuru ve Temsil Niteliği

Türkiye'deki Yerli Üreticiler, Hindistan menşeli "polietilen tereftalat (PET) filmler" in sübvansiyonlu fiyatlarla ithal edildiği ve bu durumun yerli sanayiye zarar verdiğini ileri sürerek, söz konusu maddenin anılan ülke menşeli ithalatına yönelik sübvansiyon soruşturması açılması talebinde bulunmuştur. Başvuru içeriğine bakıldığında Yerli Sanayi Dalını Temsil ettiği anlaşılmaktadır.

4.8.2. Başvuru Konusu Eşya/ Ürün İle İlgili Bilgiler

Başvuruya konu olan madde 3920.62.19.00.00, 3920.69.00.00.00 ve 3921.90.19.00.00 gümrük tarife istatistik pozisyonları (GTİP) altında ithalatı gerçekleştirilen polietilen tereftalat filmlerdir (PET film). PET film, polietilen çip olarak adlandırılan polietilen tereftalat maddesinden elde edilen bir filmdir. PET film ince ve kalın olarak iki kategoride değerlendirilmektedir. Geniş bir kullanım alanına sahip PET filmler özellikle ambalaj, tekstil sanayi, görüntüleme teknolojileri, elektrikli aletler ile manyetik medya üretimi gibi alanlarda kullanılmaktadır.

4.8.3. Sübvansiyon İddiası

Yerli Sanayi Dalının yaptığı başvuru ile Hindistan'da yerleşik üretici/ihracatçıların Hindistan merkezi ve yerel idareleri tarafından verilen çok sayıda sübvansiyondan yararlandığı iddia edilmiştir. Şikayete konu olan sübvansiyon programları olarak da aşağıdaki programlar ileri sürülmüştür.

- ön lisans programı ve ithalat vergisi muafiyeti
- vergi hibesi
- ihracata yönelik birimler programı
- sermaye malları ithalatı teşvik programı
- ihracat kredisi

- sıfır faizli kredi uygulaması
- Maharashtra yerel yönetimince yürütülen teşvik paketi programı

Yapılan başvuruda, yukarıda sayılan programların, programlardan yararlanan üretici/ihracatçılar için fayda doğuran mali bir katkı teşkil etmesi nedeniyle sübvansiyon olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiş ve programların bir kısmının ihracat performansına dayalı olması ve bazılarının da bölgesel nitelik taşıması nedeniyle de özgül ve önlem alınabilir sübvansiyonlar olduğu öne sürülmüştür.

4.8.4. İddianın Araştırılması Zarar ve İlliyet Bağı

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yapılan incelemelerde; Hindistan menşeli ithalatın gelişimi incelenmiş ve ithalatın 2004-2005 yılları arasında ciddi oranda artış gösterdiği, izleyen dönemlerde ise yerli üretim dalının üretime başlaması ve pazardan pay almaya başlamasının da etkisiyle gerilediği görülmüştür. Hindistan menşeli ithalatın ortalama fiyatları incelendiğinde ise fiyatların 2004-2006 döneminde sürekli olarak düştüğü, 2007 (Ocak-Ekim) döneminde ise bir önceki yıla göre arttığı gözlemlenmiştir. Buradan hareketle yapılan incelemede; Yerli üretim dalının yurt içi satış fiyatlarının ortalama birim ticari maliyetin altında kaldığı; bu çerçevede, ağırlıklı ortalama maliyet artı kar yöntemiyle bulunan yerli üreticinin olması gereken birim fiyatlarıyla önlem konusu ürünün pazara giriş fiyatı karşılaştırıldığında Hindistan menşeli ithalatın yerli üretim dalının fiyatlarını önemli ölçüde baskı altında tuttuğu tespit edilmiştir.

Bununla beraber, yerli üretim dalının pazar payındaki artışa ve maliyetlerindeki iyileşmeye rağmen, kapasite kullanım oranının hayli düşük bir seviyede olduğu, sübvansiyonlu ithalatın fiyatlarının da etkisiyle yurt içi fiyatlarında esnek olamadığı ve bu nedenle üretime başladığı dönemden itibaren sürekli zarar ettiği tespit edilmiştir. Nitekim yerli üretim dalının karlılık ve ürün nakit akışı gibi ekonomik göstergeleri de bu tespitleri doğrulamaktadır.

İlgili Kurum (Bu Davada DTM) bu belirlemeler ışığında, başvuru aşamasında sunulan delillerden, şikayet konusu ülke menşeli sübvansiyonlu olduğu iddia edilen ithalatın yerli üretim dalının ekonomik göstergelerinde olumsuzluklara yol açtığı hususunda karar vermiştir ve Soruşturma Açılması yönünde karar alınmıştır.⁹⁰

4.8.5. Soru Formları ve Bilgilerin Toplanması Aşaması

Soruşturma açılmasını müteakip, söz konusu ürünün tespit edilen ithalatçılara, Hindistan'da yerleşik bilinen üretici/ihracatçılara ve ayrıca anılan ülkede yerleşik diğer üretici/ihracatçılar ile Hindistan yetkili makamlarına iletilebilmesini sağlamak amacıyla Hindistan'ın Ankara Büyükelçiliğine soru formları gönderilmiştir.

Taraflara soru formunu yanıtlamaları için posta süresi dahil 37 gün süre tanınmış olup, tarafların süre uzatımı yönündeki makul talepleri karşılanmıştır. Ayrıca, 2007 yılında ithalat gerçekleştirdiği tespit edilen ithalatçı firmalara da soru formu gönderilmiş, bu firmaların 18'inden yanıt alınmıştır.

"Üretici-ihracatçı soru formuna" yanıt veren ve işbirliğinde bulunan üretici-ihracatçı firmalar, **Ester Industries Ltd. (Ester)**, **Uflex Limited (Uflex)**, **SRF Limited (SRF)** olmuştur.⁹¹

⁹⁰ **İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ (2008/8) (06.02.2008 t. 26779 s. R.G.)** 4, 5, 6. Maddeler

⁹¹ **İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ (2008/30) (t. 27.08.2008 s. 26980)** 3. Madde

4.8.6. Sübvansiyonlu İthalatın Hacmi, Pazar Payı ve Fiyatının Belirlenmesi

Hindistan menşeli ithalatın gelişimi soruşturma makamlarınca incelenmiş ve 2004 yılında 2.598 ton olan ithalatın 2005 yılında ciddi şekilde artarak 4.662 tona yükseldiği, 2006 yılında bir önceki yıla göre düşerek 2.666 tona gerilediği, 2007 yılında ise 2.604 ton olarak gerçekleştiği görülmüştür. Hindistan menşeli ithalatın bahse konu maddenin genel ithalatı içerisindeki payı incelendiğinde ise 2004 yılında %25 olan payın 2005 yılında %34'e yükseldiği, 2006 yılında %26'ya gerilediği ve 2007 yılında ise %24 olarak gerçekleştiği saptanmıştır.

Maddenin yurtiçi tüketimi, yerli üreticilerin yurtiçi satışları ile genel ithalatın toplanması suretiyle hesaplanmıştır.

$$\text{Yurtiçi Tüketim} = \text{Yerli Üreticilerin Yurtiçi Satışları} + \text{Genel İthalat}$$

Bununla beraber yerli üretimin 2005 yılından itibaren başlaması nedeniyle 2004 ve 2005 yıllarında tüketime konu maddenin büyük oranda ithalat yoluyla tedarik edildiği anlaşılmıştır.

Yurt içi tüketim endeksine bakıldığında 2004 yılında 100 olan endeksin 2005 yılında 135'e, 2006 yılında 155'e, 2007 yılında ise 185'e yükseldiği görülmektedir. Yurt içi tüketimin 2004-2007 arasındaki dönemde yıllık ortalama %23 oranında arttığı anlaşılmaktadır. Hindistan menşeli soruşturma konusu ürünün tüketim içindeki payı 2004 yılında 100 olarak kabul edildiğinde, bu rakamın 2005 yılında 133'e yükseldiği, 2006 yılında 66'ya, 2007 yılında ise 54'e gerilediği görülmektedir.

Soruşturmaya konu Hindistan menşeli PET filmlerin 2004 yılında 2,20 ABD Doları/Kg olan ağırlıklı ortalama birim fiyatı, 2005 yılında 2,15 ABD Doları/Kg'ye, 2006 yılında ise 2,04 ABD Doları/Kg seviyesine inmiş, 2007 yılında ise 2,26 ABD Doları/Kg olarak gerçekleşmiştir.⁹²

⁹² İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ (2008/30) (t. 27.08.2008 s. 26980) 3. Madde 14, 15, 16, 17, 18, 19

Sübvansiyonlu İthalat ile Zarar Arasındaki Nedenselliğe İlişkin Belirlenen Oranlar

Soruşturmaya konu ithalatın 2005 yılında %34 olan genel ithalat içerisindeki payının 2006 yılında %26'ya, 2007 yılında ise %24'e gerilediği görülmüştür. Aynı dönemde birim fiyatlar ise dalgalı bir seyir izlemiş, SD'de 2004 yılına göre hafif bir artış göstermiştir. Bununla beraber, bu artışın sübvansiyonlu ithalat dolayısıyla yerli üretim dalının fiyatları üzerinde ortaya çıkan fiyat baskısını ortadan kaldıracak düzeyde olmadığı gözlemlenmektedir.

Yerli üretim dalı, üretim miktarındaki artışla beraber verimlilik ve birim ticari maliyet gibi unsurlarda da gelişme göstermiş olsa da fiyat baskısı nedeniyle fiyatlarını ticari maliyetlerinin altında belirlemek durumunda kalmıştır. Bu durum soruşturma konusu ürünlerdeki zararın devam etmesine neden olmuştur.

Üçüncü ülkeler menşeli ithalatın 2004-SD arasındaki dönemde büyük bir değişiklik göstermediği 2005 yılındaki düşüş haricinde ithalat içi payını da koruduğu görülmektedir. Buna karşılık bahse konu ithalatın birim fiyatları incelendiğinde Hindistan menşeli soruşturma konusu ürünün ortalama birim fiyatlarına göre çok yüksek düzeylerde seyrettiği gözlenmektedir. Bu tespitler ışığında, üçüncü ülkeler menşeli ithalatın yerli üretim dalının zarara ilişkin olumsuz göstergelerinde pay sahibi olmadığına karar verilmiştir⁹³

4.8.7. Soruşturma Sonucu ve Telafi Edici Tedbir Uygulanması

Yukarıdaki tespitler ışığında, İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu'nun Kararı ve Bakan onayı ile aşağıdaki tabloda da gösterildiği üzere, soruşturma kapsamında işbirliğine gelen firmalarla ilgili olarak kendileri için münferiden hesaplanmış bulunan oranlarda, işbirliğine gelmeyen firmalar için ise her bir programla ilgili olarak işbirliğine gelen firmalar için hesaplanan en yüksek oranların toplamı kadar teminat şeklinde geçici önlem yürürlüğe konulmuştur.

⁹³ **İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ (2008/30) (t. 27.08.2008 s. 26980) 3. Madde 22- 23.**

Tablo 9 : Türkiye'nin Hindistan'a Uyguladığı Telafi Edici Vergi Oranları

G.T.İ.P.	Madde İsmi	Menşe Ülkesi	Üretici/İhracatçı Firma	Teminat Oranı (CIF Bedelin Yüzdesi Olarak)
3920.62.19.00.00	Diğerleri	Hindistan	SRF Limited	6,14%
3920.69.00.00.00	Diğer Poliesterlerden olanlar		Uflex Limited	12,35%
3921.90.19.00.00	Diğerleri		Ester Industries Ltd.	9,93%
			Diğerleri	21,81%

Kaynak: İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ (2008/30) (t. 27.08.2008 s. 26980) (Çevrimiçi)

http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ITH/DampingSubvansiyonDb/mevzuat/haksiz/2008/2008_30.pdf (Erişim Tarihi: 23.12.2010)

Tablo 10. Türkiye'ye Karşı Açılan/Uygulanan Telafi Edici Vergi Soruşturmaları Önlemleri

TÜRKİYE'YE KARŞI AÇILAN/UYGULANAN TELAFİ EDİCİ VERGİ SORUŞTURMALARI ÖNLEMLERİ							
ÜLKE	ÜRÜN	GTİP	İLK AÇILIŐ TARİHİ	GEÇİCİ ÖNLEM	NİHAİ ÖNLEM	ÖNLEM	MEVCUT DURUM
ABD	ÇELİK TÜP VE BORULAR	7306.30, 7306.90	05.08.1985	-	07.05.1986	% 0 - % 2.90	ÖNLEM YÜRÜRLÜKTE
ABD	MAKARNA	1902.19	19.05.1995	-	24.07.1996	% 0 - % 15.82	ÖNLEM YÜRÜRLÜKTE

Kaynak: T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı "Ticaret Politikası Önlemleri" 9 Kasım 2010 Tarihli Sunum

5. SONUÇ

Dünya ticaretinin önündeki en önemli engel, ticareti kısıtlayan ve haksız rekabet ortamı yaratan çeşitli uygulamalardır. Bu uygulamaların arasında bulunan Sübvansiyonlara ilişkin olarak Dünya Ticaret Örgütü tarafından getirilen hükümler, , ihracatçı ülkeler tarafından sağlanan sübvansiyonlar karşısında yerel ekonomilerini korumak adına ithalatçı ülkelerin yapabileceği müdahaleleri ve getirebileceği önlemlere ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Sübvansiyon kavramı tanım olarak Ülkelerin yerli ihracatçı kurum ve kuruluşlara sağlamış olduğu dolaylı ya da doğrudan mali katkılar anlamına gelmektedir. Bu mali katkılar sonucu Fayda sağlayan ihracatçılar, ihracat yaptıkları ülkenin aynı ya da bağlantılı sanayi dalında faaliyet gösteren yerel işletmelere zarar verebilecek düzeyde avantajlar sağlayarak piyasayı domine edebilmektedirler. Sübvansiyonlar uluslar arası ticareti etkileyen bir unsurdur ve ticaretin serbestleşmesi adına yaşanan sıkıntılar mozaiğinde bir parçayı oluşturmaktadır. Sübvansiyon uygulamaları ile ilgili olarak günümüzde İthalatçı ülkelerin, ihracatçı ülkelerin uyguladığı sübvansiyonların yerli ekonomiyi etkileyen cari ve potansiyel fiyatı üzerindeki olumsuz etkilerini dengelemek amacıyla her geçen zaman yükselen bir artışla telafi edici gümrük vergilerine başvurduğu görülmektedir. Bu tarz uygulamaların ülkeler arasında tıpkı Anti-damping uygulamalarında olduğu gibi yüksek düzeylere ulaşmasından korkulmaktadır. Yaşanan bu sıkıntıların tarife ve kotaları arttırması yönünde sonuçlar doğurması dünya ticaretini sekteye uğratacaktır.

Ancak Dünya Ticaret Örgütü Müzakereleri çerçevesinde; Sübvansiyonlarla ilgili olarak yaşanan son gelişmeler göstermektedir ki, Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Müzakereleri, Anti-Damping müzakerelerine göre geri plandadır. Bu durumun nedeni sübvansiyonlar ve telafi edici tedbirlerin anti-damping kadar tartışmalı bir alan olmaması, ve karşı önlem uygulamalarının Anti-damping uygulamalarına göre çok düşük düzeylerde olmasıdır. Buradan hareketle Sübvansiyon uygulamalarının Anti-Damping uygulamaları oranlarına yükseleceği kaygısının yersiz olduğu söylenebilir. Bu durumun göstergesi dünya üzerinde 30 Ağustos 2010 tarihi itibarıyla 3752 tane Anti-damping uygulamasına karşın sadece 143 tane Sübvansiyona karşı Telafi edici Tedbir olmasıdır.

Yapılan son müzakereler incelendiğinde Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması'nda öngürülen değişikliklerin Anti-Damping anlaşması taslak metnine oranla çok daha dar kapsamlı olduğu görülmektedir. Sübvansiyonlar ve Sübvansiyonlara karşı uygulanan Karşı Önlemlerin halihazırdaki durumuna bakıldığında şu görülmektedir; Dünya Ticaret Örgütü sözlük anlamı “Devlet Yardımı” olan Sübvansiyonları belirli bir ölçüde kategorize etmiştir. Kategorizasyon devletlerin ihracatçılara sağlamış olduğu bazı yardımları serbest olarak değerlendirmiştir. Bu serbestlikler genelde az gelişmiş bölgelerin kalkındırılması, AR-GE ve Çevrenin korunması gibi spesifik başlıklar altında değerlendirilmiştir. Uluslar arası ticarete varolan pastadan en büyük dilimi almak isteyen ülkeler ihracatı teşvik amacıyla serbest sübvansiyonları büyük ölçüde uygulamaktadırlar. Bu ülkelerin arasında İhracatta Devlet Yardımları başlığı altında birçok serbest sübvansiyon uygulamasına imza atan Türkiye’de bulunmaktadır.

Sağlanan Sübvansiyonun ithalatçı ülkenin yerli sanayisinde ciddi zarar oluşturduğu ve sanayinin bundan büyük ölçüde olumsuz etkilendiği durumlarda yani Yasaklanmış Sübvansiyonlarda karşı tedbir uygulamalarına cevaz verilmiş ve bu uygulamaların nitelikleri belirlenmiştir. Bu durumun istisnası olarak da Dünya üzerindeki Az Gelişmiş Ükelere sağlanan imtiyazlar getirilmiştir. Az gelişmiş ülkelere belli sürelerde tamamen serbestlik sağlanmakta, hatta bu sürenin sonunda gerekli görülmesi durumunda da bu imtiyazların devam ettirileceği yönünde getirilen düzenlemelerle bu ülkelerin Dünya Ticaretine katkılarının artırılması ve gelişmişlik düzeylerinin yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Yasaklanmış olan sübvansiyonlara maruz kalan ve Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması hükümlerine taraf olan DTÖ Üyesi ülkelerin yerli sanayicileri, Anlaşma hükümleri kapsamında sanayilerinin zarar gördüğü ve korumacı tedbirlerin alınması gerektiği hususunda menşei oldukları ülke hükümetine başvuruda bulunabilirler. Başvurunun nitelikli olması zorunludur. Başvurunun nitelik taşıması için, sübvansiyon miktarı, Sübvansiyonlu olduğu iddia edilen Ürüne ilişkin bilgiler ve Yerli sanayinin uğradığı zarar ile İthalat arasındaki nedensellik bağının kurulması zorunludur. Bu başvuru sonucunda ilgili makamlar gerekli incelemeleri yapar ve taraflara yazı gönderir. Görüşmelere katılmayan ihracatçı ülkenin şirketleri hakkında da, görüşmelere katılan şirketlere uygulanan en üst düzeydeki karşı önlem oranı uygulanır.

Görüşmeler sonucunda yapılan araştırmalar Zarar'ın olduğunu ortaya koyarsa bu zararı telafi edici vergiler uygulanır. Sübvansiyonlar ve Telafi edici Önlemler Anlaşmasında açıkça ortaya konan hükümler dahilinde, her ülke bu anlaşmanın müeyyidelerine uymak koşulu ile farklı uygulamalar geliştirebilir. Dünya Ticaret Örgütü'nün istatistikleri incelendiğinde en çok karşı önlem uygulanan ülkeler Hindistan ve Çin olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzun zamandır, içinde sayıldıkları BRIC (Brasil, Russia, India, China) kavramıyla da dünya ticaretinde önemli ölçüde etkili oldukları ifade edilen bu iki ülkenin İhracat Politikalarının hem Antidamping hem de Sübvansiyon soruşturmalarına ve karşı önlemlere maruz kaldıkları görölmektedir. Bu durum İhracat konusunda ilerleme kaydeden ve birçok pazarı domine eden Çin gibi ekonomilerin aslında serbest ticareti tehdit eden birçok uygulamaya imza attığının göstergesidir.

Diğer taraftan en çok karşı önlem uygulayan ülkeler sıralamasında ABD ve AB'nin olması dünyanın sayılı ekonomilerinin bile bu tarz yayılmacı ticaret politikalarına karşı önlem alma zarurieti çektiklerinin göstergesidir. ABD ve AB Dünya ticaretinde çok büyük oranda söz sahibi olan iki ülke olarak yerel ekonomilerini, ucuz işgücü, kalitesiz hammadde, devlet tarafından sağlanan yardımlar vb. enstrümanlar neticesinde normal piyasadan daha düşük fiyatlarla üretim yapabilen ve ürettiği eşya ile dış pazarlarda olumsuz etkiler yaratan ülkelere karşı korumaktadırlar. Özellikle endüstriyel ürünlerin sübvansiyon edildiğini gösteren Makinalar ve Mekanik Cihazlar, Plastik ve Mamulleri, Kağıt Karton ve Mamulleri ve Ağaç ürünleri gibi başlıklar da ülkelerin bu tarz endüstrileri sübvansiyon ettiğinin açık bir göstergesi olarak görölmektedir. Buradan hareketle ulusal ekonomilerin, bu sektörleri hem çeşitli şekillerde sübvansiyon ettiğini hem de bu sektörlerden gelecek ve yerli sanayiye zarar verebileceği düşünölen sübvansiyonlu ürönlere karşı da telafi edici vergi uygulandığı söylenebilir.

Sonuç olarak tıpkı Anti-Damping, Kotalar, Koruma Önlemleri vb. tedbirler gibi Sübvansiyonlar da, dünya ekonomisinin serbestliğini tehdit eden bir unsurdur. Dünya Ticaret Örgütü çerçevesinde bu tehditlerin giderilmesine çalışılrsa da, uluslar arası ticarete yaşanan sıralama savaşı ülkelerin çeşitli sanayi dallarını sübvansiyon etmesine engel olamamaktadır. Yine de dünyada uygulanan karşı önlemlerin sayısının azlığı bu konunun çözümü konusunda ilerleme kaydedilebileceğine işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

- AKINCI, Serdar. “Uruguay Round Nihai Senedinde yer alan VI. Maddenin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma” Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Uzmanlık Tezi, Ankara, Ocak 1994.
- AKMAN, M.Sait. “Ticarette Korumacılığı Siyasi Ekonomisi: Liberal Bir Yaklaşım” (Çevrimiçi) <http://www.ekodialog.com/Liberalizm/ticarette-korumacilik-siyasi-ekonomi.html> (Erişim Tarihi: 06.10.2010)
- ALKİN, Erdoğan, Kemal YILDIRIM ve Mustafa ÖZER, “İktisada Giriş”, Anadolu Üniversitesi Yayınları 7. b. Eskişehir, 2008.
- AYDIN, Mesut. “Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması, Gelişme Yolundaki Ülkeler ve Türkiye” DTM Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi)<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/mesut.doc> (Erişim Tarihi: 03.11.2010)
- ÇELİK, Kenan. “Uluslar arası İktisat”, İstanbul: Murathan Yayınevi, 4. b. 2008.
- ÇİÇEK, Ruken. “Koruma Politikası Olarak Dış Ticarette Vergiler” , T.C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Mesleki Uygulama Bitirme Ödevi, Bursa 2009.
- ÇULHA, Hayrunnisa. “Dünya Ticaretinde Korumacı Politikalar ve Türkiye Dış Ticaretine Etkileri” (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara 2009.
- DEMİR, Turgay. “İthalatta Ticaret Politikası Araçları”, T.Dış Tic.Vakfı, Ankara, 2002 (Çevrimiçi): http://www.zucder.org.tr/zucder/docs/ithalat_araclari.pdf (Erişim Tarihi: 26.11.2010)
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Özel İhtisas Komisyonları, Devlet Yardımları Alt Komisyonu. “Türkiye – AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları Cilt 1.” Ankara, 1995 (Çevrimiçi) <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyum/c1d.pdf> (Erişim Tarihi: 28.08.2010)
- DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ, Resmi Web Sitesi / **Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler İstatistikleri** “Subsidy & Countervailing Measures Statistical Datas”

DÜZTEPE, Şerafettin. “**Dış Ticarete Haksız Rekabet ve Haksız Rekabete Karşı Korunma. Türkiye Uygulaması. Damping, Anti Damping, Sübvansiyon, Telafi edici Vergiler**”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi, Bursa, 1993,

EFTA, “**About EFTA**” (Çevrimiçi) <http://www.efta.int/about-efta.aspx> (Erişim Tarihi: 04.09.2010)

EKODIALOG – Özgün Ekonomi ve Makale Arşivi “**Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü**”, (Çevrimiçi) http://www.ekodialog.com/ekonomi_kurumlari/iktisadi_kalkinma_orgutu.html (Erişim Tarihi: 24.08.2010)

ELELE, Onur. **Uluslararası Ticarete Damping ve Anti-damping**”, İstanbul, 2008.

ENGİN, Nazım. “**Uluslar arası Ticarete Korumacı Eğilimler**” İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 1992.

EU-AB Wikipedi (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_Birli%C4%9Fi (Erişim Tarihi : 06.09.2010)

FERİK, Bülent. “**AB Devlet Yardımları Politikası ve Türkiye’de Devlet Yardımı Uygulamaları**” DTM Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ead/tanitimkoordinasyondb/abdevlet.doc> (Erişim Tarihi: 30.09.2010)

GÜNGÖRDÜ, Abdulgani. “**AB’de Devlet Yardımlarının Kontrolü**” **Rekabet Dergisi**, Sayı: 27 (Temmuz, Ağustos, Eylül 2006)

HEPER, Y.E. “**Avrupa Birliği ve Türkiye’de Yatırımlarda Devlet Yardımları**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, T.C. Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi, Ankara, 2003.

İTHALATTA HAKSIZ REKABETİN ÖNLENMESİNE İLİŞKİN TEBLİĞ 2008/6 “**Sübvansiyon Soruşturamalarında Uygulama Usul ve Esaslarının İlanı**” (t. 30.01.2008 s. 26772 Resmi Gazete)

İTHALATTA HAKSIZ REKABETİN ÖNLENMESİNE İLİŞKİN TEBLİĞ (2008/8) “**Sübvansiyon Soruşturması Açılması**” (t. 06.02.2008 s. 26779 Resmi Gazete)

İTHALATTA HAKSIZ REKABETİN ÖNLENMESİNE İLİŞKİN TEBLİĞ 2008/30
“Sübvansiyona Karşı Geçici Önlem Alınması” (t. 27.08.2008 s. 26980
Resmi Gazete)

İYİBOZKURT, Erol. “Uluslar arası İktisat”, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2001.

OECD, “Competition Policy In Subsidies And State Aid”, Series Roundtables On
Competition Policy, Sayı 36, Paris, 2001. (Çevrimiçi)
<http://www.oecd.org/dataoecd/31/1/2731940.pdf> (Erişim Tarihi:28.08.2010)

OĞUZ, Binhan. “Uluslar arası Ticarete Korumacılığın Kaldırılmasının İç ve Dış
Piyasalarda Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri” İstanbul Ticaret
Odası Yayınları, Yayın No: 2004-46 İstanbul, 2004.

ÖZKARABÜBER, Mustafa Mehmet. “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet
Yardımlarının Kontrolü”, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi,
Ankara, 2003.

ÖZTÜRK, Hüseyin. “DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Sisteminin Dampinge Karşı
Önlemler ile Telafi Edici Önlemler Bağlamında Genel Bir
Değerlendirmesi”, (Çevrimiçi) <http://www.econturk.org/dtp12.htm> (Erişim
Tarihi: 03.11.2010)

ÖZÜGERGİN, Şevket. “Küresel Korumacılık Önlemleri ve Türkiye”, Gözlem
Gazetesi, 05.12.2009 (Çevrimiçi)
[http://www.gozlemgazetesi.com.tr/yazar/14823-kuresel-korumacilik-
onlemleri-ve-turkiye.html](http://www.gozlemgazetesi.com.tr/yazar/14823-kuresel-korumacilik-onlemleri-ve-turkiye.html) (Erişim Tarihi: 11.10.2010)

SEYİDOĞLU, Halil. “Uluslar arası İktisat Teori Politika ve Uygulama” Güzem
Yayınevi, 15. b. İstanbul, 2003.

T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI, Anlaşmalar Genel
Müdürlüğü, Çok Taraflı Ticari İlişkiler Dairesi. “Dünya Ticaret Örgütü”,
(Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/15.pdf> (Erişim
tarihi: 08.08.2010)

T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI, İthalat Genel Müdürlüğü,
Damping ve Sübvansiyon Araştırma Dairesi. “İthalatta Antidamping
Uygulamaları”. Mart 2009. (Çevrimiçi)
[http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ITH/DampingSubvansiyonDb/Dam
ping_Sunum_Mart2009.ppt#1](http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ITH/DampingSubvansiyonDb/Damping_Sunum_Mart2009.ppt#1) (Erişim Tarihi: 29.10.2010)

T.C.BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI. “Koruma Önlemleri
Anlaşması”(Çevrimiçi)[http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dok
uman=pdf&action=detay&yayinID=199&icerikID=298&dil=TR](http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detay&yayinID=199&icerikID=298&dil=TR) (Erişim
Tarihi:18.10.2010)

- T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI. “Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması” (Çevrimiçi)
<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detay&yayinid=198&icerikid=297&dil=tr> (Erişim Tarihi: 07.11.2010)
- T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI. “Yerli Üreticiler İçin Ticaret Politikası Araçları Formu” (Çevrimiçi)
http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ITH/DampingSübvansiyonDb/TPO_On_Basvuru_Formu.doc (Erişim Tarihi: 27.11.2010)
- T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI – Devlet Yardımları Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu / “Araştırma-Geliştirme (AR-GE) Yardımı 98/10 Sayılı Tebliğ” (Çevrimiçi)
http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/DevletYardimlariDb/98_10.doc (Erişim Tarihi: 13.11.2010)
- T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI – Devlet Yardımları - Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu, “Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi 97/5 Sayılı Tebliğ” (Çevrimiçi)
http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/DevletYardimlariDb/cevre_uygulama_97_5/cevre.doc (Erişim Tarihi: 18.11.2010)
- T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI – Devlet Yardımları - Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu, “İstihdam Yardımı 2000/1 Sayılı Tebliğ” (Çevrimiçi)
<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/DevletYardimlariDb/istihdam.doc> (Erişim Tarihi: 17.11.2010)
- T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI – Devlet Yardımları - Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu, “Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği 2006/6 Sayılı Tebliğ” (Çevrimiçi)
<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/DevletYardimlariDb/pazar.doc> (Erişim Tarihi: 13.11.2010)
- T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI – Devlet Yardımları - Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu, “ Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları 2009/1 Sayılı Tebliğ” (Çevrimiçi)
http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/Mahsup_2009_Resmi_Gazete.doc (Erişim Tarihi: 17.11.2010)
- T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI – Devlet Yardımları - Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu, “Tasarım Desteği 2008/1 Sayılı Tebliğ” (Çevrimiçi)
http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/DevletYardimlariDb/tasarim/2008_2.doc (Erişim Tarihi: 17.11.2010)

- T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI – Devlet Yardımları - Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu, “**Uluslar arası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi 2010/8 Sayılı Tebliğ**” (Çevrimiçi) http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/DevletYardimlariDb/2010_tebliğler/2010_8_tebliğ_URG.doc (Erişim Tarihi: 15.11.2010)
- TUNCER, Selahattin. “**Gümrükler ve Gümrük Vergileri (Teori ve Uygulama)**”, İstanbul: 2001
- TUTAR, Erdinç ve Filiz TUTAR, “**Turizm Ekonomi, Türkiye ve OECD**” Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2004.
- UYSAL, Taylan. “**Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımları**” İKV Yayınları No: 187, İstanbul, Ağustos 2005.
- YAMAN, Şahin ve M.Sait AKMAN, “**Dünya Ticaret Örgütü Doha Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri ve Türkiye**” , Tepav Yayınları, No: 39 Ankara, Aralık, 2008.
- VINER, Jacob. “**Dumping: A problem in International Trade**”, Reprint, Augustus M.Kelley, New York, 1966
- VİKİPEDİ, “**Korumacılık**”,(Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org/wiki/Korumac%C4%B1%C4%B1k> (Erişim Tarihi) 03.11.2010
- YILMAZ, Müslüm. “**Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbir Soruşturması**” TOBB Yayınları, Yayın No: 2005/26.
- WALTHER, Ted. “**Dünya Ekonomisi**” Çev: Ünal Çağlar, Alfa Yayınları, İstanbul: Ağustos 2002.
- WILCOX, William, K. “**GATT-Based Protectionism and the Definition of a Subsidy**”, Boston University International Law Journal, Boston, Spring 1998.